

EĞİTİMİN İÇERİĞİ

EĞİTİM İZLEME RAPORU 2020

EĞİTİMİN İÇERİĞİ

EĞİTİM İZLEME RAPORU 2020

ERG HAKKINDA

Eğitim Reformu Girişimi (ERG), çocuğun ve toplumun gelişimi için eğitimde yapısal dönüşüme nitelikli veri, yapıcı diyalog ve farklı görüşlerden ortak akıl oluşturarak katkı yapan bağımsız ve kar amacı gütmeyen bir girişimdir. Yapısal dönüşümün ana unsurları, eğitimde karar süreçlerinin veriye dayalı olması, paydaşların katılımıyla gerçekleşmesi, her çocuğun kaliteli eğitime erişiminin güvence altına alınmasıdır.

2003 yılında kurulan ERG, Türkiye'nin önde gelen kuruluşlarının bir arada desteklediği bir girişim olmasıyla Türkiye sivil toplumu için iyi bir örnek oluşturur.

ERG çalışmalarını, Eğitim Gözlemevi ve Eğitim Laboratuvarı birimleriyle yürütür, Öğretmen Ağı'nın yürütücülüğünü üstlenir.

ERG, Anne Çocuk Eğitim Vakfı, Aydın Doğan Vakfı, Borusan Kocabıyık Vakfı, Elginkan Vakfı, ENKA Vakfı, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Kadir Has Vakfı, Mehmet Zorlu Vakfı, MV Holding, Sabancı Üniversitesi, Tekfen Vakfı, Türkiye Vodafone Vakfı, Vehbi Koç Vakfı ve Yapı Merkezi tarafından desteklenmektedir.

KURUMSAL DESTEKÇİLERİMİZ

İÇİNDEKİLER

TABLolar	4
KISALTMALAR	5
YAZAR HAKKINDA	6
SUNUŞ	7
GİRİŞ	8
Kriz Zamanlarında Eğitim	9
Mesleki ve Teknik Eğitim (MTE)	13
Uzaktan Eğitimde Öğrenme Kayıpları	20
Uzaktan Eğitim ve Fırsat Eşitliği	22
Dijital Okuryazarlık ve Etkili Erişim	23
Öğretim Kademelerine Göre Öğrenci İstatistikleri	24
Ders Saatlerinin Dağılımı	25
Öğretim Programlarıyla İlgili Çalışmalar	26
“Ortaöğretim Tasarımı” Hazırlıkları	29
Yaygın Erken Çocukluk Eğitimi	30
Kademeler Arası Uyumun Sağlanmasına Olan İhtiyaç	31
Ulusal İlkokul Modeline Hazırlık Süreci	32
“Ortaöğretim Tasarımı” ve Uygulama Hazırlıkları	33
Dört Beceride Türkçe Dil Yeterlikleri	37
Yabancı Dil Öğretimi	38
Yeni Nesil Sorularla Öğrenmenin Değerlendirilmesi	39
Sınıf Geçme Sistemi	40
Program İzleme ve Değerlendirme Çalışmaları	41
Tasarım Beceri Atölyeleri	42
Kapsayıcı Eğitim Uygulamaları	43
Açık Lise Uygulamaları	50
SONUÇ YERİNE	51
KAYNAKÇA	53

TABLÖLAR

Tablo 1:	FATİH projesi kapsamında gerçekleştirilmesi planlanan faaliyetler ve bütçeleri	17
Tablo 2:	Öğrencilerin kademelere göre dağılımı, 2018-19	24
Tablo 3:	Genel ortaöğretim ile mesleki ve teknik ortaöğretimde ders saatlerinin ders türlerine göre dağılımı, 2018-19 (%)	25
Tablo 4:	İlköğretimde ders saatlerinin ders türlerine dağılımı, 2018-19 (%)	26
Tablo 5:	Ücretsiz ders kitabı sayıları ve ödemeleri, 2015-2019	28
Tablo 6:	“Ortaöğretim tasarımı” uygulama takvimi	33
Tablo 7:	Dört Beceride Türkçe Dil Sınavı soruları ve görevleri	37
Tablo 8:	Yıllara göre bilim ve sanat merkezi kursiyer, öğretmen ve derslik sayıları	48

KISALTMALAR

A.g.e.:	Adı geçen eser
ADES:	Akademik Destek Sistemi
AGEP:	Akademik Gelişim Programı
AR-GE:	Araştırma ve geliştirme
AYEP:	Akademik Yeterlilik Programı
BEGEP:	Bütünleştirici Eğitimin Geliştirilmesi Projesi
BEP:	Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı
BİLSEM:	Bilim ve Sanat Merkezi
BİT:	Bilgi ve İletişim Teknolojiler
BYF:	Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme Programı
COVID-19:	Yeni Koronavirüs Hastalığı
EBA:	Eğitim Bilişim Ağı
ECVET:	<i>European Credit System for Vocational Education and Training</i> (Mesleki Eğitim ve Öğretimde Avrupa Kredi Sistemi)
EÇHA:	Engelli Çocuk Hakları Ağı
FATİH:	Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi
HEY:	Hayal-Etkinlik-Yaşam
IPA:	<i>Instrument for Pre-accession Assistance</i> (Katılım Öncesi Yardım Aracı)
LGS:	Liselere Geçiş Sistemi
MEB:	Millî Eğitim Bakanlığı
MTAL:	Mesleki ve teknik Anadolu lisesi
MTM:	Müdahaleye Tepki Modeli
OECD:	<i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i> (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)
PIKTES:	<i>Project on Promoting Integration of Syrian Kids into the Turkish Education System</i> (Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi)
PISA:	<i>Programme for International Student Assessment</i> (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı)
SGB:	Strateji Geliştirme Başkanlığı
STEM:	<i>Science, Technology, Engineering, Mathematics</i> (Fen, Teknoloji, Mühendislik, Matematik)
t.y.:	Tarih yok.
TALIS:	<i>Teaching and Learning International Survey</i> (Uluslararası Öğretme ve Öğrenme Araştırması)
TL:	Türk Lirası
TRT:	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TRT EBA TV:	Eğitim Bilişim Ağı Televizyonu
TTKB:	Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı
TÜİK:	Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO:	<i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i> (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)
UNICEF:	<i>United Nations International Children's Emergency Fund</i> (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)
vb.:	Ve benzeri
vd.:	Ve diğerleri
YEĞİTEK:	Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü
YKS:	Yükseköğretim Kurumları Sınavı

YAZAR HAKKINDA

Yelkin Diker Coşkun 2000 yılında Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Programları ve Öğretim anabilim dalından lisans; aynı alanda disiplinlerarası öğretim programları konulu tez çalışması ile yüksek lisans, yaşam boyu öğrenme becerilerinin ölçülmesi konulu tezi ile doktora derecelerini aldı. Akademi öncesinde çeşitli okullarda program geliştirme, AR-GE uzmanı olarak çalıştı.

2008 yılından beri Yeditepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü'nde görev yapıyor. Çalışma konuları arasında "yaşam boyu öğrenme, öğretim programı geliştirme ve değerlendirme, düşünme becerilerinin geliştirilmesi, eğitim politikaları ve fırsat eşitliği" bulunuyor. Eğitimde program geliştirme alanında çeşitli ulusal ve uluslararası yayın ve araştırma yayımladı. Eğitim alanında çalışan sivil toplum örgütlerinde araŐtırmacı ve uygulayıcı olarak çalışmalar yürütüyor.

SUNUŞ

ERG 2007 yılından beri eğitimi izliyor, değerlendiriyor ve öneriler sunuyor. Eğitim İzleme Raporları'nın bugüne kadar kapsadığı 23 yıllık dönemde ilk defa eğitimi küresel ölçekte ve hızlı bir şekilde etkileyen bir pandemiye tanık oluyoruz. Bu süreçte hayata geçirilen uygulamaların öğrenciler, veliler, öğretmenler, okul idarecileri ve eğitimin diğer paydaşları tarafından nasıl deneyimlendiğini izliyor ve değerlendirmelerimizi Eğitim İzleme Raporu 2020 kapsamındaki dosyalarda sunuyoruz. Salgının etkilerini eğitimin yönetişimi ve finansmanı bağlamında değerlendiren ilk dosya Eğitim İzleme Raporu 2020: Eğitim Yönetişimi ve Finansmanı başlığıyla temmuz ayında yayımlandı.

Eğitim İzleme Raporu 2020: Eğitimin İçeriği başlıklı ikinci dosyamız Yeditepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Yelkin Diker Coşkun tarafından kaleme alındı. Bu dosyada, salgın döneminde ve öncesinde eğitimin içeriğine ilişkin öne çıkan konular değerlendiriliyor, tarihi arka plan sunuluyor ve veriler doğrultusunda tartışılıyor. Uzaktan eğitim dönemiyle önem kazanan dijitalleşme, teknoloji ve kaynaklara erişimin ortaya çıkardığı fırsat eşitsizliği bu dosyada öne çıkan konular arasında bulunuyor. Ayrıca, açık lise uygulamalarının niteliği, mesleki ve teknik eğitimde gerçekleştirilen uygulamalar, ortaöğretimde ve diğer kademelerde gerçekleştirilmesi planlanan dönüşüm çalışmaları, dijital becerilerin yanında öğrencilerin temel becerileri kazanmasının önemi ve uzaktan eğitim döneminde daha da önem kazanan ölçme değerlendirme konuları raporda yer verdiğimiz başlıklar arasında bulunuyor.

Eğitim İzleme Raporu 2020: Eğitimin İçeriği'nin hazırlık sürecinde birçok arkadaşımız ve meslektaşımız bize destek verdi. Raporun hazırlık aşamasındaki kapsamlı geribildirimleri ve bilgi paylaşımları için Prof. Dr. Mehmet Ali Alpar, Baysan Banu Uzun, Dr. Çiğdem Akkanat, Eylem İşlek, Gökhan Ateş, Gülhan Güçlü, Güneş Erkan, İbrahim Evren Özer, Prof. Dr. İpek Gürkaynak, Meltem Küçükarslan, Pınar Göcen, Serkan Demir, Serpil Hizmetçi, Sevilay Eş Şengül ve Veysel Kırşan'a teşekkürlerimizi sunarız.

Eğitim İzleme Raporu 2020: Eğitimin İçeriği dosyasının eğitim politika yapımında katılımcılığın artmasına, politika yapım süreçlerinin veri temelli, saydam ve katılımcı bir anlayışla geliştirilmesine ve eğitim sistemimizin güçlenmesine katkı sağlamasını umuyoruz.

Prof. Dr. Üstün Ergüder

Yönetim Kurulu Başkanı

Eğitim Reformu Girişimi

GİRİŞ

2023 *Eğitim Vizyonu*'nda geçtiği şekliyle “[s]on yıllarda eğitimin yalnızca sınıf geçmeye, sınavları kazanmaya ve iş bulmaya yarayan işlevinin ön planda tutulduğuna şahit olmaktadır” cümlesi eğitimin içerik ögesinin en önemli sorununu yalın biçimde ifade ediyor.¹ 2020 yılı için eğitim içeriğiyle ilgili ele alınan tüm olgu ve veriler bu sorunun çözümü açısından değerlendirilmelidir.

Eğitim İzleme Raporu 2020: Eğitimin İçeriği'nde, geçtiğimiz yıl ortaya çıkan değişikliklerin kapsamlı biçimde ele alındığı bir inceleme ve değerlendirme yapıldı. Raporda eğitimin içeriğini etkileyen durum ve politikalar incelendi. 2020 yılının ilk çeyreğinde başlayan pandemi süreci başta olmak üzere eğitimin içeriğini etkileyen güncel gelişmelerin yanı sıra 2023 *Eğitim Vizyonu* doğrultusunda yapılan uygulamalar, öğretim programlarının genel durumu, kademeler arası uyum ve temel becerilerin kazandırılması çalışmaları değerlendirildi.

Eğitimde fırsat eşitliği bireysel ve sosyal etkileri olan çok boyutlu, önemli bir olgudur. Eğitimde fırsat eşitliğinin en görünür hali başarı şansında eşitliktir. Bu nedenle ülke nüfusu ile ekonomik ve sosyal özellikler göz önünde bulundurularak, en temelde başarı şansında eşitliği benimseyen ve destekleyen, kapsayıcı eğitim politikalarının uygulanması gerekiyor. Bir eğitim sisteminde farklı sosyal gruplardan olan çocukların nitelikli eğitime erişimi bu anlamda önemli bir ölçüttür. Demokratik toplum gerekliliği olan bu politikaların yansımaları okul ortamlarında gözlenebilir hale gelmelidir. Bu dosyada, 2020 yılında eğitimin içeriğini etkilediği düşünülen konular öncelikle fırsat eşitliği açısından değerlendirildi.

10 yılı aşan bir süredir FATİH projesi kapsamında eğitimcilerin gündeminde olan Eğitim Bilişim Ağı (EBA), pandemi nedeniyle 12 milyon öğrencinin ve ailelerinin de gündemine giren bir uygulama oldu. Uzaktan eğitim ve dijital yeterlik konuları uzun bir süre daha gündemde olmaya devam edecek. Eğitimdeki tüm paydaşların bu konuyu izlemesi ve katkı sunabilmesi için konuyla ilgili temel verilere ve yönelimlere raporda yer verildi.

Eğitim sisteminde model arayışları devam ediyor. Raporda, bu arayışın bir parçası olan “Ortaöğretim Tasarımı”nın öğrencilere temel ve mesleki yeterlikleri nasıl kazandıracığı tartışıldı. Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) gibi uluslararası değerlendirmelerin Türkiye'ye ilişkin sonuçlarının yanı sıra, ülkemizde üniversiteye giriş sınavı sonuçlarında gözlemlenen doğru yanıt oranlarındaki çarpıcı düşüşün nedenleri de tam olarak ortaya konulmalıdır. Temel eğitimden başlayarak öğrencilerin Türkçe yeterlikleri ile matematik, fen, sosyal bilimler ve yabancı dil becerilerinin öğretimindeki eksiklikler belirlenmeli ve giderilmelidir. Eğitimin niteliğinin iyileştirilmesinde tüm toplumun izleme, öneri geliştirme ve katkıda bulunma sorumluluğu önemslenmelidir. Eğitim İzleme Raporu 2020: Eğitimin İçeriği dosyasının bu sorumluluğa katkı sunması amaçlandı.

1 MEB, 2018a, s.15.

KRİZ ZAMANLARINDA EĞİTİŞİM

Eğitimde dijitalleşme konusunda 2020 yılı, dünyada ve ülkemizde kritik bir dönüm yılı olarak unutulmazlar arasına girdi. COVID-19 salgını ve beraberinde oluşan çok katmanlı etkiler ekonomi, eğitim, sağlık gibi pek çok alanı kapsadı. Eğitim içeriğinin “aktarılmasına” dayalı olan öğretim sistemleri eğitimin aktarılma aracı olarak hızla dijital araçları kullanmaya başladı. Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından yapılan bir saptamaya göre, eğitim kurumlarında örgün eğitime ara verilmesi nedeniyle, salgından dünya çapında eğitime devam eden öğrencilerin %90'ının etkilendiği düşünülüyor.²

COVID-19 salgınının ülkemizde görülmeye başlandığı Mart ayında geçen yıl başlatılan ara tatil uygulaması öne çekildi. 16 Mart 2020'de okullar kapatıldı ve 16.529.169 öğrencinin eğitim kurumlarından uzak kaldığı beş aylık süreç başladı. Daha önce benzeri yaşanmamış bir kriz durumu olduğu için okul takvimiyle ilgili güncellemeler anlık olarak yapıldı ve öğrenme sürecinin devamı için dijital ortamların kullanımına başvuruldu. 23 Mart 2020 itibarıyla Millî Eğitim Bakanı Ziya Selçuk tarafından evde eğitim uygulamasına geçildiği ilan edildi. Bir haftalık sürede üç televizyon kanalı kurularak örgün eğitimin uzaktan eğitime entegre edilmesine çabalandı. Bu aşamada uzaktan eğitim iki bileşenli bir uygulama olarak yapılandırıldı. Bunlar:

TRT EBA TV: Televizyon kanallarından yayın olarak uygulamaya konuldu. Kanal yayın akışında 12 sınıf seviyesi için farklı saatlerde gerçekleşen programlar yer aldı; yayınlar yarım saatlik ders süreleriyle, her sınıf seviyesi için günde toplam 1 ders saati ayrılarak gerçekleşti ve öğleden sonra yayınların tekrarı yapıldı.

Dijital Eğitim Platformu EBA: EBA, internet üzerinden işleyen, öğrencinin kendi başına kullanımına dayalı bir uygulamadır. Her sınıf seviyesinde, her gün ve her saat için asenkron video anlatımlı dersler bulunuyor. EBA içerisinde canlı sınıf uygulamaları da yer aldı. Sınava hazırlanan 8 ve 12. sınıf öğrencileri saat sınırı olmaksızın öğretmenleriyle sınava hazırlık amacıyla çevrimiçi platformlarda (Zoom, Google Meet vb.) bir araya geldiler.

Herkes için sıradışı olan bu süreçten öğrenciler oldukça etkilendi. Eğitim yaşamından fiziksel olarak uzaklaşıldı. Uzaklaşmanın yarattığı okul içi sosyal öğrenmenin kaybolması, sınıf içi iletişime dayalı akran etkileşiminin kaybolması, küçük yaş gruplarında somut öğrenme deneyimlerinin eksikliği, uzaktan eğitim araç ve altyapısına sahip olamama gibi sorunlar eğitime erişim göstergeleri göz önünde bulundurulduğunda daha iyi anlaşılabilir.

2 UNESCO, 2020.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2018 yılında gerçekleştirdiği Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, Türkiye geneli için internete erişim imkânı olan hane oranının 2019 yılında %88,3'e çıktığını gösteriyor. Bu oran 2018 yılında %83,8'di. Bölgeler arasında ise farklılıklar bulunuyor. Buna göre erişim oranının en yüksek olduğu bölge %95,6'yla İstanbul'dur. En düşük olduğu bölge ise %79,7'yle Batı Marmara'dır. Erişim boyutu için düzenli internet kullanan bireylerin oranına da bakılması önemlidir. Türkiye genelinde 16-74 yaş arasında düzenli internet kullanan bireylerin oranı %72,7'dir. Bu oran en yüksek İstanbul'da (%85,2), en düşük ise Güneydoğu Anadolu'dadır (%53,1). Kuzeydoğu Anadolu (%58,5) ve Ortadoğu Anadolu'daki (%59,3) oranlar da oldukça düşüktür. Cinsiyetler arasındaki farklılıklara bakıldığında ise düzenli internet kullanan erkeklerin oranının %79,1, kadınların oranının ise %66,4 olduğu görülebilir.³

77 ülkenin kıyaslandığı OECD raporuna göre, Türkiye, “İnternet bağlantısına erişimi olan öğrenciler” listesinde 70'inci oldu.

Eğitime erişim açısından incelendiğinde ise Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün (OECD) COVID-19 salgınında eğitim müdahalesini konu alan ve bu alanda bir çerçeve sunmayı amaçlayan raporuna göre ödevler için bilgisayara erişimi olan öğrencilerin ortalaması Türkiye'de %70'in altında kalıyor. “Avantajlı okullarda” okuyan öğrencilerde ise bu oran %90'a yaklaşıyor. “İnternet bağlantısına erişimi olan öğrenciler” listesinde Endonezya son sırada yer alıyor; Danimarka, Finlandiya ve Estonya ise internet bağlantısına erişimi olan öğrenci oranının en çok olduğu ülkeler olarak öne çıkıyor.⁴ Uluslararası Öğretme ve Öğrenme Araştırması (TALIS) 2018'e göre ise “OECD genelinde okul yöneticilerinin yaklaşık %25'i, Türkiye'de de %22'si okullarında öğretimde dijital teknoloji kullanımına yönelik eksiklik ya da yetersizlik olduğunu”; öğretmenlerin %35'i bilgi ve iletişim teknolojilerine (BİT) yapılacak yatırımların yüksek önemde olması gerektiğini; “Türkiye'deki öğretmenler ‘ileri düzey’ BİT becerileri alanında daha fazla eğitime ihtiyaçları olduğunu ifade ediyorlar.”⁵

Dünya genelinde bakıldığında salgının ortaya çıktığı Çin, okulların fiziksel olarak kapatıldığı ancak internet ve uzaktan eğitim yoluyla eğitimin devam ettiği ilk ülkelerden biri oldu. Diğer ülkeler veya okul sistemleri bu sürece nispeten daha az hazırlıklıydılar.⁶ Teknolojiye erişim hane bazında düşünüldüğünde değişiklik gösterebilir ve yüksek bant genişliğindeki internete veya akıllı telefonlara erişim özellikle orta gelirli ülkelerde gelir düzeyiyle ilgilidir.

Türkiye'de uzaktan eğitim, okulların ve eğitimcilerin esnek ve hızlı karar alma süreçlerinin içinde yer almasına yol açtı. Böylece öğretimin düzenlenmesi, iletişim ağının kurulması ve işletilmesi, öğretim programında öncelik verilecek konu ve kazanımların belirlenmesi gibi konularda Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) yönetimi ve öğretmenler en hızlı ve uygun seçenekleri uygulamaya çalıştı. Eğitim süreçlerinin kriz zamanlarında planlanması yeni bir deneyimdi. Bu nedenle, uzaktan eğitime erişime en çok ihtiyaç duyan öğrencileri hızlı bir şekilde hedefe ulaştıran uzaktan eğitim programları da daha görünür ve önemli hale geldi.⁷ MEB tarafından uzaktan eğitim

3 Arık, 15 Nisan 2020.

4 OECD, 2020a.

5 Arık, 15 Nisan 2020.

6 Yüzbaşıoğlu, 22 Nisan 2020.

7 Azzi-Huck ve Shmis, 18 Mart 2020.

programları ile ilgili alınan kararların pandemi sonrasında analiz edilmesi ve değerlendirme sonuçlarının kamuoyuyla paylaşılması önemlidir. Yaşanan süreç aynı zamanda eğitimcileri 21. yüzyılda eğitimin ve okulun işlevleri ile ilgili tekrar düşünmeye sevk etti. “İletişim araçlarının kullanılmasında eğitimin istenilen şekilde yapılmasını sağladı mı? Öğrenciler en çok nelerin yoksunluğunu hissettiler? Herkes nitelikli bir biçimde iletişime geçebildi mi?” benzeri soruların sorulmasını sağladı.

Eğitim, eğitim sürecinde iletişimin öğrenci ve öğretmenin birlikteliğiyle etkili biçimde yaşandığı durumu ifade eder.⁸ Okul ve sınıf ortamında eğitimin olması için öğretmenlerin etkili öğretmenlik becerilerine sahip olması gerekir. Dijital araçlarla öğrencileriyle birlikte tanışan öğretmenlerin çevrimiçi ortamda eğitimi sağlama konusundaki deneyimleri göz önünde bulundurularak öğrenci ve velilerin gözlem ve görüşleri dikkate alınarak olası kriz zamanlarında eğitimin sağlıklı biçimde sürdürülebilmesi için önlemler alınmalıdır.

TOPLUMSAL İYİLEŞMEYE KATKI

Eğitim kavramının kriz zamanlarındaki bir diğer işlevi ise etkili bir halk sağlığı mücadelesine verilen katkıdır. Eğitim kurumlarının, tıp bilim insanlarının önerdiği konularla ilgili bilgilendirme yapması, örneğin bulaşma hızını azaltmak için fiziksel mesafeyi koruma, kişisel sağlık bilgisi, fiziksel mesafelendirme döneminde kişisel ruh sağlığını güçlendirmek için kültür ve sanatın iyileştirici gücünü kullanma gibi konularda destek verici rolünün olması önemsenmelidir. Bu nedenle MEB öğretim programlarının uygulanmasının devamını sağlamanın yanı sıra krizle mücadelede bireysel ve toplumsal çabaları da destekleyici eğitim içeriklerine sahip olmalıdır. Örneğin, öğrencilerle ve ailelerle kriz durumunda ve sonrasında iletişim ve işbirliğinin nasıl kurulması gerektiğine ilişkin bilgilendirici içeriklerin hazırlanması ve öğretmenlere ulaştırılması sağlanmalıdır.

PANDEMİ SÜRECİNİN DEVAMINDA EĞİTİM İÇERİĞİNİN DÜZENLENMESİ

Pandemi süreciyle ilgili bilim insanlarıncı yapılan tahminler virüsün insan ve toplum yaşamını etkileme sürecinin beklenenden uzun sürebileceği yönündedir. Bu aşamada eğitim içeriğinin öğrencilere ulaşmasında kapsayıcı politikalar geliştirilmesi gerekiyor. Dünyanın en büyük katılımlı eğitim konferanslarından biri olan, 65 ülkeden 100.000’in üzerinde öğretmenin katıldığı T4⁹ konferansının “Öğretmenin iyi olma hali” başlıklı panelinde dünyanın pek çok yerinden konferansa katılan öğretmenler tarafından aşağıdaki öneriler sunuldu.¹⁰

- “Daha az sayıda öğrencinin olduğu sınıflar oluşturulmalı,
- Daha kısa ders saatleri planlanmalı,
- Okulun fiziki yapısı düzenlenmeli,

8 İnam, 2007.

9 T4 Konferansı öğretmenler tarafından öğretmenler için düzenlenen bir konferanstır. Türkiye’den Öğretmen Ağı ve Öğretmen Akademisi Vakfı’nın (ÖRAV) buluşma partneri olduğu konferans COVID-19 salgını döneminde eğitimde yaşanan değişimler ve dönüşümlere odaklanıyor ve bunu dört temada inceliyor. Bunlar Teacher well-being (Öğretmenin iyi olma hali), Teacher leadership (Öğretmen liderliği), Teacher technology (Öğretmenlikte teknoloji), Teacher collaboration (Öğretmen işbirliği) olarak paylaşılıyor. Bu başlıklar, aynı zamanda T4’ün isminin bileşenlerini ifade ediyor. Daha fazla bilgi için bkz. Öğretmen Ağı, 2020; T4event, 2020.

10 Torun vd., 25 Haziran 2020.

- Öğretmenlerin maaş gibi özlük haklarına tam ve zamanında ulaşarak ekonomik olarak güvende olmaları sağlanmalı,
- Öğretmenlerin uzaktan eğitimle ilgili ihtiyaç duydukları konularda mesleki gelişimleri desteklenmeli,
- Yüz yüze eğitim başladığı zaman pandemiden dolayı travma yaşayan öğrencilerin olması durumunda normalleşmelerine yardım etmek için meditasyon, resim, müzik dersleri ön plana çıkarılmalı,
- Pandemi sonrası “iyileşme” kavramı sadece rehberlik saatine ve PDR alanına sıkıştırılmamalı, tüm müfredata yayılmalı,
- Eğitim sorumluluğunu alan kişiler eğitim programlarını tasarlarken sadece akademik değil, sosyal ve duygusal iyi olma halini de mutlaka düşünmeli.”

Sıralanan bu öneriler eğitim ortamlarının düzenlenmesinde, eğitim programlarının tasarımında, içerik ve öğretim yöntemlerinin seçiminde, öğretmen yeterliklerinin planlanmasında dikkate alınmalıdır. Pandemi sonrasında fiziksel mesafe gereği yaşanan zorunlu uzaklaşma halinin çocukları kaygılandırabileceği gerçeği göz önünde bulundurularak tüm müfredata yayılmış sınıf rehberliği çalışmaları planlanmalı ve uygulanmalıdır.

PANDEMİ SÜRECİNDE ORTAYA ÇIKAN İHTİYAÇLAR

Pandemi sürecinde güncel içerik düzenlemelerine ihtiyaç duyuldu. Evde geçirilen sürenin uzaması ve sağlık kaygılarının artması, “psikolojik sağlamlık” konusunun öğretim programlarının bir parçası olması ihtiyacını ortaya çıkardı. “Psikolojik sağlamlık”, bireyin, önemli sıkıntılara veya kişisel bir krize maruz kaldığında, zihinsel dengeyi ve normal işleyişi kurtarma, adapte etme ve sürdürme kapasitesini ifade eder. İnsanların değişen koşullara uyum sağlamasına ve yeni zorluklarla başa çıkmasına yardımcı olan tutum, davranış ve dış faktörlerin toplamıdır.¹¹ Türkçede eşanlamlı olarak psikolojik sağlamlık, psikolojik dayanıklılık ve psikolojik yılmazlık kavramları kullanılıyor.

Sağlık tedbirleri çerçevesinde hayata geçirilen uzaktan eğitim sürecinin etkilerini anlamak için, bu rapor kapsamında farklı kademelerde görev yapan öğretmenlerle yapılan görüşmelerde, teknoloji okuryazarlığı öne çıkan ihtiyaçlardan biri oldu.¹² Öğretim programlarının içeriğinde yapılacak düzenlemelerin teknoloji okuryazarlığını kapsamaması gerekiyor. Pandemi de öğretmenlerin büyük çoğunluğu, öğrencileriyle eşzamanlı deneyimledikleri bir sistemi kullanarak öğretimi sürdürmeye çalıştılar. Öğretmenler, dijital platformları etkili bir biçimde kullanabilmeye başlamalarının yaklaşık iki hafta aldığını, gerçekleştirilecek öğretmen eğitimlerinin alıştırma süresinin de dikkate alınarak planlanmasının önemli olduğunu belirtiyorlar.

¹¹ Barnová ve Gabrhelová, 2017.

¹² 12 Haziran 2020 tarihinde düzenlenen danışma toplantısına beş öğretmen katıldı.

MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM (MTE)

Mesleki ve teknik eğitim, kalkınma planları ve 2023 Eğitim Vizyonu kapsamında güçlendirilmesine ilişkin önemli planlamalar yapılan bir alan oldu. Mesleki ve teknik eğitimin önemi Türkiye’de COVID-19 salgını sürecinde de önemli bir gündem oluşturdu. Bu nedenlerle mesleki ve teknik eğitim ayrı bir başlık olarak ele alınıyor.

Pandemi başladığından bu yana Mesleki ve teknik Anadolu liselerinde (MTAL) ayda yaklaşık 10 milyon adet maske üretildiği ifade ediliyor.¹³ Okulların temizlik malzemesi ihtiyaçları MTAL’lerde gerçekleştirilen üretimle karşılanıyor. Bunlara ek olarak, “yüz koruyucu siperler, tek kullanımlık malzemeler ve N95 standardında yüz maskeleri de MTE kapsamındaki araştırma ve geliştirme (Ar-Ge) çalışmaları desteğiyle üretiliyor ve sağlık çalışanlarıyla paylaşılıyor.”¹⁴ Salgın günlerinde temizlik malzemeleri, tıbbi maskeler ve tek kullanımlık materyallerin üretimine katkı sağlayan MTAL’lerin var olan sorunlarının çözülmesi ve bu okulların işlevselliğinin salgın sonrasında da artırılmasına devam edilmesi önem taşıyor.

On Birinci Kalkınma Planı’nda, “eğitim” başlığı altında yer alan politika ve tedbirler arasında “mesleki ve teknik eğitimde üretime yönelik yapısal dönüşüm ve istihdam seferberliği” başlatılacağı yer alıyor.¹⁵ Seferberlik kapsamında alan ve dalların öğretim programlarının güncellenmesi, alanlar arası geçişin sağlanması ve farklı mesleklere ilişkin kazanım elde edilebilmesi için farklı dallarda sertifikasyon olanağı sağlayan çoklu mesleki beceri altyapısı oluşturulması, ulusal meslek standartlarının ve yeterliklerinin güncellenmesi yer alıyor. MEB bu doğrultuda, *On Birinci Kalkınma Planı* ve *2023 Eğitim Vizyonu* hedefleri çerçevesinde “mesleğe özgü spesifik eğitimden ziyade akademik ve genel becerilere ağırlık veren ve mesleğe daha genel yaklaşan meslek eğitimi” çalışmalarını önceliklendirdi.¹⁶ “Modüler eğitime atfedilen esnek yapının gereği olan okul dışı bireysel öğrenmeler, ilgi ve ihtiyaçlara göre modüller arasında seçim yapma ve modül bazlı değerlendirmelerin mevcut sistemle gerçekleştirilmesinde sınırlılıklar” olduğu belirtilerek bu konuda çalışmalar başlatıldı.¹⁷ UNICEF işbirliğinde Temel Beceriler Odağında Program Güncelleme Projesi yürütüldü. MTAL’lerde görevli öğretmenlerle öğretim programının geliştirilmesine yönelik anket çalışması yapıldı ve 16.451 öğretmenin görüşü değerlendirildi. Öğretmenler “öğretmenlerin mesleki ve teknik eğitim programlarında uygulama ağırlığının artırılması, ders çeşitliliğinin azaltılması, öğrenme materyallerinin niteliğinin artırılması” ihtiyaçlarını paylaştılar.¹⁸

Mesleki ve teknik Anadolu liselerinin haftalık ders çizelgeleri ve çerçeve öğretim programları sektör temsilcilerinin katılımıyla güncellendi; güncel ihtiyaçlara göre yeni alan ve dallar açıldı. Teknik programda akademik becerilere, meslek programında uygulamalı mesleki becerilere ağırlık verildi; program türüne göre farklılıklar 12. sınıfta yer aldı. İki program arasındaki yatay geçişler esnek hale getirildi. Düzenlemeler sonucunda 55 alan, 203 dal olarak yürütülen mesleki ve teknik eğitim 47 alan, 107 dal oldu. Bölgesel ihtiyaçların karşılanması amacıyla seçmeli ders düzenlemesine de gidildi. Belirli bir sektörün yoğun olduğu bölgelerde ilgili mesleki alandaki ihtiyaçlara yönelik seçmeli dersler geliştirilebilecek ve bu dersler MEB tarafından sertifikalandırılacak.

13 MEB, 11 Nisan 2020.

14 Özer, 2020.

15 TCBB SBB, 2019.

16 Canbal vd., 2020, s.2.

17 A.g.e., s.6.

18 A.g.e., s.8.

AVRUPA YETERLİLİKLER ÇERÇEVESİ

Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi (AYÇ) yeterliliklerin anlaşılması ve karşılaştırılması için geliştirilen, Avrupa'yı kapsayan bir politika aracıdır. AYÇ'nin geliştirilme sürecinde Türkiye'nin de aralarında bulunduğu 36 ülkenin temsilcileri Danışma Kurulunda yer almıştır. Bireylerin ülkeler arası hareketliliğini teşvik etmek ve hayatboyu öğrenmeye yardımcı olmak AYÇ'nin temel prensipleridir. Bu doğrultuda, AYÇ her seviyede sahip olunması gereken asgari ortak bilgi, beceri ve yetkinliklerin tanımlandığı sekiz seviyeden oluşur.

Kaynak: <https://www.myk.gov.tr/index.php/tr/avrupa-yeterlilikler-cercevesi>

Mesleki Eğitim ve Öğretimde Avrupa Kredi Sistemi, ECVET

İçeriği görmek için tıklayınız.

Güncelleme çalışmalarının program çeşitliliğini sağlaması; program içeriklerinin üretime dönük ve yaratıcı olması, problem çözme becerilerini geliştirmeyi amaçlaması; MTAL öğretim programlarının üretim potansiyelinin Ar-Ge temelli uygulamalarla zenginleştirilmesine olanak sağlayacak şekilde yeniden yapılandırılması önemli olacaktır. Yapılan düzenlemelere bu çerçeveden bakıldığında, haftalık ders çizelgesinde ders çeşitliliğinin artırıldığı görülüyor. Düzenleme öncesinde modüler ve ayrı dersler halinde yürütülen uygulama çalışmaları ise birleştirilerek “öğrencilerin birçok beceriyi birlikte kazanabileceği atölye dersleri” haline dönüştürüldü. Temel yeterlilikler “temel okuryazarlık”, “sosyoduygusal beceriler”, “üstbilişsel beceriler” olarak üç tema altında düzenlendi. 11 ve 12. sınıflar düzeyinde tüm alan ve dallarda dijital beceriler sertifikası eklendi. 86 ders kitabının yazımına başlandı; bunun için “356’sı alan öğretmeni olmak üzere dil uzmanı ve grafik tasarım uzmanı ile birlikte 500’e yakın öğretmen” görevlendirildi.¹⁹

Konuyla ilgili araştırmalar, mesleki ve teknik eğitimde öğretim programlarının yapılandırılmasının yanı sıra öğretmen yeterlikleriyle ilgili sorunların da çözülmesi gerektiğini gösteriyor. Bu kapsamda “öğretmen-işletme işbirliği sağlanması, öğretmenlerin teknolojik yeterlik düzeylerinin artırılması, aday öğretmenlik sürecinin teknik ve pedagojik anlamda güçlendirilmesi, öğretmen sayısının artırılması ve branşlaşmanın daha güçlendirilmesi” önerileri öne çıkıyor.²⁰ Mesleki ve teknik eğitim alanında öğretmenlerin eğitimi son dönemde sektör uzmanlarının katılımını sağlamayı önceliklendiriyor.²¹

“Tüm meslek alanlarının Ulusal Meslek Standartları ile uyumunun sağlanması, Türkiye’nin Meslek Haritasının çıkarılması, uygulamalı eğitimi destekleyecek biçimde döner sermaye kapsamında yapılan üretimin teşvik edilmesi, kalite güvence sisteminin kurulması” hedefi çerçevesinde özellikle son yıllarda **Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi** ve **Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi**’ne uygun biçimde mesleki yeterliklerin tanımlanma çabası görülüyor. Mesleki Eğitim ve Öğretimde Avrupa Kredi Sistemi’nin (*European Credit System for Vocational Education and Training*, ECVET) Türkiye’deki mesleki teknik eğitime entegrasyonunun sağlanması, ortaöğretim kademesinde mesleki eğitimin niteliğini artırmaya katkı sağlayabilir. 2017-18 eğitim-öğretim yılında kademeli olarak uygulamaya konulan Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi, Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi ve Ulusal Meslek Standartları, Ulusal Yeterliliklere uygun hazırlanan çerçeve öğretim programlarının izleme ve değerlendirme çalışmalarının kamuoyuyla paylaşılması önemlidir. Mesleki ve teknik eğitimde standartların yükseltilmesi, mesleki yeterliklere dönük eğitim verilmesi için öğretim programlarının uygulama süreçlerinin izlenmesi ve iyileştirilme çalışmalarının yapılması gerekiyor.

İHTİYACA UYGUN İÇERİK

Türkiye’de pandemi sürecinde meslek liselerinin sağlık materyallerinin üretimine verdiği önemli ve takdir edilecek desteği bir tarafa koyacak olursak eğitimin içeriği açısından öğretim programlarının bu anlamda ne kadar yeterli ve esnek olduğu tartışılmalıdır. Sürecin en görünür ögesi olan TRT EBA TV’de ilk günden itibaren derslere dilbilgisi ve dört işlemle başlandı. Ancak içerik aktarma çabasının yerine öğrencilerin süreçteki temel ihtiyaçları olan bilgi ve güven duygusunu geliştirmeye dönük, pandemiyle ilgili kısa ve etkili etkinliklerle öğretime geçiş yapılması daha etkili

¹⁹ Canbal vd., 2020, s.16.

²⁰ Uluğ, 2019, s.61.

²¹ Canbal vd., 2020.

olabilirdi. Hazırlık için yeterli zaman ve insan gücü kaynağı olmayabilir. Bu durumda yaşanan bu süreç fırsat bilinerek yeni bir yapılandırmaya gidilmelidir.

Öğrenme ihtiyaca dönük hale getirildiğinde daha etkili hale gelir. Bir diğer açıdan da eğitimcilerin kriz yönetimi, krize müdahale vb. konulardaki yeterlik düzeyleri ve devam eden öğretim süreçlerinde eğitim kurumlarının bu konularla ilgili çalışmaları görünür değildi.

Öğrencilere bilgi aktarımı yapılması ve müfredatın yetiştirilmesi yine ön plandaydı. Oysaki eğitim kurumlarının bu süreçteki temel işlevi bireysel ve toplumsal normalleşmeye katkı sağlamak olmalıdır.

FATİH, EBA VE UZAKTAN EĞİTİM UYGULAMALARI

Bakanlık, Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi (FATİH) projesi internet sayfasında projenin, “eğitim ve öğretimde fırsat eşitliğini sağlamak ve okullardaki teknolojiyi iyileştirmek amacıyla bilişim teknolojileri araçlarının öğrenme-öğretme sürecinde daha fazla duyu organına hitap edilecek şekilde, derslerde etkin kullanımı için” başlatıldığını açıkladı.²² Projenin başarı ölçütleri ise şu şekilde sıralanıyor:

- “Erişilebilirlik: Her an her yerden, zaman ve araçlardan bağımsız olarak hizmet sunabilmek,
- Verimlilik: Hedef odaklı, daha verimli çalışma ortamları ve gelişim alanları sunabilmek,
- Eşitlik (Fırsat Eşitliği): Tüm paydaşların en iyi hizmete erişebilmesini sağlayabilmek,
- Ölçülebilirlik: Gelişimin doğru değerlendirilebilmesi için sürecin ve sonuçların doğru ölçülebilmesini sağlamak, buna göre düzgün geribildirim verebilmek,
- Kalite: Tüm eğitimin kalitesini ölçülebilir şekilde yükseltmek.”²³

FATİH projesi 10 yıl önce kamuoyuna duyurulurken “fırsat eşitliği”ni artırma gibi eğitimin en hayati işlevlerinden biri gerekçe olarak ön plana çıkarıldı. Ancak gerek projenin yapılandırılma sürecindeki sorunlar gerekse plansız uygulamalar nedeniyle bu işlevin etkin gerçekleştirilmesi mümkün olmadı.

Her öğrenciye tablet dağıtımı, akıllı sınıfların sayısının artırılması gibi iddialı ancak gerekliliği tartışmalı birçok hedefi içinde barındıran FATİH projesi son zamanlarda MEB’in gündeminde üst sıralarda yer almadı. *Millî Eğitim Bakanlığı 2017 Yılı Sayıştay Denetim Raporu* ve *Millî Eğitim Bakanlığı 2018 Yılı Sayıştay Denetim Raporu*’nda “mâli saydamlık ve hesap verilebilirlik” ilkelerine aykırı uygulamaları nedeniyle yer alan FATİH projesinin bir bileşeni olan EBA, pandemi süreci ile birlikte hızla gündeme geldi.²⁴

TÜRKİYE YETERLİLİKLER ÇERÇEVESİ

Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi (TYÇ) Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi (AYÇ) ile uyumlu olarak tasarlanan ulusal yeterlilikler çerçevesidir. TYÇ ilköğretim, ortaöğretim ve yüksek öğretimi kapsar; bu kademelerde mesleki, akademik ve diğer öğrenme yollarıyla edinilen tüm yeterlilik esaslarını belirtir. Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinin Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik 2015 yılında yürürlüğe girmiştir. Kaynak: <https://www.myk.gov.tr/index.php/tr/tuerkiye-yeterlilikler-cercevesi>

22 FATİH Projesi, t.y.

23 A.g.e.

24 Sayıştay Başkanlığı, 2017; Sayıştay Başkanlığı, 2018.

Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü (YEĞİTEK) tarafından oluşturulan dijital eğitim platformu EBA ilk kez 2012 yılında test sürümüyle yayımlandı. EBA'nın amacı “okulda, evde, kısacası ihtiyaç duyulan her yerde bilgi teknolojileri araçlarını kullanarak etkili materyal kullanımını destekleyip teknolojinin eğitime entegrasyonunu sağlayarak, sınıf seviyelerine uygun, güvenilir ve doğru e-içerikler sunmak” olarak açıklandı.²⁵ EBA, bir çevrimiçi eğitim teknolojisi platformudur. EBA'da “öğrenciler, öğretmenlerinin gönderdiği çalışmaları görebilir, öğretmenler kendilerine göre hazırladıkları takvim düzenine göre gönderdikleri çalışmaları ve zamanı yaklaşan çalışmaları takip edebilir, takip ettiği veya oluşturduğu gruplarda tartışmalara katılabilir, meslektaşlarıyla işbirliği yapabilirler.”²⁶

Dijital eğitim platformu EBA e-dergi, e-kitap, video, ses, görsel vb. olmak üzere farklı modüller içeriyor. “2012 yılından 2015 yılına kadar geçen süre içerisinde içeriğin plansız biçimde oluşturulması nedeniyle EBA öğrenci ve öğretmenler tarafından çok verimli biçimde” kullanılamadı.²⁷ “Bu nedenle 2015 yılından itibaren dijital eğitim platformu EBA çeşitli aralıklarla güncellendi.”²⁸

EBA'nın kullanımına ilişkin Türkiye'de yapılan araştırmalar, “öğrencilerin genel olarak EBA'daki bazı içerikleri eğlenceli ve ilgi çekici bulduklarını, ancak sınavlara hazırlıkta ve ders konularının öğretimine ilişkin yetersiz ve sıkıcı bulduklarını” ortaya koyuyor.²⁹ EBA ile ilgili yaşanan diğer olumsuzluklar genel olarak “içeriklerin belirtilen sınıf düzeyine uygun olmadığı, müfredatla uyumlu olmadığı” şeklindedir.³⁰ YEĞİTEK tarafından yayımlanan *Eğitim Bilişim Ağı Kullanılabilirlik Düzeyinin Ölçülmesi 2017* raporunda görüşü alınan öğretmenler, en çok sıkıntı yaşanan alanlar arasında branşla ilgili kaynak sayısının yetersizliği, F klavye kullanımının zorluğu, sınıflarda internet bağlantısının olmaması benzeri sorunları dile getiriyorlar.³¹

Bu rapor hazırlanırken görüşü alınan öğretmenler ise hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin EBA'yla ilgili daha önce eğitim almamış olmalarının önemli bir eksiklik olduğunu ve pandemi sürecinde en az iki-üç hafta EBA sistemini öğrenmekle zaman kaybedildiğini belirttiler.³² Oysaki EBA 10 yıllık geçmişe sahip bir dijital platform olarak daha etkili bir biçimde tanıtılmalıydı. *MEB 2018 Yılı Performans Programı* incelendiğinde EBA'yla ilgili faaliyetler içerisinde (Tablo 1) EBA tanıtımıyla ilgili maddelerin neler olduğu görülebilir. Bunlara, EBA'nın öğretmen ve öğrenciler tarafından etkili kullanımını sağlamaya dönük, eğitim süreçlerine entegre uygulamaların (öğretim programlarıyla uyumunun sağlanması, EBA okul ve uygulama temelli hizmetiçi eğitimlerin sayısının ve yaygınlığının artırılması vb.) eklenmesinde yarar olacaktır.

25 Bahçeci ve Efe, 2018.

26 A.g.e.

27 Cumhuriyet Halk Partisi, 2020.

28 A.g.e.

29 Saygılı ve Kana, 2016; Altın ve Kalelioğlu, 2015.

30 Cumhuriyet Halk Partisi, 2020.

31 Bal ve Boz, 2017.

32 12 Haziran 2020 tarihinde düzenlenen danışma toplantısına beş öğretmen katıldı.

TABLO 1: FATİH PROJESİ KAPSAMINDA GERÇEKLEŞTİRİLMESİ PLANLANAN FAALİYETLER VE BÜTÇELERİ

Faaliyetler		Kaynak İhtiyacı (TL)		
		Bütçe	Bütçe Dışı	Toplam
1	Eğitim Bilişim Ağı (EBA) sisteminin sürekliliğini sağlamak ve güncellemek	2.550.000	0	2.550.000
2	Eğitim Bilişim Ağı (EBA)'nın etkili kullanımı için içerikler hazırlamak / hazırlatmak	7.500.000	0	7.500.000
3	Uzaktan eğitim ders materyalleri hazırlamak / hazırlatmak	970.000	0	970.000
4	2018 yılı sonuna kadar birer Kısa Film, Fotoğraf, Fen Deneyleri, Sosyal Bilimler Yarışması, Karikatür, Müzik, Kodlama ve Edebiyat yarışması düzenlemek	1.848.000	0	1.848.000
5	İçerik Geliştirme Eğitimi / EBA Stüdyoları	237.500	0	237.500
6	Eğitimde FATİH Projesi tanıtımı kapsamında ulusal düzeyde fuar, çalıştay, sempozyum, zirve vb gibi etkinliklere katılım sağlamak veya düzenlenmesini planlamak	1.800.000	0	1.800.000
7	FATİH Projesi kapsamında tanıtım amaçlı kamu spotu, tanıtım veya reklam filmi hazırlanması	200.000	0	200.000
8	Siber güvenlik iyileştirmeleri ve siber güvenlik ve yazılım eğitimleri	300.000	0	300.000
9	İçerik dağıtım servisi (CDN) hizmeti	100.000	0	100.000
10	EBA veri merkezi sunucularının oracle veritabanı ve uygulama sunucularının lisans/bakım yapılması	4.500.000	0	4.500.000
11	FATİH Projesi kapsamında sağlanan teknolojinin ve e-materyallerin öğretim sürecinde etkin kullanımını sağlamak için yönetici ve öğretmenlere yönelik yüzyüze ve uzaktan eğitim faaliyetleri düzenlenmesi	2.297.000	0	2.297.000
12	FATİH Projesi ve EBA'nın eğitim-öğretim faaliyetlerine etkisini izlemek amacıyla alan araştırmaları yapmak	600.000	0	600.000
13	Uluslararası projeler (eTwinning, Scientix ve Teach-Up) kapsamında öğretmenlere yönelik etkinlikler düzenlemek	0	1.325.000	1.325.000
14	FATİH Projesi Bileşenleri Hizmet Alımı Modeli kapsamında okullara altyapı ve donanımların sağlanması (Tabletsiz)	494.097.500	0	494.097.500
15	FATİH Projesi Bileşenleri Hizmet Alımı Modeli kapsamında okullara altyapı ve donanımların sağlanması (Tabletli)	500.000.000	0	500.000.000
Toplam		1.017.000.000	1.325.000	1.018.325.000

Kaynak: MEB SGB, 2018.

EBA'DA İŞLEYİŞ

10 Şubat 2020 tarihinde EBA ile ilgili yapılan “Eğitimde Fırsat Adaleti” adlı tanıtım toplantısında Millî Eğitim Bakanı Ziya Selçuk tarafından “1.600’den fazla ders ve 20.000’in üzerinde zengin, güvenilir ve etkileşimli içerik” sunduğu ifade edilen EBA’nın öğrenciler için yeni ek düzenlemeler içerdiği açıklandı.³³ Bu düzenlemeler, EBA takviminden sınav ve etkinliklerin görülebilmesini, akranlar arasında sosyal paylaşım alanı kurulabilmesini, oyunlaştırma ve puan sistemi aracılığıyla öğrenmenin eğlenceli hale getirilmesini, yapılan çalışmaların takip edilebilmesini ve kişiselleştirilmiş yönlendirmelerle eksiklerin kapatılabilmesi için bazı olanakları içeriyor. Ayrıca “öğrenciler, kendilerine özel profil sayfalarını kullanarak, sayfaları üzerinden” kendilerini tanıtabiliyorlar, “katıldıkları sosyal faaliyet belgelerini” sunabiliyorlar, “sosyal ve akademik birikimlerini EBA Portfolyo’da sergileyebiliyorlar.”³⁴ EBA’da 11 ve 12. sınıftaki öğrencilere özel Akademik Destek Sistemi (ADES) de bulunuyor. Öğrenciler ve öğretmenler hedef belirleyebiliyor ve bu hedefe ulaşılması için öğrenciye özel çalışma programı oluşturabiliyorlar. Böylece, “öğrencilerin kendilerini hedeflerine götüren kişiselleştirilmiş yol haritasıyla çalışmasına olanak sağlıyor, performansları sistem tarafından sürekli izleniyor ve eksik oldukları konular tespit edilerek, akıllı algoritmalar kullanılarak öğrencilere özel eksik giderme listeleri ve testler öneriliyor.”³⁵

2019-20 eğitim-öğretim yılında okutulan 97 ders kitabının üniteleri yıllık plana uygun olarak etkileşimli hale getirildi, ogmmateryal.eba.gov.tr adresinde öğretmen ve öğrencilerin kullanımına açıldı. Bu ünitelerde 22.000 etkileşimli uygulama kullanıldı. Etkileşimli ders kitaplarının tablet, cep telefonu ve bilgisayarlara indirilerek çevrimiçi ve çevrimdışı olarak kullanılabilmesi amaçlanıyor.³⁶

EBA’da yapılan düzenlemeler öğrenci ve öğretmenlerin EBA’yı etkili kullanmasına yardımcı olabilir. Ancak özellikle pandemi sürecinde EBA’nın öğretmenler tarafından neden daha etkili kullanılmadığının ortaya konması gerekiyor. Bu rapor için görüşü alınan öğretmenler EBA’nın içerik düzenlemeyle ilgili problemlerinin devam ettiğini, sade ve kullanımı kolay bir arayüz olmamasının kullanımı zorlaştırdığını ifade ettiler. EBA’nın öğrenciler tarafından kullanımını teşvik eden eklemelerin sayısının da artırılması gerekiyor.

EBA’yla ilgili son yıllarda yapılan çalışmaların daha ayrıntılı ve kamuoyuna açık biçimde paylaşılması, konu uzmanlarının görüşlerinin alınması EBA’nın amacına uygun biçimde geliştirilme sürecine katkı verecektir.

EBA VERİMLİ KULLANILDI MI?

COVID-19 salgını öncesinde kamuoyuna az yansıyan dijital eğitim platformu EBA’yı pandemi sürecinde daha etkin hale getirmek için bazı uygulamalar ortaya kondu. Bunlardan biri olan öğretmen puanlama sistemine göre, öğretmen ve öğrencilere her yaptıkları çalışma ve etkinlik için puan veriliyor. Bu puanlar ise okul, ilçe ve il seviyesinde bir sıralamaya giriyor. Bunun sonucunda birçok öğretmen puanlarını

33 MEB, 10 Şubat 2020.

34 MEB YEĞİTEK, 18 Şubat 2020.

35 A.g.e.

36 MEB OGM, 2020.

artırmaya çalıştı ve bazı öğretmenler puanlarını artırabilmek için aynı uygulamayı EBA'ya birkaç defa yükledi.³⁷ Bu durumu fark eden MEB yetkilileri EBA'nın işleviyle ilgili öğretmenlere uyarıda bulundu ve "EBA'da yaptığınız işlemlerden kazandığınız puanların günlük üst sınırı bulunmaktadır. Her işlem için bu üst sınıra ulaştığınızda, gün içerisinde aynı işlemden başka puan kazanamayacağınızı hatırlatmak isteriz." açıklamasını paylaştılar.³⁸

Aslında bu durum öğretmenlerin EBA'nın işlevine ilişkin yeterince bilgi sahibi olmadığını da gösteriyor. EBA'da çok sayıda etkinlik olması öğrenme sürecinin niteliğini doğrudan etkilemiyor. Konuyla ilgili araştırmalar, EBA'nın etkili hale getirilmesi gerektiğini pek çok kez ortaya koydu. Ancak EBA'nın işlevi salgın sürecinde anlaşıldı ve yapısal eksikliklerin iyileştirilmesiyle ilgili yukarıdaki gibi önlemler alınmaya başlandı. EBA'nın kullanımının "bazı okul ve ilçe millî eğitim yöneticilerinin, uzaktan eğitim faaliyetlerini skor tabelasına dönüştürdüğü" basına yansıdı; başarı ya da başarısızlık ölçütü olarak değerlendirildiği eleştirileri getirildi.³⁹

Eğitimin araç yönelimli değil amaç yönelimli bir disiplin olduğu; amaç ve süreci iyi yapılandırmadan araçların işlevsel hale gelemeyeceği eğitim bilimi uzmanları tarafından sıklıkla dile getirilir. Bu nedenle EBA'nın öğrenme sürecindeki rolü ve işlevi doğru tanımlanmalı ve öğrenme sürecine en iyi nasıl hizmet vereceği konu alanı uzmanlarla birlikte ele alınmalıdır.

PANDEMİ SÜRECİNDE EBA KULLANIMINA YÖNELİK BAZI İSTATİSTİKLER

MEB'in 10 Nisan 2020'de yaptığı basın açıklamasına göre;⁴⁰

- EBA, Türkiye'deki kamu internet siteleri arasında birinci sırada yer aldı,
- EBA'nın mobil uygulaması 10 milyonun üzerinde indirildi,
- EBA Akademik Destek uygulaması Android işletim sistemi kullanan cihazlarda toplamda 1,46 milyon, iOS işletim sistemi kullanan cihazlarda 204.000 kez indirildi,
- EBA'yı 30 gün içerisinde tüm öğretmenlerin %69'u, okulöncesinden 12. sınıfa kadar olan tüm öğrencilerin ise %44'ü kullandı.

MEB'in 30 Nisan 2020'de yaptığı basın açıklamasına göre;⁴¹

- EBA'ya 300.000 kullanıcı eşzamanlı olarak bağlanabiliyor,
- EBA'nın canlı sınıf uygulamasında aynı anda 50.000 sınıf açılabilir,
- EBA'da günlük tekil kullanıcı sayısı 2 milyonun üzerinde oldu,
- İlk bir ay içinde 1 milyarın üzerinde tıklanma sayısı gerçekleşti, dünyadaki tüm eğitim siteleri içinde 6. sırada yer aldı.

37 Ajanskamu.net, 6 Mayıs 2020; Evrensel, 4 Haziran 2020; Uçar, 28 Nisan 2020.

38 Türkiye Eğitim, 2 Mayıs 2020.

39 Türkiye Eğitim, 18 Mayıs 2020.

40 MEB, 10 Nisan 2020.

41 MEB, 30 Nisan 2020.

MEB'in 27 Mayıs 2020'de yaptığı basın açıklamasına göre;⁴²

- EBA Asistan uygulamasıyla 13 Nisan-27 Mayıs tarihleri arasında 2.684.390 kullanıcının 9.801.240 mesajı yanıtlandı,
- EBA Asistan uygulamasına kullanıcıların %82,7'si EBA mobil, %17,3'ü web üzerinden ulaştı,
- EBA Asistan uygulamasına 81 ilin tamamından giriş yapıldı.

MEB'in Temmuz 2020'de ERG'yle paylaştığı verilere göre;

- 2019-20 eğitim-öğretim yılında 1.176.128 öğretmen, 9.663.033 öğrenci EBA'ya giriş yaptı,
- 2019-20 eğitim-öğretim yılında EBA'da aktif öğretmen oranı %96,1, aktif öğrenci oranı %61,0'dır,
- 2019-20 eğitim-öğretim yılında öğretmenlerin ortalama EBA kullanım süresi (bir öğretmenin EBA'ya girişinde oluşturulan oturumuna ait ortalama kullanım süresi) 27,3 dakika, öğrencilerin ortalama kullanım süresi 29,5 dakikadır,
- 23 Mart 2020-19 Haziran 2020 tarihleri arasında 976.695 öğretmen EBA'ya 88.620.015 defa giriş yaptı,
- 23 Mart 2020-19 Haziran 2020 tarihleri arasında 8.867.106 öğrenci EBA'ya 243.696.703 defa giriş yaptı.

UZAKTAN EĞİTİMDE ÖĞRENME KAYIPLARI

Dünya genelinde uzaktan eğitim sürecinde öğrenme kayıpları yaşandı.⁴³ Bu kaybı en çok anaokulu ve ilkököl öğrencileri yaşıyor. Soyut düşünme süreçleri gelişme sürecinde olan küçük yaş grubundaki çocukların uzaktan eğitimde verimli süreçler geçiremediği düşünülüyor.⁴⁴

Öğrenme kayıpları ile ilgili araştırmalar uzun tatil dönemlerinin sonunda özellikle “matematik ve okuma üzerine öğrencilerde gerileme olduğunu, matematikte bu gerilemenin daha fazla yaşandığını” gösteriyor.⁴⁵

“Matematikte gerilemenin okumaya oranla daha fazla olmasında, öğrencilerin günlük yaşantısında ve ev ortamlarında okuma üzerine daha fazla pratik yapma imkânına sahip olmaları etkilidir.”⁴⁶ COVID-19 salgını sürecinde uzaktan eğitimin hangi ders ve alanda daha fazla öğrenme kaybına neden olduğunu belirleyen okul temelli çalışmalar yapılmalı ve telafi programları bu çalışmalara dayalı olarak geliştirilmelidir.

42 MEB, 27 Mayıs 2020.

43 Dorn vd., 1 Haziran 2020.

44 K-State Research and Extension, 15 Haziran 2020.

45 Cooper, 2003'ten aktaran Arı, 2004.

46 A.g.e.

MERKEZİ SINAVLAR

Yaşanan öğrenme kayıplarının farkında olmak ve öğretimde buna uygun düzenlemeler yapmak gerekiyor. Yaş grubu ve öğretim kademeleri yükseldikçe (sosyoekonomik, kültürel değişkenlerden bağımsız olarak) uzaktan eğitimden yararlanma olanağı artsa da özellikle ülkemizde kademeler arası geçiş sınavlarına hazırlanan öğrenciler de önemli öğrenme kayıpları yaşadı. Dünyada pek çok ülke sınavları iptal etti ya da erteledi. Türkiye’de ise hem ortaöğretime geçiş hem de üniversite giriş sınavlarının tarihleri tartışma konusu oldu. Sınav tarihleriyle ilgili düzenlemelerin bilim kurulu önerisiyle yapıldığı söylendi. Devam eden süreçte Liselere Geçiş Sistemi (LGS) ve Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) gibi iki önemli sınavla ilgili tarih düzenlemeleri yapıldı. Sınav tarihi iki kez değiştirildi, bu durum öğrenci ve velilerin kaygılarını artırdı. Her iki sınav için de öğrencilerin verimli geçirmedeği bilinen pandemi dönemi sınav kapsamına alınmadı. Öğrencilerin sınavlara hazırlık, dikkat ve konsantrasyon, maske kullanımı, sınav ortamında hijyen ve güvenlik gibi konularda desteklenmeleri medyanın gündeminde yer aldı.

EBA AKADEMİK DESTEK SİSTEMİ (ADES)

Öğrencilerin YYS’ye en verimli şekilde hazırlanmalarını sağlamak için Akademik Destek Sistemi kullanıldı. ADES’i pandeminin ilk iki ayında kullanan “11 ve 12. sınıf öğrencisi sayısı 828 bin” oldu. “Akıllı öneri sistemi de bulunan ADES’te 240 binden fazla soru bulunuyor.” “EBA’nın Canlı Sınıf uygulamasında 13 Nisan 2020’den itibaren, ilk 15 günde işlenen ders sayısı 650 bini aştı. Bu derslerin 150 bini ilk hafta yapılmıştı. İkinci hafta 500 bine yakın canlı ders yapıldı. Bunların yaklaşık 200 bini hafta sonunda işlendi.”⁴⁷ Ayrıca Bakanlık tarafından Haziran 2020’de yapılan bir açıklamada 23 Mart-19 Haziran tarihleri arasında 1.170.168 öğrenci ve 189.447 öğretmenin EBA ADES’i aktif olarak kullandığı belirtildi.⁴⁸ ADES teknoloji açısından avantajlı öğrenciler için olumlu bir uygulamadır. Ancak uzaktan eğitime erişimi olmayan öğrencilerin sınav hazırlığı sürecinde akademik destek alamaması merkezi sınavlara hazırlıkta fırsat eşitliğini zedeleyen bir unsur olarak görülebilir.

2020, “4+4+4” eğitim sistemi kapsamında okula başlayan 60-66 aylık öğrencilerin 8. sınıfta okuduğu yıl olduğu için, öğrenci sayısı geçen yıla göre 600.000 arttı. Öğrenci sayısı yaklaşık 1.800.000 oldu. Bu artışın ortaöğretim sisteminde yığılmaya neden olmaması için MEB liselerdeki kontenjanları yükseltti. Böylece LGS’yle öğrenci alacak okulların kontenjanı %52,6 oranında artırıldı. Geçen yıl 139.660 olan sınavla yerleşme kontenjanı 213.128’e çıkarıldı.⁴⁹ Bunun sonucunda sınavla yerleştirmeye hak kazanma şansı az da olsa yükselmiş oldu. Ancak sınavda başarılı olmanın istediği okulda öğrenimine devam etme hakkını elde etmede yeterli olmadığı bir sistemin varlığı eğitimdeki en kronik sorunların başında geliyor.

TELAFİ EĞİTİMLERİ

COVID-19 salgını sürecinde eğitimde yaşanan öğrenme kayıplarının önüne geçebilmek için MEB tarafından telafi eğitim süreci yapılandırıldı. Buna göre uzaktan eğitim sürecini 19 Haziran Cuma günü tamamlayan MEB, resmi eğitim ve öğretim kurumları için yüz yüze telafi, tamamlama ve uyum eğitimi takvimi hazırladı. 2020-21 eğitim-öğretim yılınının 31 Ağustos 2020 Pazartesi günü uzaktan eğitimle başlatılması planlandı. 21 Eylül’de Bilim Kurulu tavsiyesiyle belirlenecek sınıflarda “aşamalı ve seyreltilmiş” şekilde yüz yüze eğitime geçileceği açıklandı. Açıklamaya göre, yüz yüze eğitim alamayan sınıflardaki

47 MEB, 28 Nisan 2020.

48 MEB YEGİTEK, 19 Haziran 2020.

49 Özdemir Güneli, 20 Haziran 2020.

öğrenciler ise eğitimlerine EBA televizyon kanalları, öğretmenleriyle yapacakları canlı dersler ve EBA internet içerikleriyle devam edecekler.⁵⁰ 31 Ağustos'ta başlayacak uzaktan eğitim sürecinde, eksik konuları ve kazanımları kapsayan bir program uygulanacak. Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü'ne bağlı eğitim kurumlarında bu uygulamaya 17 Ağustos'ta başlanabilecektir. 21 Eylül'den itibaren yeni ders yılına ilişkin öğretim programlarının uygulanmasına geçilecektir.⁵¹ Okulların yeniden açılması, eğitim ortamlarının hazır hale getirilmesi kadar salgının seyriyle de ilişkili olduğu için bu sürecin makro ve mikro boyutlarda olabildiğince dikkatli planlanması gerekiyor. Örneğin, özellikle ilköğretim öğrencilerinin telafi eğitim programının önemli bir kısmı sağlıklı yaşam, öğrenme ve oyun ortamında hijyen bilgisi gibi ihtiyaca dönük içeriklere sahip olması gerekiyor.

UZAKTAN EĞİTİM VE FIRSAT EŞİTLİĞİ

Uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin zaman kaybetmeksizin eğitim içeriğine erişimi, salgının ortaya çıkardığı eğitimle ilgili endişeleri bir nebze de olsa giderdi. Ancak ülkemiz için içerik ve içeriğin aktarılma biçimleriyle ilgili tartışmalar bir yana çok daha önemli bir sorun olan fırsat eşitsizliğini görünür kılan bir süreç yaşandı.

Öğrencilerin ekonomik nedenlerle dijital araçlara, internete ulaşımındaki engeller öğrenme sürecini kesintiye uğrattı. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün (OECD), *COVID-19 Salgınında Eğitim 2020* başlıklı raporu, ülkelerde giderek derinleşen fırsat eşitsizliğinin eğitim alanındaki yıkıcı etkisini gösteren verilere sahiptir.⁵² Bu konuda görüşü alınan öğretmenlerin ortak belirttiği konu dijital araçlara erişimde yaşanan sorunlardır. Öğrencilerin sosyoekonomik özelliklerinin uzaktan erişimi doğrudan etkilediği konusunda hemfikir olan öğretmenler, olası uzaktan eğitim düzenlemelerinin buna göre planlanması gerektiğini ifade ediyorlar. Öğretmenlerin EBA'yı aktif olarak kullandığı ancak öğrencilerin önemli bir kısmının çeşitli nedenlerle erişim sağlayamadığı durumlar da yaşandı. Örneğin, Mardin'e bağlı Mazıdağı ilçesinde EBA'yı aktif kullanan öğretmenlerin oranı %84,3'tür. Öğrenciler için bu oran %15,5'tir. Mardin ili genelinde EBA'yı aktif kullanan öğretmenlerin oranı ise %80,9, öğrencilerin oranı ise %22,2'dir.⁵³ Bu oranların eğitimde fırsat eşitliği ve etkili öğretimin eksikliği açılarından iyi analiz edilmesi gerekiyor.

Dijital eğitim platformu EBA'nın kapsayıcılık açısından da iyileştirilmesi gerekiyor. Bu rapor kapsamında görüşünü aldığımız öğretmenler, EBA'ya girişte görsel kod kullanımının özel gereksinimli öğrencilerin velilerinin ve öğretmenlerin platforma girişte problem yaşamamasına neden olduğunu belirttiler. EBA'ya girişte TC kimlik numarasının istendiğini belirterek mülteci çocukların EBA'ya erişiminin engellendiğini eklediler.⁵⁴ Öğretmenler bu tür sorunları kendi ürettikleri gündelik çözümlerle aşmaya çalıştılar. Ancak bu durumların çocuklarda ayrımcılığa maruz kalma hissini de artırdığını belirttiler. Etkili bir kapsayıcı eğitim anlayışının MEB'in her birimine ve tüm uygulamalarına yayılması gerekiyor.

50 MEB, 12 Ağustos 2020.

51 MEB, 16 Ağustos 2020.

52 OECD, 2020a.

53 Türkiye Eğitim, 18 Mayıs 2020.

54 12 Haziran 2020 tarihinde düzenlenen danışma toplantısına beş öğretmen katıldı.

DİJİTAL OKURYAZARLIK VE ETKİLİ ERİŞİM

DİJİTAL OKURYAZARLIK

Bireylerin özel yaşam durumları içinde sosyal hareket oluşturabilmek ve bu süreci yansıtmak için dijital araçları uygun biçimde kullanma ve dijital kaynakları belirleme, ulaşma, yönetme, bütünlleştirme, değerlendirme, analiz ve sentez yapabilme, yeni bilgiyi oluşturma, medya ifade biçimleri yaratma ve diğerleri ile iletişim içinde olmayı olanaklı kılmaya ilişkin farkındalık, tutum ve yetenektir.

Kaynak: Coşkun, Y. D., Cumaoğlu, G. K. ve Seçkin, H. (2013). Bilgisayar öğretmen adaylarının bilişim alanıyla ilgili okuryazarlık kavramlarına yönelik görüşleri. International Journal Of Human Sciences, 10(1), 1259-1272.

Pandemi sürecinde uzaktan erişimi verimsiz kılan bir diğer durum **dijital okuryazarlık** düzeyiydi. “Dijital okuryazarlık, kullanıcıların dijital ortamda etkin şekilde çalışabilmeleri için gerekli olan karmaşık, bilişsel, sosyolojik ve duygusal becerileri içerir. Grafik ekranlardaki talimatları okumak, bunun yanı sıra yeni anlamlı materyalleri bu ortamda oluşturmak, dijital ortamdaki bilginin kalitesini ve geçerliliğini değerlendirmek dijital okuryazarlık” faaliyetleridir.⁵⁵ Eğitim süreçlerinin giderek daha teknoloji odaklı tasarımlar içermesi öğrencilerin ve öğretmenlerin dijital yeterliklerinin de artırılmasını gerekli kılıyor.

Uzaktan erişimle gerçekleştirilen eğitim sürecinde öğrencilerin dijital okuma becerileri kullanmaları gerekti. Ancak öğretim programlarının dijital okuma becerilerini kazandırmayı ne kadar hedeflediği önemli bir sorudur.

Türkçe dersi kazanımları arasında, farklı metin türlerini okumakla ilgili kazanımların yanı sıra, günümüzün ihtiyaçlarına yanıt verecek dijital okuma becerilerinin de yer alması gerekiyor. Bunun bir ihtiyaç olduğu MEB’in 2018 yılında yaptığı “Öğrencilerin Dijital Okuma Kültürü” araştırmasıyla da ortaya konuldu.⁵⁶

YEĞİTEK, 2018 yılında “öğrencilerin dijital okuma ve geleneksel (kâğıttan) okuma hakkındaki görüşlerini” belirlemek amacıyla “Öğrencilerin Dijital Okuma Kültürü” araştırmasını gerçekleştirdi. Araştırmaya 73.053 öğrenci katıldı. Araştırma bulgularına göre, araştırmaya katılan öğrencilerin sadece %38,1’i okumak için dijital cihaz kullanıyor. Okumak için dijital cihaz kullanmayan (%61,9) öğrenciler, bunun nedenleri arasında “kâğıttan okumayı sevmeyi”, “dijital cihazlarda dikkatin çabuk dağılması”, “dijital cihazların sağlığa zarar vermesi”, “belirli yerleri işaretlemenin, not almanın, satırların altını çizmenin dijital cihazlarda zor olması” ve “dijital bir cihazdan okuduklarını çok iyi anlamama” benzeri gerekçeler paylaşıyorlar.⁵⁷ Katılımcı öğrencilerin sadece %45,8’i EBA’yı kullandıklarını belirtiyorlar. Araştırma bulgularına göre EBA’da en çok kullanılan modül “EBA Ders”, en az kullanılan ise “EBA Kamp” olarak yer alıyor.

ÖĞRETİM PROGRAMLARININ DİJİTALLEŞME İHTİYACI

Öğretim programlarının teknolojik gelişmelerden etkilenmemesi mümkün değildir. Ancak bu etkileşimin öğretime yansması ülkeden ülkeye, eğitim pratiklerine göre değişim gösteriyor. Pandemi süreci eğitimde küresel olarak dijital dönüşüme ilişkin hızlı bir gerekçe yarattı. Pandemi sürecinin nasıl ilerleyeceğine ilişkin olası senaryolara göre değişimle birlikte artık öğretim süreçlerinin eskisi gibi olamayacağı anlaşılıyor. Geleneksel sınıf içi öğrenme ortamlarının mümkün olduğunca dijital araçlarla desteklenmesinin yararlı olduğu ve eğitimin kesintiye uğramaması için gerekli bir unsur olduğu fark edildi.

55 Karabacak ve Sezgin, 2019.

56 Boz, 2018.

57 A.g.e.

HARMANLANMIŞ ÖĞRENME (BLENDED LEARNING)

Türkçede harmanlanmış öğrenme ya da karma model olarak geçen bir öğretim modelidir. Bu model hem yüz yüze hem de bilişim teknolojileri destekli öğretimin bir arada kullanılmasını içerir. Harmanlanmış öğrenmede teknolojinin ve öğretmenlerin teknoloji okuryazarlık düzeylerinin yeterli olması gerekiyor. Harmanlanmış öğrenme stratejileri disipline, öğrenci yaş ve gelişim düzeyine, öğrenme hedeflerine göre çeşitlilik gösterebilir. Bu nedenle öğretmenler dinamik, öğretimde teknoloji kullanımını içselleştirmiş, hem standart sınıf ortamında öğretime hem de bilişim teknolojileri destekli öğrenme süreçlerinde verimli çalışabilme niteliğine sahip olmalıdır.⁵⁸

Eğitim teknolojilerinin etkin kullanımı içeriğin tasarlanmasında ve öğrencilerle paylaşılmasında daha önemli hale geldi. Tamamen çevrimiçi eğitimlere dayalı olmasa bile harmanlanmış öğrenme yaklaşımı gibi hibrit öğrenme-öğretme yaklaşımlarının eğitimcilerin daha çok gündeminde olacağı öngörülmüyor. Bu nedenle EBA'nın daha kullanıcı dostu bir yapıda olması sağlanmalıdır. Bunun için öğretim programlarıyla uyumlu hale gelmesine özen gösterilmeli, öğretim programlarının da dijitalleşmesine ilişkin hızlı ve etkili önlemler alınmalıdır. Programlardaki kazanımlara ilişkin tematik bazı interaktif etkinliklerin programların içine gömülü olarak yayımlanması bu konudaki farkındalığı artıracaktır. Bu amaçla etkileşimli öğretim materyallerinin geliştirilmesine hız verilmesi gerekiyor.

ÖĞRETİM KADEMELERİNE GÖRE ÖĞRENCİ İSTATİSTİKLERİ

Öğretim kademelerine göre öğrenci istatistikleri öğrencilerin büyük oranda ilk ve ortaokul kademesinde olduğunu gösteriyor. Her iki kademe de bulunan öğrenci sayısı tüm kademelerdeki toplam öğrenci sayısının %65'ini oluşturuyor. Eğitim politikaları oluşturulurken bu öğrenci yoğunluğu gözetilmelidir. Ortaöğretimde okullulaşma oranı hâlâ istenen düzeyde olmamakla birlikte kız öğrencilerin oranı (%25,6) neredeyse oğlan öğrencilerin oranına (%25,9) eşitlenmektedir.

TABLO 2: ÖĞRENCİLERİN KADEMELERE GÖRE DAĞILIMI, 2018-19

	Sayı			Oran (%)		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Okulöncesi	1.564.813	814.821	749.992	9,5	9,6	9,4
İlkokul	5.267.378	2.708.089	2.559.289	31,9	31,8	31,9
Ortaokul	5.437.321	2.785.864	2.651.457	32,9	32,7	33,1
Genel ortaöğretim	2.142.551	1.016.174	1.126.377	13,0	11,9	14,1
Mesleki ve teknik ortaöğretim	1.619.104	966.493	652.611	9,8	11,4	8,1
Anadolu imam hatip lisesi ve imam hatip lisesi	498.002	223.790	274.212	3,0	2,6	3,4
Ortaöğretim toplamı	4.259.657	2.206.457	2.053.200	25,8	25,9	25,6
Toplam	16.529.169	8.515.231	8.013.938	100,0	100,0	100,0

Kaynak: Öğrenci sayıları MEB (2019b) kaynağından alındı, öğrenci oranları ERG tarafından hesaplandı.

Açıklama: Ortaokul, genel ortaöğretim, mesleki ve teknik ortaöğretim, Anadolu imam hatip lisesi ve imam hatip lisesi için sayılara açıköğretimdeki öğrenciler dahil edilmedi.

DERS SAATLERİNİN DAĞILIMI

Kademeler temelinde okul türlerine göre ders saatlerinin dağılımı incelendiğinde neredeyse tüm okul türlerinde en yoğun ders saatine sosyal bilgilerin sahip olduğu görülüyor. Ders saati görece yüksek olan bir diğer ders ise yabancı dildir. Yabancı dil derslerine ayrılan zaman genel ortaöğretim düzeyinde daha fazlayken mesleki ve teknik ortaöğretimde sınırlıdır. Tabloda en çok dikkat çeken ise Anadolu liselerinde seçmeli derslerin saat yoğunluğunun (%29,4) diğer okul türlerine göre belirgin biçimde fazla olmasıdır.

TABLO 3: GENEL ORTAÖĞRETİM İLE MESLEKİ VE TEKNİK ORTAÖĞRETİMDE DERS SAATLERİNİN DERS TÜRLERİNE GÖRE DAĞILIMI, 2018-19 (%)

	Genel ortaöğretim			Mesleki ve teknik ortaöğretim				
	Anadolu lisesi	Sosyal bilimler lisesi	Fen Lisesi	Anadolu imam hatip lisesi	Anadolu meslek programı	Anadolu teknik programı	Spor lisesi	Güzel sanatlar lisesi
Türk Dili ve Edebiyatı	12,5	17,5	12,5	12,5	11,8	11,6	12,5	12,5
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	5,0	5,0	5,0	0,0	4,7	4,7	5,0	5,0
Sosyal Bilgiler	10,0	15,0	10,0	10,0	9,5	9,3	10,0	10,0
Matematik	7,5	14,4	15,0	7,5	6,5	14,0	7,5	7,5
Fen Bilimleri	7,5	7,5	22,5	7,5	7,1	16,3	7,5	7,5
Yabancı Dil	15,0	12,5	15,0	11,3	6,5	6,4	5,0	5,0
Bilgisayar Bilimi	0,0	0,0	2,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Beden Eğitimi ve Güzel Sanatlar	10,0	5,0	7,5	3,1	4,7	4,7	4,4	4,7
Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Okul türüne özgü zorunlu dersler	0,0	18,1	0,0	25,6	39,1	25,6	43,1	38,9
Seçmeli dersler	29,4	3,1	8,1	21,3	8,3	5,8	3,1	6,4
Rehberlik ve Yönlendirme	2,5	1,3	1,3	0,6	1,2	1,2	1,3	1,9

Kaynak: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın yayımladığı çizelgeler kullanılarak ERG tarafından hesaplandı.

İlköğretim kademesinde ders saatleri incelendiğinde ilkokulda Türkçe dersinin (%30,0) daha fazla olduğu, ortaokulda ise fen bilimleri ve teknoloji bilgisi ders saatinin en yüksek olduğu (%17,1) görülüyor.

İlkokul kademesinde serbest etkinlikler ve seçmeli ders saatlerinin oranının (%6,7) ortaokuldan daha az (%17,1) olması düşündürücüdür. Gelişim özellikleri açısından ilkokulda öğrencilerin serbest etkinlik saatlerine daha fazla ihtiyacı olduğu biliniyor.

TABLO 4: İLKÖĞRETİMDE DERS SAATLERİNİN DERS TÜRLERİNE DAĞILIMI, 2018-19 (%)

	İlkokul	Ortaokul	İmam hatip ortaokulu
Türkçe	30,0	15,7	15,3
Matematik	16,7	14,3	13,9
Fen Bilimleri ve Teknoloji Bilgisi	5,0	17,1	16,7
Sosyal Bilimler	13,3	7,9	7,6
Yabancı Dil	5,0	10,0	15,3
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	1,7	5,7	5,6
Güzel Sanatlar	6,7	5,7	5,6
Beden Eğitimi	14,2	5,7	3,5
Trafik Güvenliği	0,8	0,0	0,0
Rehberlik ve Kariyer Planlama	0,0	0,7	0,7
Serbest Etkinlikler ve Seçmeli Dersler	6,7	17,1	3,5
Okul türlerine özgü zorunlu dersler	0,0	0,0	12,5

Kaynak: *Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın yayımladığı çizelgeler kullanılarak ERG tarafından hesaplandı.*

ÖĞRETİM PROGRAMLARIYLA İLGİLİ ÇALIŞMALAR

MEB tarafından üst politika metinlerinde öngörülen genel amaçlarla doğru orantılı olarak mevcut öğretim programlarının geliştirilmesi için yürütülen çalışmalar da eğitimin içeriğinin daha etkili hale getirilmesi açısından önemlidir.

İlkokul öğrencilerinin dijital yetkinliklerinin artırılması amacıyla ilkokul 1, 2, 3 ve 4. sınıflarda uygulanmak üzere Bilişim Teknolojileri ve Yazılım (1-4. sınıflar) Öğretim Programı geliştirildi ve 2018-19 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlandı. Bunun yanı sıra 81 ilin millî eğitim müdürlüklerinde komisyonlar kurularak, ortaokuldaki öğrencilerin “kendi bölgelerinin her türlü özelliğini tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, etnografya, sanat ve estetik gibi sosyal bilim alanları ile ilişkilendirerek tanımaya imkân sağlamak” amacıyla uygulamaya konan “Şehrimiz...” dersi için öğretim materyali hazırlanmasına yönelik çalışmalar başlatıldı.⁵⁹

1-8. sınıflara yönelik Türkçe Dersi Öğretim Programı, birleşik eğitim yazının uygulanmasında yaşanan çeşitli sorunlar ve bu sorunların kamuoyuna yansımaları dikkate alınarak güncellendi. Güncelleme sonucunda, 2019-20 eğitim-öğretim yılından itibaren ilk okuma yazma öğretimi tırnaksız dik temel harflerle uygulandı. Temel Eğitim Genel Müdürlüğü'nde görevli İngilizce öğretmenlerinden oluşan komisyon tarafından ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda uygulanmak üzere İngilizce Yabancı Dil Ağırlıklı Çerçeve

Öğretim Programları hazırlandı. Ayrıca 2020 Eylül ayında uygulanmaya başlanacak olan yeni ortaöğretim programının pilot uygulamasına yönelik, Fen ve Sosyal Bilimler Lisesi Haftalık Ders Çizelgesi ve Anadolu Liseleri 9. Sınıf Öğretim Programı hazırlama çalışmaları sürdürülüyor. Tüm bu program geliştirme süreçlerinin bilimsel ve katılımcı bir yaklaşımla sürdürülmesi gerekiyor. MEB her ne kadar programların geliştirilmesine ilişkin görüş aldığını belirtse de bunlar genellikle program değişikliği yapılacaksa gündemde oluyor. Ancak eğitim programlarının dinamik yapısı gereği okul ve öğrenci ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi gerekir. Özellikle seminer dönemlerinde öğretmenlerin ve uzmanların üzerinde çalışma yapıp öneriler geliştirebilecekleri, yeni düzenlemeler için görüşleri toplayabilecekleri, kağıt üzerinde kalmayan bir program geliştirme, izleme ve değerlendirme sisteminin kurulması gerekiyor.

DERS KİTAPLARI

2017 yılında öğretim programlarının yenilenmesiyle bu programlara uygun hazırlanmış yeni ders kitapları hazırlandı ve daha sonra kademeli olarak tüm düzeylerde güncellendi. MEB 2006 yılından beri ders kitaplarını ücretsiz olarak dağıtıyor. Tablo 5'te son 5 yılda kademelere göre ücretsiz ders kitabı sayıları ve kitaplar için yapılan ödeme görülüyor. Bu verilere göre, 2018'de kitap sayısı artmamasına karşın kitaplar için yapılan ödemeler reel olarak ilköğretimde %57,8, ortaöğretimde ise %51,1 oranında arttı. 2019'da ise hem kitap sayılarının azaldığı, hem de ödemelerin ilköğretimde %8,4, ortaöğretimde ise %27,2 oranında azaldığı görülüyor. 2014-15'ten beri ücretsiz ders kitabı dağıtımını kapsamına özel öğretim kurumlarının kitapları da dahildir. 2020'de ilköğretim öğrencilerine verilecek ücretsiz kitaplar için Sosyal Yardımlaşmayı Teşvik Fonu'ndan 823 milyon TL ayrıldı.⁶⁰ Ortaöğretim öğrencilerinin ücretsiz kitapları içinse MEB bütçesine 511 milyon TL ödenek tahsis edildi.⁶¹

Ücretsiz dağıtılan ders kitapları eğitimde fırsat eşitliğini sağlamada önemli bir göstergedir. Ancak ders kitaplarının öğrencinin öğrenme motivasyonunu sağlaması, bilimsel içeriğin yanı sıra pedagojik birtakım ölçütleri de karşılaması gerekiyor.

MEB ders kitapları öğretim programlarıyla uyumlu, ancak ulusal ve uluslararası genel değerlendirme sınavları öğretim programlarıyla uyumlu değildir.⁶² Öğretmenler çoğu zaman ders kitabının dışında kaynaklarla öğrencileri desteklemek zorunda kaldıklarını ifade ediyorlar.⁶³ Öğretilenleri ölçmeyen sınavlara hazırlık için özel dersler, kitaplar alınması fırsat eşitliğini zedeliyor. Ders kitaplarının tasarım, içerik gibi unsurlarının iyileştirilmesinin yanı sıra dijitalleştirilmesi de yakın gelecekte önemli bir ihtiyaç olacaktır.

60 MEB, 2019a.

61 A.g.e.

62 Şirin, 2019.

63 Şimşek, 2010; Güler vd., 2019.

TABLO 5: ÜCRETSİZ DERS KİTABI SAYILARI VE ÖDEMELERİ, 2015-2019

	İlköğretim		Ortaöğretim	
	Kitap Sayısı	Ödeme (TL, 2019 fiyatlarıyla)	Kitap sayısı	Ödeme (TL, 2019 fiyatlarıyla)
2015	156.377.910	345.695.839	80.321.981	288.412.779
2016	172.710.447	380.987.329	90.711.678	285.522.213
2017	135.923.781	344.544.919	77.503.137	305.696.580
2018	91.588.852	543.694.581	74.444.184	461.872.294
2019	89.318.460	497.968.810	64.486.055	336.192.555

Kaynak: Kitap sayıları MEB (2019a) kaynağından alındı. Ödeme verileri MEB (2019a) kaynağı kullanılarak ERG tarafından hesaplandı.

ETKİLEŞİMLİ DERS KİTAPLARI

Ortaöğretim Genel Müdürlüğü Öğretim Materyalleri ve İçerik Geliştirme Daire Başkanlığı, EBA bünyesinde yer alan ogmmateryal.eba.gov.tr adresinde “Etkileşimli Kitaplar” alanı oluşturdu. Etkileşimli ders kitaplarıyla güncellenen öğretim programlarına yönelik ihtiyaç duyulan içeriklerin bilgi ve teknoloji yönüyle nitelikli olarak hazırlanması ve ders kitaplarının etkileşimli tahtayla uyumlu hale getirilmesi amaçlanıyor. Bu sitede paylaşılan tüm materyaller ders içeriklerinin elektronik ortamda öğretmen ve öğrencilerin kolaylıkla ulaşabileceği bir yapıya kavuşturulmasını ve öğretim programlarının kazanımlarını destekleyici sorular hazırlanarak paylaşmasını da hedefliyor.⁶⁴ Öğretmenler ve öğrenciler, 2019-20 eğitim-öğretim yılında okutulan ders kitaplarında yer alan konulara ve öğretim programlarının kazanımlarına yönelik destekleyici sorular ve proje tabanlı öğrenme çıktıları bulabiliyorlar. Benzer çalışmaların tüm öğretim kademeleri için yürütülmesi ve öğrencilerin söz konusu kitap içeriklerine erişiminin kolaylaştırılması sağlanmalıdır.

Uzaktan eğitimin gündeme gelmesiyle birlikte dijital öğretim materyallerinin zenginleştirilmesi ve kullanımının yaygınlaşması daha da önemli hale geldi. Hazırlanan etkileşimli ders kitapları ile z-kütüphane ve EBA içeriklerinin örtüşmesi ve bütünleştirilmesi öğrenci ve öğretmenlerin kullanımını kolaylaştıracaktır.

“ORTAÖĞRETİM TASARIMI” HAZIRLIKLARI

On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) kapsamında beş yıllık eğitim hedefleri arasında yer alan “Millî, manevi ve evrensel değerler esas alınarak küresel gelişmelere ve ihtiyaçlara uygun eğitim içerikleri ve öğretim programları hazırlanacaktır” ifadesinin gerçekleştirilmesi için öğretim programlarının esnek, modüler ve uygulamalı yapıya kavuşturulması planlandı. Bu doğrultuda ilköğretim ve ortaöğretim kademelerinde program yapısının değiştirilmesine karar verildi. “Ortaöğretim Tasarımı” hazırlandı ve kamuoyuyla paylaşıldı.⁶⁵ Eğitimde yoruma açık, kanıta dayalı olmayan uzak hedef ifadeleri öğretim programlarının niteliğini olumsuz etkileyebilir. Program hedeflerinin yapılandırılmasında bilimsel yöntem kullanılması, hedeflerin ihtiyaca dönüklük, ulaşılabilirlik gibi özelliklere sahip olması açısından da bir gerekliliktir. Örtük program, programda yazılı yani resmi olarak belirtilmeyen ve öğrenciye kazandırılması amaçlanmayan bu nedenle ölçme ve değerlendirme kapsamında da yer almaması gereken, kimi zaman istenmeyen öğrenmeleri de içine alan bir kavramdır. Ancak programlarda öğretmenlerin “özellikle değer öğretimi ile ilgili olarak örtük programdan hareketle dersleri işleme” tavsiye ediliyor. Örtük programın kapsamı oldukça geniş ve yoruma açıktır. Bu nedenle resmi programda öğrencilere kazandırılması amaçlanan herhangi bir bilgi, beceri ya da davranışa ilişkin örtük programa atıf yapılması öğrenmenin ölçülmesi ve değerlendirilmesi açısından da sorunlar oluşturabilir.⁶⁶

Ortaöğretim Tasarımı’nın öğrencilerin genel psikososyal gelişimlerini destekleyici ve uluslararası standartlarda bir öğretimi sağlaması bekleniyor. Ülkemizde öğretimin niteliğiyle ilgili sorunların yanı sıra bu niteliğe ilişkin okullar arası farklılaşmanın yarattığı entelektüel uçurum da eğitim sosyolojisi açısından sorunlu görülüyor.

Türkiye özellikle fen ve matematik alanlarında verilen eğitimin niteliğini artırmak zorundadır. PISA 2018 sonuçlarına göre değerlendirmeye Türkiye’den katılan öğrencilerin yeterlilik düzeylerine bakıldığında, ikinci düzey altında yer alan öğrenci oranının fen alanında %25,2, matematik alanında %36,7, okuma alanında ise %26,1 olduğu görülüyor. Bu oranlar OECD ülkelerinde fen alanında ortalama %22,0, matematik alanında %24,0, okuma alanında %22,6’dır.⁶⁷ OECD, PISA 2018 puanlarına göre okuma ve matematikte ikinci düzeyi temel yeterlilik düzeyi olarak tanımlıyor ve bu düzeyin altındaki öğrencilerin başarılarının düşük olduğunu belirtiyor.⁶⁸ Fen alanında ise ikinci düzeyin bilimsel okuryazarlık açısından bir başlangıç noktası göstermediği ama bu düzeyin altındaki öğrencilerin başarı düzeylerinin düşük olduğu ifade ediliyor.⁶⁹

MEB son iki yıldır *2023 Eğitim Vizyonu*’nda da belirtildiği gibi öğretim programlarında yapısal değişimlerle ilgili önemli çalışmalar yürütüyor. Bu çalışmalar sadece derslere ait içeriklerin değişmesiyle sınırlı değildir. Öğretim kademeleri arasında süreklilik özelliği olan bir modelden söz edilebilir. *MEB 2019-2023 Stratejik Planı*’nda yer alan hedeflere göre, “öğretim programları tüm kademelerde bütünsel, yetenek kümeleriyle ilişkilendirilmiş, esnek ve modüler yapılar olarak yeniden yapılandırılacaktır.

65 Basın İlan Kurumu, 17 Mayıs 2019.

66 Diker Coşkun, 2017.

67 OECD, 2020b.

68 OECD, 2019.

69 A.g.e.

Tüm alanlarda ve eğitim kademelerinde, öğrencilerin her düzeydeki yeterliklerinin belirlenmesi, izlenmesi ve desteklenmesi için etkin bir ölçme ve değerlendirme sistemi kurulacaktır.”⁷⁰ 2017 yılında başlatılan program sadeleştirme çalışmaları öğrenci ve öğretmenlerin şikayet ettikleri program yoğunluğunu azaltmak için önemli bir çabaydı.

*Öğretim programlarında yapılan sadeleştirmelerin yeterli olmadığı, kazanımların birleştirilip azaltılmasının program yoğunluğunu azaltmadığı, kazanım ifadeleri altındaki açıklamaların ve ders kitaplarının içeriğinin sunuş biçiminin öğretimde yoğunluğu devam ettirdiği öğretmenler tarafından dile getiriliyor.*⁷¹

YAYGIN ERKEN ÇOCUKLUK EĞİTİMİ

Erken çocukluk eğitimi öğrencilerin ailelerin sosyoekonomik özelliklerinden bağımsız olarak akademik ve sosyal gelişimlerini olumlu etkileyen önemli bir eğitim alanıdır. Ülkemizde erken çocukluk eğitiminin yeterince yaygınlaşmamış olması temel eğitimin verimini etkilemektedir. OECD ülkeleri ortalamasının oldukça altında bir orana sahip olduğumuz erken çocukluk eğitimi alan öğrenci sayısının tüm kademelerdeki eğitimin niteliğine etkisi değerlendirilmelidir. *2023 Eğitim Vizyonu*'nda 5 yaşın okulöncesi eğitimde zorunlu eğitim kapsamına alınacağını belirtiyor. Bu oldukça önemli bir adım olarak değerlendirilmişti. Bununla birlikte MEB'in 2015-2019 dönemini kapsayan stratejisinde yer verilen okulöncesi eğitimin 5 yaşta zorunlu hale getirilmesi hedefine *MEB 2019-2023 Stratejik Planı*'nda yer verilmedi. Bunun yerine okulöncesi eğitimin niteliği ve yaygınlığının artırılmasına ilişkin bir hedefe yer verildi.⁷²

HAZIRBULUNUŞLUK

Öğrencinin okulda başarılı olmasını sağlayacak temel becerilere ve bilgiye sahip olma durumudur. Bu temel standartlar öğrencinin bilmesi gerekenler ve yapabilecekleri konusunda çitayı belirler ve okuryazarlık, matematik, yönergeleri takip etme, diğer çocuklarla iyi çalışma ve öğrenme etkinliklerine katılma dahil olmak üzere bir dizi temel davranış ve yeteneği edinerek öğrenme ortamlarına başarılı geçiş yapmasını sağlar.
Kaynak: <https://uni.cf/2Y57aYE>

Özellikle temel eğitim programları öğrencilerin **hazırbulunuşlukları** açısından incelendiğinde erken çocukluk eğitimi almış çocukların genellikle daha kolay uyum sağlayacağı ve kendi hızlarına uygun öğretim etkinlikleriyle karşılaşacakları görülebilir. Bu nedenle erken çocukluk eğitiminin yaygınlaştırılması ve etkisinin artırılmasına ihtiyaç vardır.

Erken çocukluk eğitiminin genel olarak bireysel ve toplumsal katkıları değerlendirildiğinde çocuğun yüksek öğretim dahil eğitim süreçlerini olumlu etkilediği, aile gelirinin artmasına katkı, (annenin çalışma yaşamına katılımını kolaylaştırması) toplumsal refaha katkı gibi önemli kazanımları olduğu görülebilir.⁷³ Erken çocukluk eğitiminin tüm bu kazanımlar göz önünde bulundurularak zorunlu, ücretsiz eğitim kapsamına alınarak yaygınlaşması sağlanmalıdır.

70 MEB SGB, 2019.

71 ERG, 2017.

72 ERG, 2020.

73 Kaytaz, 2005.

KADEMELER ARASI UYUMUN SAĞLANMASINA OLAN İHTİYAÇ

Okul yaşamının ilkokuldan başlayarak yaparak yaşayarak öğrenmeye olanak sağlayacak şekilde yapılandırılması eğitim kurumlarının fiziksel özelliklerinin iyileştirilmesiyle başlamalıdır. Öğretim programlarının esnek, derinlemesine öğrenmeye olanak sağlayacak yapıya kavuşturulması tek başına yeterli olmayacaktır. Öğretmenlerin öğrenciyi tanınması, ilgi ve yeteneklerini doğru şekilde yönlendirebilmesi için bütünsel bir model değişikliğinin yapılması gerekiyor. Anaokulu, ilköğretim ve ortaöğretim kademelerinin bütüncüllüğünü sağlamak için programın kapsam sıralamasının⁷⁴ yapılması bu nedenle oldukça önemlidir. İlkokul programına alınan bir ders, konu, beceri ya da değer ortaokulda ve lisede öğrencinin yeni karşılaşacağı konular, beceri ve değerlerle nasıl ilişkide olduğunu gösterebilen bütüncül çerçevenin oluşturulması program uygulamalarının etkililiğini artıracaktır. Bu açıdan değerlendirildiğinde MEB tarafından geniş katılımlı geliştirme, izleme ve değerlendirme çalışmalarının önümüzdeki yıl uygulanması ve öğretim programlarının kademeler arası uyumunun sağlanması gerekiyor.

MEB tarafından son üç yıldır taslak programların askıya çıkarılması, kamuoyundan ve iç ve dış paydaşlardan görüş alınması katılımcılık ilkesinin uygulanması ile öğretim programlarının demokratikleştirilmesi için son derece olumlu ve devam ettirilmesi gereken bir uygulamadır. Alınan görüşlerin hem yeni uygulanacak olan modele hem de öğretim programlarına yansıtılması gerekiyor. Böylece toplumda önerilerin ciddiye alınacağı ve öneriler doğrultusunda programların yapılandırılacağı konusunda bir inanç gelişebilir. MEB tarafından öğretim programları ihtiyaç analizi çalışmalarının sonuçları başta olmak üzere programların hazırlanması, hazırlayan uzmanlar ve çalışma gruplarıyla ilgili bilgilendirici açıklamalar yapılması bir kurumsal alışkanlık haline gelmelidir. Öğretim programlarını hazırlayanlar, karar vericiler ve süreçte yer alan uzmanlar programlarla ilgili görüşleri, önerileri ve eleştirileri kamuoyuyla birlikte değerlendirebilmelidir. Anonim program hazırlama süreci hesap verebilirliği zedeleyebilir; öğretim programlarıyla ilgili mikro problemlerde bile bakanın tek sorumlu kişi olarak değerlendirilmesine ve alanla ilgili uzmanların çözüm önerilerinin dikkate alınmamasına yol açabilir.

Eğitimde program geliştirme, alan uzmanlığı ve ekip çalışması gerektiren birikimli bir süreçtir. Program hazırlama komisyonlarının bu süreçte kamuoyu tarafından bilinmesi ve onaylanması, şeffaflık ve hesap verebilirlik, sürekli izleme ve iyileştirme anlayışının yerleşmesi açısından önemsenmelidir.

30 Mart 2012 tarihinde kabul edilen ve kamuoyunda “4+4+4” olarak bilinen kesintili zorunlu eğitim sistemiyle birlikte çocukların okula erken yaşta başlamaları pedagojik sıkıntılar oluşturdu. İlkokula başlama yaşının 72 aydan 66 aya indirilmesi ve daha sonra okula başlamanın veli inisiyatifine bırakılmasının pedagojik olarak uygun olmadığı pek

74 Curriculum alignment.

çok bilim insanı tarafından dile getirildi.⁷⁵ Ayrıca 4. sınıftan sonra öğrencilerin ortaokul sistemine girişinin etkilerinin analiz edilmesi ve psikososyal olarak uygunluğunun konunun uzmanları tarafından değerlendirilmesi gerekiyor.

Somut işlemler döneminde olan 4. sınıftaki bir çocuğun ilköğretimin ikinci kademesine geçmesi, üzerinde bilimsel değerlendirmelerin yapılması gereken bir uygulama olmaya devam ediyor.

Güncel kademelendirmenin mevcut öğretmen yetiştirme sistemiyle de uyumlu olmadığı düşünülüyor. Özellikle branş öğretmenlerinin 10-11 yaş grubunun sınıf öğretimine ilişkin mesleki eğitim yetersizliklerinin yarattığı birçok sorun süreçte kamuoyunun tartıştığı konular oldu.⁷⁶ Bu nedenle yeni ilkokul modelinin geliştirilmesi ve uygulanmasında bu sorunların çözümüne ilişkin planlamalar yapılmalıdır.

ULUSAL İLKOKUL MODELİNE HAZIRLIK SÜRECİ

MEB 2019 yılında ulusal ilkokul modeline hazırlık sürecini de başlattı. Hazırlanan yeni programın ortaöğretim modeline uyumlu olması bekleniyor. Millî Eğitim Bakanı Ziya Selçuk'un da belirttiği gibi tüm kademelerde ders çeşidinin fazla olması öğrencilerin her konuda yüzeysel kalmasına ve derinleşmemesine yol açıyor. Bu nedenle ders sayısının az ancak derinlemesine öğrenmeye olanak tanıdığı, beceri geliştirmeyi esas alan bir ilkokul programına ihtiyaç duyuluyor. Millî Eğitim Bakanı hazırlıkları süren yeni ilkokul programının öğrencilerin hayatta karşılaşılabilecek problemlerle baş etme, hayat becerileri konusunda yetiştirme, yeterince oyun oynama, adabı muâşeret eğitimi, kendini ifade, jenerik becerilerin kazandırılması gibi özellikler taşıdığını belirtti.⁷⁷

Temel eğitim öğrencilerin akademik ve sosyal gelişimlerinin en önemli aşamasıdır. Eğitimin diğer kademelerinin niteliksel özelliklerinin de belirleyicisidir. Bu nedenlerle çok iyi yapılandırılmalıdır. Bu kademedeki hedeflenen becerilerin hangi derslerde, ne tür öğretim programlarıyla, nasıl kazandırılacağı ve değerlendirileceği önemli bir konu olarak gündemde kalacaktır.

75 Doğan vd., 2014.

76 İnan, 17 Ağustos 2012; MebPersonel.com, 25 Temmuz 2020.

77 MEB, 21 Şubat 2020.

“ORTAÖĞRETİM TASARIMI” VE UYGULAMA HAZIRLIKLARI

MEB bu yıl “Ortaöğretim Tasarımı”nın uygulama hazırlıklarını tamamlamaya çalıştı. Bu kapsamda ders programlarının hazırlanması ile programların tamamlanmasının ardından öğretim materyallerinin ve ders kitaplarının yazım süreçleri başlatıldı. *MEB 2019 Yılı Performans Programı’na* göre yeni program kapsamında hazırlanmakta olan haftalık ders çizelgeleri ile öğretim programları ilk kez 2023-24 eğitim-öğretim yılında tüm okullarda (%100) uygulanacak. Kademeli bir geçiş süreci öngörülüyor. 2020 Eylül ayından itibaren 9. sınıftan başlayarak uygulanmaya başlanacağı açıklanmıştı ancak pandeminin bu süreci nasıl etkilediği kamuoyuyla henüz paylaşılmadı.

TABLO 6: “ORTAÖĞRETİM TASARIMI” UYGULAMA TAKVİMİ

	AGEP-Temel Öğretmen Eğitimi	AGEP 1 ve 2 Öğretmen Eğitimi	AYEP Öğretmen Eğitimi	Sistemin uygulanmaya başlanacağı kademe	Ders kitapları ve materyalleri üretilen kademe
2019-20	Yapılacak	-	-	-	9. sınıf
2020-21	Yapılacak	Yapılacak	-	9. sınıf	10. sınıf
2021-22	Yapılacak	Yapılacak	Yapılacak	10. sınıf	11 ve 12. sınıf
2022-23	Yapılacak	Yapılacak	Yapılacak	11. sınıf	12. sınıf
2023-24	Yapılacak	Yapılacak	Yapılacak	12. sınıf	-

Kaynak: ERG, 2019c.

“Ortaöğretim Tasarımı” öğretim programı kuramsal derslerin sayıca azaldığı, güncel konularla ilişkili seçmeli derslerin yer aldığı, öğrencilerin okul içi ve dışı etkinliklerinin de önemsendiğini gösteren bir yapıya sahiptir. Bazı belirgin özellikleri Uluslararası Bakalorya Programı’ndan (IB) model alınan yeni program iki aşamadan oluşuyor. Bu aşamalar 9, 10 ve 11. sınıfları kapsayan Akademik Gelişim Programı (AGEP) ve 12. sınıflarda uygulanacak Akademik Yeterlilik Programı’dır (AYEP).

İKİ AŞAMALI MODEL

Akademik Gelişim Programı (AGEP)

Lise öğrencilerine ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir alanda derinleşerek kavramlara hakimiyet ve uygulama yetkinliği kazandıracak, aynı zamanda diğer alanlarda da temel becerileri edinmelerini sağlayacak derslerden oluşacak aşamadır. Bu programda Türkçeyi ve Matematik dilini etkin kullanarak, öğrencilerin bilginin doğasını ve nasıl üretildiğini Fen ve Sosyal Bilimler üzerinden sorgulayarak anlamalarını sağlamak amaçlanıyor.

Akademik Yeterlilik Programı (AYEP)

Yükseköğrenime ve çalışma hayatına geçişte öğrencilere yönelecekleri mesleklerle ilgili yetkinlik kazandırmak ve üniversite öncesinde güncel çalışma alanlarını deneyimlemelerini sağlayarak kariyer yönelimlerine destek olmak amaçlanmaktadır. AYEP’te öğrencilerin ilgi alanları ve kariyer hedeflerine yönelik proje çalışmaları yapmaları ve ulusal ve uluslararası geçerliliği olan sertifikalar edinmeleri düşünülmektedir.

Kaynak: MEB OGM, t.y.

Yeni tasarımda öğrencilerin sanatsal, sosyal ve sportif alanlarda etkinlikler yürütmesi için HEY (Hayal-Etkinlik-Yaşam) faaliyet saatleri de programda önemli bir yenilik olarak yer alıyor. Programda, haftada en az ortalama iki saati (yılıda en az 72 saati) okul dışında olmak üzere toplam 5 ders saatinde yürütülecek olan HEY faaliyetleriyle sanatsal, sosyal ve sportif alanlarda gelişen, eylemlerinde toplumsal fayda gözetilen ve yaşama hazırlanan bireyler hedefleniyor. Bu faaliyetlerin gerçekleştirilmesi Türkiye'deki entelektüel kapasitenin artırılması açısından da önemlidir. Columbia Üniversitesi tarafından 2.000'in üzerinde ortaokul öğrencisiyle yürütülen bir araştırma sonucunda son üç yılda herhangi bir sanat dersi almış olanların yaratıcı düşünme becerilerinin anlamlı derecede yüksek olduğu ve aynı öğrencilerin okula ilişkin tutumlarının da sanat dersi almayan akranlarından daha olumlu olduğu sonucuna ulaşıldı.⁷⁸ HEY faaliyetlerinin amacına ulaşabilmesi için okulların atölye, sanat ve spor alanlarında var olan büyük eksiklerin giderilmesi gerekiyor. Öğretim programlarına konulan beş saatlik dilimi öğrencilerin gerçekten ihtiyaç duydukları, ilgi alanlarına dönük uygulamalı faaliyetlerle geçirebilmelerinin en önemli adımı altyapının uygun hale getirilmesidir. Benzer şekilde öğretmenlerin de öğrencilerin ilgi alanlarına dönük uygulamalı faaliyetleri kimi zaman okul dışı profesyonellerle işbirliği içinde yürütebilmeleri sağlanmalıdır.

Programa göre ortaöğretimde ders saatlerinde belirgin bir azalma olduğu görülüyor. 9. sınıfta 15-16 olan ders sayısı 8'e, 10. sınıfta 15-16 olan ders sayısı 9'a, 11. sınıfta 12-15 olan ders sayısı 9'a, 12. sınıfta 12-15 olan ders sayısı 7'ye düşüyor. "Ortaöğretim Tasarımı"na göre öğrenciler kariyer yönelimlerine göre dersler alabilecekler. Bilgi Kuramı dersi de 11 ve 12. sınıflarda zorunlu olarak uygulanacak. 12. sınıfların haftalık çizelgesine bakıldığında, akademik ders saatleri 24, proje ve sertifika çalışmaları 6, destek ve rehberlik çalışmaları 10 olarak görülüyor. Buna göre toplam 40 ders saati oluyor.⁷⁹

BİLGİ KURAMI DERSİ

Bilgi kuramı, "insanın kendini bilmesinden başlayarak, var olan her şeyi bilmesine kadar tüm bilme edimleri üzerinde duran ve bilme edimlerini inceleyen bir disiplindir." Bilgi Kuramı dersi ile;

- "Küreselleşen dünyamızda bilginin önemini ve rolünü sorgulayan,
- Bilgi ve bilmenin karmaşık doğasını özümseyen,
- Değişik bilgi alanları, bilgi kaynakları, bilgi edinme yolları üzerinde eleştirel olarak düşünen,
- Ön yargı ve öznellikten uzak, sorumlu bireyler hedefleniyor."⁸⁰

MEB 2009 yılında bilgi kuramı dersini seçmeli dersler arasına aldı ve öğretim programını yayınladı. "Ortaöğretim Tasarımı"nda ise bilgi kuramı dersi zorunlu hale getirildi. Gerçek ötesi kavramının yeniden yaygın olarak öne sürülmesiyle bilgi, bilgi kaynakları ve doğruyu arama davranışı kritik özellikler olarak öne çıkıyor. Bu nedenle bilgi kuramı dersinin etkili hale getirilmesi önemlidir.

78 Burton vd., 1999.

79 ERG, 2019a.

80 MEB OGM, 2009.

Ders sayılarının azaltılması, öğrenci, öğretmen ve veliler tarafından yıllardır dile getirilen içerik aktarma endişesini ortadan kaldırabilirse, ortaöğretimin niteliğini iyileştirici bir adım olabilir. Ülkemizde üniversiteye giriş sınavlarının okullar üzerinde yarattığı bireysel ve sosyal talepler uzun bir süredir ortaöğretim kurumlarının kimlik karmaşası yaşamasına neden oluyor. İsmi toplum tarafından bilinen ve sayısı 8-9'u geçmeyen liseler haricinde öğrencilerin mezunu olmakla övüldüğü okul sayısının binlerce ortaöğretim kurumunun içinde sayılabilecek kadar az olması önemli bir sorundur.

Ortaöğretim kurumları üniversiteye öğrenci hazırlamanın dışında kendi kurumsal yapısı, misyonu olan ve mezunlarına bu doğrultuda bir kimlik de kazandıran kurumlar olma özelliğini yitirmiş durumdadır.

“Ortaöğretim Tasarımı”nın okul içi ve dışı öğrenci katılımı gerektiren uygulamalı dersler ve etkinliklerle ortaöğretim kurumlarının kendi okul kültürünü yaratma çabasını olumlu desteklemesi beklenmelidir.

“Ortaöğretim Tasarımı”nın öngördüğü dersler incelendiğinde Sosyal Bilimler Deneyimi, Matematik Uygulamaları, Doğada Enerji ve Enerji Dönüşümleri, Araştırma Teknikleri, Finansal Matematik, Veri Analizi gibi yeni derslerin olduğu anlaşılıyor. Bu derslerin öğretim programları ve ders kitaplarının nasıl hazırlandığı merak konusudur. Özellikle ilk uygulama yılına hazırlıkla ilgili süreçler kamuoyuna açık ve şeffaf şekilde yürütülmelidir. Program geliştirme komisyonlarının oluşturulması, program hedeflerinin belirlenmesi, içerik seçimi ve düzenlenmesi, öğretim yaklaşım ve yöntemlerinin nasıl seçildiği ve öğretime nasıl aktarılacağı, ölçme değerlendirme süreçlerinin nasıl yapılandırıldığı konularında daha açık, katılımcı ve hesap verilebilir süreçler sağlanmalıdır. “Tasarım ile her öğrencinin kendine özel ders programı oluşturabileceği anlaşılıyor. Bu durumda, ders seçimlerinden bağımsız olarak, mezunların sahip olması gereken beceriler tanımlanmalı ve mevcut sistemde temel becerilerin kazanılmasının önündeki engellere yönelik analiz yapılmalıdır.”⁸¹

ORTAÖĞRETİMDE PORTFOLYO DEĞERLENDİRME

“Ortaöğretim Tasarımı”nda haziran ayı portfolyo,⁸² sunum ve değerlendirme dönemi olarak adlandırılıyor. Bu dönemde, öğrencilerin yıl içinde yaptıkları atölye çalışmaları, HEY etkinlikleri, ders projeleri gibi faaliyetlerinin çıktılarını portfolyolarına (ürün dosyası) taşımaları ve kazanımları hakkında sunumlar yapmaları bekleniyor. “1990’lı yıllarda, öğrenmeyi ve öğrenme ürünlerini, düşünme tarzlarını, öğrenme stillerini içine alan ölçme ve değerlendirme sistemleri oluşturma gerekliliği” sonucu ortaya çıkan portfolyo değerlendirme, 2006 yılından beri özellikle ilköğretim programlarında kullanılıyor.⁸³ Öğrencilerin portfolyo sunumlarının öğretmenleri ve akranları tarafından değerlendirilip geribildirimler verilmesi hedefleniyor. Öğrenmenin çok yönlü değerlendirilmesine katkı sağlayacak bir uygulama olabilir ancak sistemli hale getirilmesi ve fırsat eşitliğini zedelememesi için iyi planlanmalıdır.

Ortaöğretim programlarında uygulama açısından çok sık görülmeyen portfolyo değerlendirmeye ilgili en önemli sorun, portfolyolardan elde edilen verilerin kabul

81 ERG, 2019a.

82 Bu tasarımda, İngilizcedeki “portfolio” sözcüğünün karşılığı olarak “portföy” yerine “portfolyo”nun tercih edildiği görülüyor.

83 Kan, 2007.

görmesi için geçerliliğin ve güvenilirliğin sağlanmasıdır. Bu nedenle öğretmenlerin alternatif ölçme değerlendirme araçlarının uygulamalarıyla ilgili hazırlıklı hale getirilmesi önemli bir ihtiyaç olacaktır.

Yükseköğretime giriş sınavları öğretim programlarının ölçme değerlendirme ögesiyle uyum içinde olmalıdır. “Ortaöğretim Tasarımı”nın öngördüğü ve üzerinde çalışıldığı belirtilen portfolyo değerlendirme sisteminin mevcut yükseköğretime giriş sınavıyla birlikte ele alınması gerekiyor. Mevcut sınav sisteminin rekabetçi yapısı nedeniyle “okul türleri ve okullar arasındaki başarı ve nitelik farkları yoğunlaşıyor. Öğrencilerin merkezi sınav başarısına, ebeveynlerinin öğrenim ve sosyoekonomik durumunun olumlu etkisi düşünüldüğünde, rekabetçi sınav sistemleri, okulların sosyoekonomik duruma göre ayrışmasına da sebep oluyor. Bu bağlamda, akademik ve mesleki eğitim arasındaki farkın azaltılması ve imkân anlamında dezavantajlı okullara yönelik yapılacak iyileştirmeler, öğrenciler için merkezi sınavın öneminin ve öğrencilerin sınava girme oranının azalmasını sağlayabilir.”⁸⁴ Ortaöğretimin niteliğinin artırılması öğrenme kalitesinin kanıta dayalı verilerle ortaya konmasını gerekli kılmakta. Bu nedenle ölçme değerlendirmede kullanılan yöntemlerin adı ne olursa olsun, amacının öğrenme düzeyini belirlemeye yaraması, geçerli, güvenilir ölçme araçlarıyla uygulanması, olabildiğince standardize edilmiş, yaygın kullanıma uygun hale getirilmesi gerekiyor. Öğretmen, öğrenci ve velilerin de ölçme değerlendirmenin amaçları ve işleyişi ile ilgili detaylı bilgilendirilmesi sağlanmalı.

“ORTAÖĞRETİM TASARIMI”NDA SERTİFİKASYON VE FIRSAT EŞİTLİĞİ

“Ortaöğretim Tasarımı”nda öğrencilerin özellikle 10. sınıftan itibaren kişisel, sosyal ve mesleki gelişimlerini belgelendirecek şekilde okul içi ve dışı etkinliklerde yer almaları gerektiği belirtiliyor. MEB 2015-2019 Stratejik Planı’nda sosyal etkinliklerle ilişkili mevcut durum analizinde “Sosyal, kültürel, sportif ve bilimsel faaliyetlerin yeterlilik düzeyi” “zayıf taraflar” arasında belirtiliyor.⁸⁵ Bu nedenle program yapılarının öğrencilerin ders dışı alanlarda gelişimini destekleyecek şekilde yapılandırılması oldukça önemli ve olumlu bir gelişmedir. Bunlara paralel olarak Ortaöğretim Genel Müdürlüğü tarafından e-okul yönetim bilgi sistemi içerisinde “sosyal etkinlik modülü” oluşturuldu. Bu modül üzerinden “[çalışmalara katılan öğrencilere Sosyal Etkinlik Katılım Belgesi”, “çalışmalarda üstün gayret gösteren öğrencilere Sosyal Etkinlik Başarı Belgesi”, “katkı sağlayan öğretmen, veli, üniversite, kurum ve kuruluşlara ise ... Sosyal Etkinlik Teşekkür Belgesi” veriliyor.⁸⁶ 2019 yılında pilot uygulaması yapılan bu çalışmanın da “Ortaöğretim Tasarımı”nda belirtilen sosyal ve kültürel çalışmaların öğretim programında daha önemli hale geleceği vurgusuyla örtüştüğü söylenebilir.

“Ortaöğretim Tasarımı”nda önemli bir yeri olduğu belirtilen sosyal ve kültürel çalışmalara yönelik uygulamaların, öğrencilerin sosyoekonomik ve kültürel özelliklerinden bağımsız hale getirilmesi eğitim sisteminin en değerli ilkelerinden olan fırsat eşitliğini gözetmek açısından önemlidir.

Sonuç olarak, alışlagelen ortaöğretim modelinden farklı, disiplinlerarası, yan alan ve sertifikasyona dayalı olan yeni modelin etkili uygulanması için gerekli altyapının oluşturulması, öğretmen özelliklerinin programı uygulamada yeterli hale getirilmesi gerekiyor.

84 ERG, 2019a.

85 MEB SGB, 2015, s.21.

86 MEB OGM, 2018, s.23.

DÖRT BECERİDE TÜRKÇE DİL YETERLİKLERİ

Dört Beceride Türkçe Dil Yeterliklerinin Belirlenmesi ve Ölçülmesi Projesi ile Türkiye genelinde öğrencilerin ilkökul, ortaokul ve lise düzeylerinde Türkçe dil yeterlik düzeylerinin belirlenmesi ve ilkökul 4. sınıf, ortaokul 7. sınıf ve lise 10. sınıf düzeylerindeki öğrencilerin dil yeterliklerinin belirlenmesi amaçlanıyor.⁸⁷

MEB tarafından bu yıl yapılan bir diğer önemli çalışma ise elektronik ortamda ve standart bir ölçme aracıyla öğrencilerin dört dil becerisinin birlikte değerlendirilmesi oldu. Türkçeyi etkin kullanabilen öğrencilerin hedeflediği bu uygulamayla temel dil becerileri olarak ifade edilen dinleme, konuşma, okuma ve yazma alanlarında değerlendirme yapılması amaçlanıyor.

Dil becerilerinden dinleme ve okuma, anlama yetisine; konuşma ve yazma ise anlatma yetisinin gelişimine doğrudan yardımcı olur. Tüm dil becerileri birbiriyle ilişkili olduğu için her birindeki gelişme, diğerleri üzerinde doğrudan ya da dolaylı bir gelişime yol açar. Dinleme ve konuşma becerileri bireyin doğduğu andan itibaren edindiği becerilerdir ve diğer becerilerden önce öğrenilir.⁸⁸

Bu nedenle eğitim sistemimizin bu dört temel beceri açısından hangi düzeyde olduğunu ortaya koymak ve elde edilen sonuçlardan yola çıkarak öğretim programlarının geliştirilmesi ve uygulanmasına rehberlik edecek adımlar atılması önemlidir. PISA'da son yıllarda okuma becerisinde alınan puanların hayal kırıklığı yaşatmasının ardından bu ve benzeri izleme ve değerlendirme çalışmalarının yapılması olumlu bir gelişmedir. Yapılan bu çalışmalardan elde edilen sonuçların öğretim programlarına ve uygulamaya da yansıtılması için neler yapıldığının izlenmesi gerekiyor. Yapılan değerlendirmenin pilot uygulaması 15 ilde, 1.850 7. sınıf öğrencisinin katılımıyla gerçekleştirildi. Dört Beceride Türkçe Dil Yeterlikleri çalışması, öğrencilerin temel dil becerilerini ortak bir değerlendirme çerçevesinde ve uluslararası düzeyde kabul edilen standartlara uygun şekilde ölçme amacıyla uygulanan ilk bilgisayar tabanlı geniş ölçekli uygulama olması açısından önem taşıyor.

TABLO 7: DÖRT BECERİDE TÜRKÇE DİL SINAVI SORULARI VE GÖREVLERİ

Beceri	Soru/Görev Sayısı	Soru/Görev Türü	Süre (dk)
Okuma	20	Çoktan Seçmeli	30
Dinleme	20	Çoktan Seçmeli	30
Konuşma	2	Açık Uçlu	10
Yazma	4	Açık Uçlu	60
Toplam	46	-	130

Kaynak: MEB, 2020.

87 ERG, 2019a.

88 MEB, 2020.

Uygulamanın uluslararası standartlarda gerçekleştirilebilmesi için 15 ilde dil laboratuvarları oluşturuldu. Dil laboratuvarları, öğrencilerin dil becerilerini sorunsuz gösterebilmeleri için üst düzeyde yazılım ve donanımla yapılandırıldı. Dinleme ve okuma becerileriyle ilgili alt testler çoktan seçmeli maddelerden oluştuğu için puanlama otomatik olarak yapıldı. Konuşma ve yazma alt testlerinde yer alan görevlerde öğrencilerin cevapları ise alan uzmanları tarafından puanlandı.

Sınav sonucunda kız öğrencilerin her dört dil becerisinde de oğlan öğrencilere göre daha yüksek başarı gösterdiği, anne ve baba eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin her dört dil becerisindeki puanlarının da arttığı görüldü. Okulöncesi eğitim alan öğrencilerin yazma, dinleme ve okuma alt testlerindeki başarıları görece yüksek; ancak konuşma becerisi üzerinde okulöncesi eğitim almanın anlamlı bir etkisinin olmadığı görüldü. Kız öğrenciler, anne ve baba eğitimi daha yüksek düzeyde olan öğrenciler ve okulöncesi eğitim alan öğrencilerin dil becerilerinde daha başarılı olması alanda yapılan çalışmalarla uyumlu bulundu.⁸⁹

Araştırma kapsamında değerlendirilen değişkenlerin sınırlı kaldığı görülüyor. MEB tarafından dört temel dil becerisinin değerlendirilmesi amacıyla yapılan bir değerlendirmenin, dilbilgisi öğrenme güçlükleri, akıcı okuma engelleri, anlam çıkarma ve yorumlama hataları ve bunların bilişsel sosyal nedenleri gibi sosyoekonomik değişkenlerden olabildiğince uzak olması gerekiyor. Bu değerlendirme, yalın sınıf ortamında öğretim programı ve öğretmen çabası ile değişime uğrayabilecek özelliklere odaklanmalı, farklı düzey ve kademelerde de uygulanarak öneriler geliştirilmesi amaçlanmalıdır.

YABANCI DİL ÖĞRETİMİ

MEB 2019-2023 Stratejik Planı'nda belirtilen bir diğer önemli başlık yabancı dil öğretimiyle ilgiliydi. Öğrencilerin yaş, okul türü ve programlarına göre gereksinimlerini dikkate alan “beceri temelli yabancı dil yeterlikleri” sistemine geçileceği *2023 Eğitim Vizyonu*'nda da belirtiliyor. Ülkemizde yabancı dilin etkin şekilde öğretilmesiyle ilgili giderek artan bir talebin olması nedeniyle bu konunun stratejik planda yer alması önemlidir.

2023 Eğitim Vizyonu'nda “yabancı dil eğitimi” üç ana hedef başlığı altında ele alınıyor.⁹⁰

1. Ülke genelinde yabancı dil eğitimi, seviye ve okul türlerine göre uyarlanacak,
2. Yeni kaynaklarla öğrencilerin İngilizce konuşulan dünyayı deneyimlemesi sağlanacak,
3. Yabancı dil eğitiminde öğretmen nitelik ve yeterlikleri yükseltilecek.

MEB mevcut İngilizce öğretim programlarında iletişimsel yaklaşımı hedef alan bir program modeli uyguluyor. İletişimsel⁹¹ yaklaşımın dil öğreniminde etkililiği geniş kabul görüyor. İletişimsel yaklaşım bireylerin hedef dili kullanarak iletişim kurabilmeleri için dilin temel işlevlerini kullanır. İletişimsel yaklaşımın ilkeleri öğrenenlerin bir dili, o dilde iletişim kurarak öğrenmesini, sınıf içi aktivitelerinin hedefinin gerçek ve anlamlı

⁸⁹ MEB, 2020.

⁹⁰ MEB, 2018a.

⁹¹ Bu kavram uluslararası alanyazında “*communicative language teaching*” olarak yer alıyor.

iletişim olmasını, akıcılığı sağlayıcı, farklı dil yetilerinin (dinleme, konuşma, okuma, yazma) bütünleşmesini sağlayan, öğrencilerin hataları da barındıran deneyimleri yaşamalarını amaçlar (Richards ve Rodgers, 2001; akt. Dellal, Çınar, 2011). Bu yönüyle öğrencinin öğrenilen dil ile etkileşime geçmesini, dil pratiklerini iletişim yoluyla edinmesini gerektirir. Ancak ülkemizde yürütülen konuyla ilgili araştırmalarda “öğretmenlerin İngilizce öğretim yöntem ve yaklaşımlarında iletişimsel yaklaşımı benimsemelerine rağmen dil bilgisi öğretimine dayalı geleneksel yöntemle İngilizce dil öğretimi uygulamaya devam ettikleri” ifade ediliyor.⁹² Bu rapor kapsamında görüşleri alınan alan uzmanları ve yabancı dil öğretmenleri de benzer görüşleri dile getiriyorlar. Öğretmenler ilköğretim İngilizce ders sayısının artırılmasının gerekli olduğunu, bunun öğretmenin farklı öğretim yöntem ve teknikleri uygulamasına olanak verecek düzenlemeler yapılmasını kolaylaştıracağını belirtiyorlar.⁹³

Öğretmenlerin yabancı dil öğretimi kapsamında en fazla sorun hissettikleri konular ders saatleri, kalabalık sınıflar ve öğretim materyallerinin kullanımınıdır.⁹⁴

Yabancı dil öğretiminde öğretim materyallerinin kullanımı çok önemlidir. Özellikle teknoloji destekli öğretim materyallerinin öğrencinin ilgi ve motivasyonunu sağlamada kolaylaştırıcı etkisi göz önünde bulundurularak yabancı dil ders kitaplarıyla ilgili düzenlemelere ihtiyaç duyuluyor. MEB tarafından hazırlanan yabancı dil ders kitaplarının tematik yapıya kavuşturulması; sözcük öğretiminin bağlam içerisinde olmasının sağlanması; temaların zenginleştirilerek tekrar düzenlenmesi (örneğin, 2. sınıf İngilizce dersi öğretim programında hem “*Pets*” hem “*Animals*” gibi birbirine yakın iki ünitenin olması yerine ilgi çekici farklı bir tema konusu oluşturulması); gramer bilgisinin daha doğru bir sıralamayla kitaplarda yer alması gibi öğretim programında yapılacak teknik bazı iyileştirmelerin, öğrenmenin kalitesini artıracakı ifade ediliyor.

YENİ NESİL SORULARLA ÖĞRENMENİN DEĞERLENDİRİLMESİ

MEB 2018 yılından itibaren merkezi sınavlarda sorulan sorularda birtakım değişikliklere gitti. Kamuoyunda yeni nesil sorular olarak tanımlanan, MEB tarafından ise beceri temelli sorular olarak adlandırılan soru biçimlerinin öğretim programlarıyla ne kadar uyumlu olduğu eğitimcilerin tartıştığı bir konu oldu. Bu sorular incelendiğinde, PISA’da olduğu gibi öğrencilerin farklı düşünme becerilerini kullanmasını gerektiren sorular olduğu görülüyor. Öğrencilerin soru kökünü okuyup anlaması klasik testlere göre daha güç ve zaman gerektiriyor. Görsel açıdan da oldukça zenginleştirilmiş sorulara ilişkin MEB 5. sınıftan itibaren örnek soruları yayımladı.⁹⁵

Yeni nesil sorular incelendiğinde okuma becerisinin kritik bir özellik haline geldiği anlaşılıyor. Soru kökleri ve seçenekler uzun metinlerden oluşuyor. Bunlar okuma becerisi gelişmiş öğrencilerin avantajlı olacağı soru türleridir.

92 Civriz, 2019.

93 A.g.e.

94 Günbayı vd., 2017.

95 MEB ÖDSGM, 7 Ekim 2019.

Okuma becerisi ve buna bağlı olarak yorumlama ve çıkarımda bulunma gibi bilişsel etkinlikler içeren bu tür sorularla ölçme değerlendirme çabası uluslararası sınavlarda Türkiye'nin daha üst sıralara taşınması için bir çaba olarak görülüyor. Bu dosya kapsamında görüşü alınan öğretmenler genel olarak öğrencilerin analitik düşünme, sentez yapma, transfer etme gibi becerileri edinmelerini gerektirdiği için soruları olumlu bulduklarını ifade ediyorlar. Ancak öğretim programlarının, öğrenme süreçlerinin ve ölçme değerlendirme boyutunun bu tür sorulardan oluşan sınavlara uygun biçimde düzenlenmesi gerektiğini, öğretmenlere de bu konularla ilgili etkili hizmetiçi eğitimler verilmesinin bir ihtiyaç olduğunu belirtiyorlar.

SINIF GEÇME SİSTEMİ

Eğitim bir sistem olarak ele alındığında girdi, işlem, çıktı ve kontrol süreçlerinin işlerliği önem kazanıyor. Yani öğretimin niteliğini artırmak için sistemin işlerliğinin sağlanması gerekiyor. Eğitimde bir kademenin niteliği diğer kademelerin eğitim niteliğini de etkiliyor. Hazırbulunuşlukları yeterli olmayan öğrenciler, bir üst kademenin öğretim programının kapsam ve işleyişine dahil olmakta zorlanıyorlar ve başarısız olarak nitelendiriliyorlar. Bu durum öğretim programının, öğretmenin ya da genel olarak okul işleyişinin sorunu olarak görülüyor ve bunun sonucunda çözüm üretilmesi olanaksızlaşıyor.

Sınıf geçme sistemindeki sorun uzun süredir devam ediyor ve toplumda eğitimin niteliğine ilişkin olumsuz algıyı pekiştiriyor. Ancak son yıllarda, öğretimin başarısının öğrencinin başarısıyla doğrudan ilişkili olduğu ve birindeki eksikliğin ya da hatanın diğerinin de işlerliğini engellediği tekrar hatırlandı.

Millî Eğitim Bakanı basında yer alan görüşlerinde bu durumun karar vericiler tarafından da tespit edildiğini “Kolay sınıf geçilen bir yapının verimli olması mümkün değil. Çalışan ve çalışmayanı ayırt eden ve her öğrencinin motivasyonunu önemseyen bir yapıya ihtiyaç var.” şeklinde ifade ederek belirtti.⁹⁶ Sınıf geçme sisteminde işler olmayan yapı okula ve eğitime yüklenen anlamları olumsuz yönde etkiliyor. Bir eğitim sisteminde, makro düzeyde öğrenmenin ölçme ve değerlendirmesinin nasıl yapıldığı ve buna ne anlam yüklendiği, mikro düzeyde ise sınıf geçme sistemi ve işlerliği öğretimin niteliğini belirler. Bu, öğretmenin ve öğrencinin rol ve sorumluluklarını doğrudan etkileyen bir değişkendir.

Millî Eğitim Bakanı da konuya yönelik açıklamalarında ölçme ve değerlendirmede yapılması gereken değişikliğin eğitim ekosistemi için gerekli olduğunu, sınıf geçme sisteminin kolay olması durumunda öğrencilerin temel becerilere sahip olmadan mezun olabileceklerini paylaştı. Bunun sonucunda öğretim düzeyinin düşme riski bulunduğunu da ekledi. Öğrencilerin dersleri öğrenmeden yüksek not alarak üst sınıflara geçmeleri bakanlık tarafından da çözülmesi gereken bir sorun olarak görülüyor. Öğrencilerin “belirli bir düzeyde öğrenene kadar” dersleri görmeye devam etmeleri önemseniyor ve öğrencilerin dersleri çaba göstermeden geçebilecekleri algısının da değişmesi hedefleniyor. Bu kapsamda yürütülen çalışmalarda, “öğrenme atmosferi”nin oluşması ve öğretmenlerin sınıf içindeki itibarlarının yükselmesi de dikkate alınıyor.⁹⁷

96 Sputnik Türkiye, 20 Mayıs 2019.

97 Kamupersoneli.net, 14 Eylül 2019.

Mevcut sınıf geçme sisteminde alınan tüm derslerin ortalaması 50 olduğu takdirde öğrenci üst sınıfa geçiş yapabiliyor. Ayrıca sınıf tekrarlarının çoğunluğu devamsızlık nedeniyle yapılıyor. Yapılacak düzenlemelere göre, öğrencilerin her bir dersten 50 puan ortalamasına sahip olması gerekeceği belirtiliyor. Üç dersten zayıf not alındığı durumda bu derslerden sorumlu olarak bir üst sınıfa geçilebilecek ve dersleri üst sınıfta verme zorunluluğu olacak. Zayıf not alınan derslerin notunun yükseltilebilmesi için yaz aylarında ikmale kalma hakkı olacak. Bu düzenlemenin 2020-21 eğitim-öğretim yılı itibarıyla geçerli olması bekleniyordu.⁹⁸ Ancak pandemi süreci eğitimin değerlendirilmesinde esnek bir anlayışı da beraberinde getirmelidir.

PROGRAM İZLEME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

Bir öğretim programının etkili olup olmadığını belirlemek öğretimin niteliğini artırmada en önemli aşamadır. Programın işlemeyen, aksayan yönlerinin ve bunların nedenlerinin şeffaf ve katılımcı bir anlayışla ortaya konulması ve çözüm üretilmesi, etkili öğrenmeyi sağlamada önemlidir. MEB öğretim programları ile ilgili yapılan program izleme ve değerlendirme çalışmalarının kamuoyuyla paylaşılması ve sonuçlarının katılımcı bir bakış açısıyla analiz edilmesi bu açıdan önemlidir. *Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı 2019 Yılı Birim Faaliyet Raporu* incelendiğinde program izleme ve değerlendirmeye ilişkin bir çalışma yapıldığı görülüyor.

“[T]üm sınıf düzeylerinde uygulamaya konulan ilköğretim kademesinde 16, ortaöğretim kademesinde 15 olmak üzere toplam 31 dersin öğretim programı” değerlendirildi.⁹⁹ Değerlendirme çalışmasının Ankara, Antalya, Balıkesir, Erzurum, Gaziantep İstanbul, İzmir, Kayseri, Malatya, Sakarya, Samsun, Trabzon olmak üzere 12 ilde toplam 25.006 öğretmenden görüş alınarak yapıldığı ve raporun sonuçlarının ilgili birimlerle paylaşıldığı belirtiliyor.¹⁰⁰ Söz konusu çalışmaların yöntemlerinin ve sonuçlarının kamuoyu ve paydaşlarla paylaşılması katılımcı program değerlendirmenin sağlanması açısından yararlı olacaktır.

Öğretmenlerin yapılan program değerlendirme çalışmalarında sadece veri toplama aracı olmaktan çıkarılıp değerlendirmenin yürütücüsü olmaları sağlanmalıdır. Bunun için program değerlendirme çalışmalarının çok boyutlu, kurum atmosferinden ve endişelerinden bağımsız ve bilimsel hale getirilmesi gerekiyor.

98 Ülkar, 1 Aralık 2019.

99 MEB TTKB, 2019, s.22.

100 A.g.e., s.22.

KATILIMCI PROGRAM DEĞERLENDİRME

Program değerlendirme çalışmaları odağına neyi aldığına göre değişiklik gösterir. En basit şekliyle bilimsel (*scientific*) ve insancıl (*humanistic*) olarak ikiye ayrılır.¹⁰¹ Bu ayırım nitel ya da nicel verilere nasıl ağırlık verildiğini, programın uygulandığı sosyal, kültürel ortamın analize dahil edilip edilmeyeceğini, değerlendirme sonuçlarının nasıl yorumlanıp sunulduğunu, program değerlendirme çalışmalarının sonuçlarını ve etkilerini belirler. Katılımcı program değerlendirme sabit bir plana bağlı kalınmadığı ve program uygulayıcılarının ve program hedef kitlesinin değerlendirme sürecinde aktif rol aldığı değerlendirme çalışmasıdır. Bu “değerlendirme süreci, katılımcı etkinlik içerisinde deneyim kazandıkça gelişir. Katılımcı odaklı program değerlendirme çalışmalarında tekli gerçekliklerden çok, çoğul gerçeklikler dikkate alınır.”¹⁰² Katılımcı program değerlendirme yaklaşımı öğretmenlerin, öğrencilerin ve velilerin okul temelli program değerlendirme süreçlerini sahiplenmesine ve sonuçları izlemesine olanak tanır.

MEB izleme ve değerlendirme çalışmalarının içeriğine bakıldığında ise raporların *MEB 2019-2023 Stratejik Planı*’nda geliştirilmesi gereken alanlar olarak belirlenen sosyal etkinlikler, okuma kültürü, teknolojinin eğitime entegrasyonu ile öğrenci devamsızlığı sorunu başlıkları üzerine yoğunlaştığı görülüyor.

TASARIM BECERİ ATÖLYELERİ

Millî Eğitim Bakanlığı’nın yayımladığı *2023 Eğitim Vizyonu*’nda “önemli yere sahip olan tasarım beceri atölyeleri; ilkokuldan başlayarak tüm öğretim kademelerinde çocuğun kendisini, meslekleri, çevresini tanımasına yardımcı olan, yeni çağın gerektirdiği becerileri kazanmasını sağlayan, bilmekten çok tasarlamanın, yapmanın, üretmenin ön plana çıktığı mekânlar” olarak tanımlanıyor.¹⁰³

Tasarım beceri atölyeleri 21. yüzyıl becerileri, yükseköğretim alanları ile bilim, sanat, kültür, spor ve yaşam becerileri odaklı 10 atölye modelinden oluşuyor. “Okullar, belirlenen atölyeler içerisinden yerel ihtiyaçlar, çevresel faktörler, insan kaynakları (öğretmen) özellikleri, öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve yeteneğine göre öğretmenler kurulu kararı ile bilim, kültür, sanat, spor ve yaşam alanlarının her birinden en az bir atölye” seçerek uygulamalarına başladılar.¹⁰⁴ Millî Eğitim Bakanı Ziya Selçuk 6 Mart 2020 tarihi itibarıyla desteklerle ülke genelinde 6.400 atölye kurulduğunu açıkladı.¹⁰⁵ Bilim alanındaki atölyeler fen, teknoloji, matematik ve mühendislik ile yazılım ve tasarım; sanat alanındaki atölyeler görsel sanatlar, ahşap ve metal, müzik; spor alanındaki atölyeler salon ve açık hava; kültür alanındaki atölyeler drama ile dil ve eleştirel düşünce; yaşam alanındaki atölyeler ise yaşam becerileri ile bahçe ve hayvan bakımı konularından oluşuyor.¹⁰⁶

101 Özudođru ve Adıgüzel, 2016.

102 Fitzpatrick vd., 2004’ten aktaran Kandemir, 2016.

103 MEB İstanbul Millî Eğitim Müdürlüğü, 5 Aralık 2019.

104 MEB Erzincan Millî Eğitim Müdürlüğü, t.y.

105 Özdemir Tosun ve Tümer, 6 Mart 2020.

106 MEB Erzincan Millî Eğitim Müdürlüğü, t.y.

Atölyelerle “öğretim programlarında yer alan kazanım ve becerilere ilişkin uygulamalar; özel olarak belirlenmiş bir çerçeve program doğrultusunda her öğrencinin temel beceriler kazanmasına ilişkin uygulamalar ile ilgi, istek ve mizaç doğrultusunda oluşturulan yetenek kümeleriyle (öğrenci kulüpleri) öğrencilerin üst düzey beceriler kazanmasına ilişkin uygulamalar” yapılması isteniyor.¹⁰⁷ Bu rapor kapsamında görüşü alınan öğretmenler, tasarım beceri atölyeleriyle dersler arasında bir ilişki bulunmadığını ve tasarım beceri atölyelerinin derslerde kullanılmasının öğretmenlerin inisiyatifine bırakıldığını bu nedenle etkili olması için derslerle ilişkili hale getirilmesi gerektiğini belirttiler. Aynı şekilde haftalık ders çizelgesinde atölye çalışmaları için bir ders saatinin ayrılması ve öğrencilerin bu derslerde seçtikleri atölyelerde etkili çalışmalarının sağlanması gerekli görülüyor. Atölyelerin nasıl kullanılacağı da yine öğretmenlerin becerilerine bağlıdır. Bu nedenle tasarım beceri atölyelerinin açılmasına ilişkin okul temelli, katılımcı bir anlayışla uygulama yapılması atölyelerin işlevliliğini artıracaktır.

Mevcut durumda tasarım beceri atölyeleri, okullarda toplanan maddi kaynaklarla açılıyor. Her tasarım beceri atölyesi çeşidi için ayrı harcamalar yapılması gerekiyor. Bu rapor kapsamında görüşü alınan öğretmenler okullara atölyeler için özel kaynak aktarılmaması nedeniyle tasarım beceri atölyelerinin çoğu durumda bağış ve veli katkılarıyla oluşturulduğunu belirttiler. Atölyelerin etkili hale getirilmesi için il milli eğitim müdürlükleri çeşitli üniversitelerle okulları eşleştirerek örnek uygulamalar ortaya konmasını teşvik ediyor. Bu yönüyle uygulama üniversite-okul işbirliğini kuvvetlendirebilir ve böylece iyi örnekler ortaya konabilir. Projenin daha etkili olabilmesi için tasarım beceri atölyelerindeki iyi uygulamaların paylaşılması, okulların atölyeler için gerekli fiziksel altyapı ihtiyaçlarının karşılanarak uygulamaya konması yararlı olacaktır.

KAPSAYICI EĞİTİM UYGULAMALARI

Kapsayıcı eğitim, “her birey için bireysel farklılıkları ne olursa olsun, sosyal, kültürel, eğitimsel, yaşamsal aktivite ve fırsatlardan tüm toplum üyelerinin eşit düzeyde yararlanmasını öngören bir üst kavram” olarak tanımlanıyor.¹⁰⁸ Eğitim ortamlarının **evrensel tasarım ilkesine** uygun olarak yapılandırılması, bireysel farklılıklardan kaynaklanan öğrenme engellerinin en aza indirilmesi gibi ilkeleri benimsemeyi gerekli kılan kapsayıcılık çocuğun üstün yararını gözeten bir olgudur. Bu nedenle eğitim sistemlerinin mümkün olduğunca bütünleştirmeye dönük hale gelmesi dünya genelinde önemseniyor. Eğitimde kapsayıcılık için ulusal ve uluslararası birçok kolektif çaba bulunuyor. MEB tarafından da öncelikli ve daha görünür olan kaynaştırma eğitimi olmak üzere tüm dezavantajlı öğrenci gruplarının eğitime erişimi, zorunlu eğitim süresinin tamamlanmasının sağlanması için bazı projeler yürütülüyor.

KAPSAYICI EĞİTİM

Eğitim kurumlarının ve süreçlerinin cinsiyet, etnik köken, dil, din, yerleşim yeri, sağlık durumu, sosyoekonomik durum vb. özelliklerinden ya da koşullarından bağımsız olarak tüm çocukların gereksinimlerine yanıt verecek biçimde yeniden düzenlenmesini öngören bir süreçtir.

Kaynak: <http://bit.ly/2WKVyYV>

EVRENSEL TASARIM İLKESİ

Evrensel Tasarım bütün ürün ve ortamların, estetik ve herkesin en üst biçimde yararlanmasına olanak verecek şekilde tasarlanmasıyla ilgilidir. Eğitimde evrensel tasarım bağlamında önerilen çeşitli ilkeler bulunur. Bunlar eğitim ortamlarının, eğitim içeriğinin aktarılması süreçlerinin güvenli ve katılımcı olmasının sağlanması, eğitim-öğretim süreçlerinde geri bildirim yer verilmesi ve ölçme değerlendiriminin öğrencilerin farklılıkları gözetilerek oluşturulması gibi konuları içerir.

Kaynak: Rao, K., Ok, M. W., & Bryant, B. R. (2014). A review of research on universal design educational models. Remedial and Special Education, 35(3), 153–166. <https://doi.org/10.1177/0741932513518980>

107 MEB Erzincan Millî Eğitim Müdürlüğü, t.y.

108 MEB ÖRGM, t.y.b.

Engelli Çocuk Hakları Ağı

İçeriği görmek için tıklayınız.

PANDEMİ SÜRECİNDE KAPSAYICI EĞİTİM

Normal hayat akışında olduğu gibi pandemi sürecinde de özel gereksinimli çocuklar ve aileleri daha çok zorlukla karşılaştı. Engelli Çocuk Hakları Ağı (EÇHA) tarafından yayımlanan *Covid 19 (Pandemi) Sürecinde ‘Özel Gereksinimli Çocukların ve Ailelerinin İhtiyaçlarını Belirlemeye Yönelik’ Eğitim Analiz Raporu*’nda konuyla ilgili çarpıcı veriler bulunuyor. Örneğin, ankete cevap veren ailelerin %61’i çocukların örgün eğitime erişebilme olanaklarının ve erişebildikleri kaynakların olmadığını belirtiyorlar.

Çocukların yarısından fazlası pandemi sürecinde hiçbir kaynağa ulaşamıyor, eğitimlerini alamıyor. Aileler ağırlıklı olarak örgün eğitime erişilemediğini, EBA TV’de çocukların gereksinimlerine uygun eğitim programları olmadığını ve EBA TV’nin yetersiz olduğunu paylaşıyorlar.

“Özel” Çocuklara Özel İlgi Gösteren Mobil Uygulama

İçeriği görmek için tıklayınız.

Eve kapanılan dönemde özel gereksinimli çocuklar, psikososyal ihtiyaçlarının doğru biçimde karşılanamaması, tedavi ve terapi süreçlerinin kesilmesi gibi sorunlarla karşılaştılar. MEB, pandemi sürecinin ikinci ayında “Özelim Eğitimdeyim” mobil uygulamasını devreye soktu. Bu uygulamayla “[ö]zel eğitim okullarına ve kaynaştırma eğitimine devam eden, işitme ve görme yetersizliği, hafif, orta veya ağır derecede zihinsel yetersizliği veya otizm spektrum bozukluğu ile öğrenme güçlüğü olan öğrenciler, aileler ve veliler” içeriklerden ücretsiz yararlanabiliyor.¹¹⁰

Mobil uygulamayla ilgili bu rapor kapsamında görüşü alınan, çocukları özel gereksinimli olan aileler bu çabayı olumlu bulduklarını ancak çocukların en önemli ihtiyaçlarının özel eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerine erişim desteği oranlarının artırılması, kaynaştırma eğitiminin niteliğinin artırılması ve aile eğitiminin sağlanması yönünde olduğunu belirtiyor.

Özel gereksinimli çocukların erken yaştan itibaren iyi yapılandırılmış öğretim ortamlarının içinde bulunmaları çok önemlidir. Gelişimin temellerini oluşturan erken çocukluk dönemindeki destekler, bireyin yaşam boyu hastalık ve yoksulluğa karşı avantajlı hale gelmesini kolaylaştırmaktadır.

Özel gereksinimli çocukların gelişimsel özellikleri nedeniyle yaşayacakları sorunların en aza indirilmesinde, öğrenme kapasitelerinin, yaşam boyu zihinsel ve ruhsal sağlıklarının artırılmasında ve toplumun etkin bir parçası olmalarında erken çocukluk eğitimi büyük öneme sahiptir. 2019 yılı itibarıyla sadece 28 ilde bulunan özel eğitim anaokullarının sayısının, 2020 yılında 81 ilin tamamında en az bir tane olacak şekilde artırılması

109 Engelli Çocuk Hakları Ağı, 2020.

110 MEB, 16 Mayıs 2020.

hedefleniyor.¹¹¹ Etkili özel eğitim uygulamaları olan ülkeler incelendiğinde, erken çocukluk eğitiminin ücretsiz ve öğrenci ihtiyaçlarına uygun biçimde düzenlendiği görülüyor. Ülkemizde çok geç kalınmış bu düzenlemenin bir an önce yaygın ve erişilebilir hale getirilmesi önemlidir. Özel gereksinimli çocukların erken çocukluk döneminden itibaren “genel eğitim sınıflarında akranlarıyla birlikte eğitim almaları” akademik ve sosyal gelişimleri için büyük önem taşıyor.¹¹²

Millî Eğitim Bakan Yardımcısı Mahmut Özer tarafından yapılan açıklamaya göre Türkiye’de “923 özel eğitim uygulama okulunda orta ve ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireyler ile otizm spektrum bozukluğu olan bireyler için eğitim veriliyor. Bu okullarda yaklaşık 30 bin öğrenci eğitim alıyor. 81 ilde toplam 161 özel eğitim meslek okulunda yaklaşık 13 bin öğrenci eğitim görüyor ve 2 bin 251 öğretmen” görev yapıyor.¹¹³ Görüldüğü gibi öğrenci sayısı oldukça yüksektir. Bu öğrencilerin pandemi öncesi öğretim süreçlerinde gerek özel eğitim gerekse kaynaştırma eğitimine erişimle ve öğretimin niteliğiyle ilgili önemli sorunları bulunuyor. Bu sorunların çözümü için üretilen projelerin yaygın etki göstermesi için çaba harcanması önemlidir.

MEB, pandemi sürecinde kapsayıcı eğitim içerisinde “ilkokul, ortaokul ve lise kademesinde öğrenim gören yaklaşık 800 bin Suriyeli öğrencinin uzaktan eğitim sistemine dâhil edildiğini” belirtti.¹¹⁴ Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi (PIKTES) kapsamında 3.547 Türkçe, 375 rehber öğretmeni görevlendirildi. Projede yer alan öğrencilere internet ve telefon aracılığıyla uzaktan eğitim imkânlarına ilişkin bilgilendirme yapıldı. Proje kapsamında öğrencilerin akademik, kişisel ve sosyal gelişimlerini desteklemek amacıyla ailelerine yönelik rehberlik faaliyetleri de yürütüldüğü belirtildi. Millî Eğitim Bakanı Ziya Selçuk “Uzaktan eğitim sürecini desteklemek amacıyla yaklaşık 75 bin dezavantajlı öğrenciye Birleşmiş Millet Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) işbirliğinde kırtasiye malzemesi, 10 kitaptan oluşan hikâye seti ve Türkçe alıştırma kitabından oluşan eğitim seti yabancı öğrenciler için hazırlandı. Ayrıca 4 bin aileye sabun, dezenfektan, diş fırçası ve macunu ile hijyen kitabı gibi malzemelerden oluşan kişisel bakım paketi de ulaştırıldı.” açıklamasını paylaştı.¹¹⁵

BÜTÜNLEŞTİRİCİ EĞİTİMİN GELİŞTİRİLMESİ PROJESİ (BEGEP)

PROJENİN DAYANAĞI

BEGEP’in dayanağı “Türk Millî Eğitim sisteminin temel ilkelerine göre, eğitim kurumları dil, din, ırk, cinsiyet ve engellilik ayrımı gözetmeksizin herkese açıktır ve Millî Eğitim Kanunu, eğitimde kadın-erkek herkese fırsat eşitliği sağlanmasını, özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınmasını güvence altına almaktadır.” olarak açıklanıyor.¹¹⁶

111 MEB, 5 Mart 2020.

112 Sucuoğlu, 2019, s.7.

113 MEB, 16 Mayıs 2020.

114 Altay Karataş, 28 Mayıs 2020.

115 MEB, 28 Mayıs 2020.

116 BEGEP, t.y.a.

BEGEP, MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün faydalanıcısı olduğu ve 1 Ağustos 2019-31 Temmuz 2022 arasında 36 ay süresince yürütülecek teknik yardım projesidir.¹¹⁷ Projenin amacı “[k]aynaştırma/bütünleştirme uygulamalarında görev alan öğretmenlerin, okul yöneticilerinin ve diğer aktörlerin gelişimlerini destekleme yoluyla; yenilikçi, sürdürülebilir ve bütünleştirici bir eğitim sistemine katkı sağlamak”tır. Projenin fonu, 2014-2020 Dönemi Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı¹¹⁸ (IPA II) ile sağlanıyor. BEGEP’i Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, Ortaöğretim Genel Müdürlüğü, Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Mesleki Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü birlikte yürütüyor.

BEGEP KAPSAMINDA MÜDAHALE ALANLARI

BEGEP kapsamında dört ana müdahale alanı ve bunların altında 16 alt müdahale yer alıyor.¹¹⁹

1. Kurumsal Kapasite Geliştirme

Bu müdahale alanında “Bütünleştirici eğitim için ülke genelinde özel eğitim ve rehberlik hizmetlerinde kurumsal kapasite geliştirilecektir.” hedefi bulunuyor. Bu kapsamda; öğretmenlerin mesleki yeterliklerini güçlendirmek amacıyla hizmetiçi eğitim programları, bu kapsamda 12 pilot ilde 5.000 öğretmene eğitimler verilmesi, bu illerde 700 BİLSEM öğretmenine STEM eğitimleri verilmesi, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 20 personeline işaret dili eğitimi verilmesi ve “Müdahaleye Tepki” modeli esas alınarak Türkiye'ye özgü bir kaynaştırma modeli oluşturulması planlanıyor.

2. Farkındalık Artırma

Kamuoyundaki farkındalığın artırılması amacıyla kampanya yapılması ve bu doğrultuda 3.700 kişiye ulaşılması hedefleniyor.

3. Bilimsel ve Teknik Çalışmalar

Rehberlik Araştırma Merkezi kapsamında yürütülen hizmetlere yönelik, özellikle tanılama ve yerleştirme hizmetlerini güçlendirmek amacıyla etki analizi yapılması planlanıyor.

4. Koordinasyon ve İşbirliği

Bu müdahale alanı kapsamında özel eğitim alanında çalışan sivil toplum kuruluşlarının temsilcileriyle koordinasyon ve işbirliği yapılması öngörülmüyor.

117 BEGEP, t.y.b.

118 *Instrument for Pre-accession Assistance.*

119 MEB ÖRGM, 15 Ocak 2020.

MÜDAHALEYE TEPKİ MODELİ NEDİR?¹²⁰

Müdahaleye Tepki¹²¹ Modeli (MTM) özel gereksinimli öğrencilere yüksek nitelikli eğitim vermek için oluşturulan bir destek modelidir. Modelin amacı özel gereksinimli öğrenciler için ortak olumsuz sonuçların tahmini, iyileştirilmesi ve önlenmesi için genel bir çerçeve oluşturmaktır. MTM bu çerçeveye dayalı olarak öğrenme güçlükleri ve diğer öğrenme ve davranış problemlerinin belirlenmesine yardımcı olmak, öğretim kalitesini artırmak ve öğrencilere akademik fırsatlar sunmak için tasarlanır. Farklı öğretim yöntemleri ve giderek daha yoğun, bilimsel, araştırmaya dayalı müdahalelerin katmanlarıyla farklılaştırılmış bir müfredatın uygulanmasını gerektirir.¹²²

MTM temelli bir eğitim programının dört temel bileşeni vardır. Bunlar;

1. Geneli tarama,
2. Kanıt dayalı uygulamalar içeren müfredat ve öğretim,
3. İzleme,
4. Katmanlı (ilişkilendirilmiş) önlemler olarak sıralanır.

Öğretimde yapılan düzenlemeler bu bileşenleri temel almalıdır.

BEGEP internet sayfası incelendiğinde projeye ilgili yukarıda verilen bilgiler dışında bir bilgiye ulaşılamıyor. Proje ekibi ve projeye ilgili bilgiler projenin hesap verilebilirliği açısından kamuoyuyla paylaşılmalıdır. Projenin yarı zamanı geçmiş olmasına karşın yapılan ya da yapılması planlanan çalışmalara ilişkin de hiçbir bilgi bulunmuyor. BEGEP ve tüm projelerin etki alanlarını genişletebilmek için erişilebilir olmaları önemlidir. Proje takvimi, uygulama örnekleri, uygulayıcı görüşleri, etkileşim-izleme çalışmaları ve MTM temelli müfredat düzenlemelerine ilişkin örnekler, uygulama kılavuzlarının hazırlanması ve erişime açılması gerekiyor.

BİLSEM İÇİN YOĞUN TALEP

1996 yılından beri ülkemizde üstün yetenek potansiyeli olan öğrencilerin akademik ve sosyal gelişimlerini desteklemek amacıyla okul dışında faaliyet gösteren Bilim ve Sanat Merkezlerine (BİLSEM) son yıllarda çok yoğun bir talep olduğu görülüyor. Öyle ki veliler çocuklarının BİLSEM'e kabul edilmesi için çocuklarına BİLSEM sınavına yönelik özel ders aldırıyorlar. BİLSEM sınavlarına hazırlık kitapları satılıyor. Veliler çocuklarının BİLSEM'lere devam etmesinin ona akademik fayda sağlayacağını, ilerleyen öğretim kademelerinde kendisine kariyer fırsatları sunacağını düşünerek çocuklarının BİLSEM sınavlarına hazırlanmasını ve girmesini istiyorlar. Son iki yıldır BİLSEM'e aday öğrenci yönlendirme işlevi olan sınıf öğretmenleri ise genel olarak kaynaştırma eğitimi, özelde ise üstün yeteneklilerin eğitimine ilişkin yeterli bilgiye sahip değiller.¹²³ Bazı öğretmenler sınıflarında BİLSEM'e devam eden öğrenci sayısının bir prestij olduğunu düşündüğü için tüm öğrencilerin sınava girmesini istiyorlar. Benzer şekilde, veli talepleri de sınava giren öğrenci sayısını etkiliyor.

120 The University of Kansas Education Online, t.y.

121 *Response to intervention.*

122 Fuchs ve Fuchs, 2006.

123 Zor ve Köse, 2015; Kılıç, 2015.

Oysaki BİLSEM öğrencileri salt bir zeka tanımına göre seçilmiyor. “Bakanlıkça belirlenen tanımlama yaşı veya sınıf seviyesi esas alınarak ve genel zihinsel yetenek, görsel sanatlar ile müzik alanlarında özel yetenekli olduğu düşünülen” öğrenciler, öğretmenler tarafından aday gösteriliyor ve değerlendirmeye alınıyorlar.¹²⁴ Süreçte BİLSEM’ler ile rehberlik ve araştırma merkezleri öğrenciyle ilgili birlikte çalışıyor.

Son yıllarda Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü’ne bağlı olan BİLSEM sayıları artış gösterdi. 2019-20 eğitim-öğretim yılında BİLSEM grup taramasına 724.261 öğrenci girdi. Grup tarama uygulamasına pandemi nedeniyle ara verildi ve uygulama sonraki bir tarihe ertelendi. Bu nedenle grup tarama uygulamasında giren öğrenciler arasında kayıt yaptırmaya hak kazananların sayısına ilişkin bilgi bulunmuyor. 23 Haziran 2020 itibarıyla 178 BİLSEM’de görev yapan 2.218 öğretmen ve kayıtlı olan 58.382 öğrenci vardır. BİLSEM’lerde kayıtlı öğrencilerin %48,4’ü (28.272 öğrenci) erkek , %51,6’sı (30.110) kadındır.¹²⁵ Tablo 8’de BİLSEM’lere ilişkin istatistikler veriliyor. “BİLSEM’ler okulöncesi eğitim, ilkökul, ortaokul ve lise çağındaki özel yetenekli öğrencilerin bireysel yeteneklerinin farkında olmaları ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla yerleşim biriminin özellikleri, ulaşım imkânları ve bölgesel olarak nüfusunun 100 binden az olmaması şartı ile hizmet alması öngörülen öğrenci sayısı gibi hususlar da dikkate alınarak valiliklerin teklifi üzerine” MEB tarafından açılıyor.¹²⁶

TABLO 8: YILLARA GÖRE BİLİM VE SANAT MERKEZİ, KURSIYER, ÖĞRETMEN VE DERSLİK SAYILARI

	Kurum	Kursiyer			Öğretmen			Derslik
		Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	
2015-16	106	24.291	12.303	11.988	1.659	946	713	1.180
2016-17	135	33.720	16.621	17.099	1.545	864	681	1.562
2017-18	160	41.257	19.381	21.876	2.302	1.248	1.054	1.331

Kaynak: 2017-18 için veriler MEB (2019b) kaynağından, 2016-17 için veriler MEB (2018b) kaynağından, 2015-16 için veriler MEB (2017) kaynağından alındı.

BİLSEM ÖĞRETİM PROGRAMLARI

BİLSEM’lerde öğrencilerin “bilimsel düşünce ve davranışlarla estetik değerleri birleştiren, üretken, sorun çözen, kendini gerçekleştirmiş bireyler olarak yetişmeleri, yetenekleri ve yaratıcılıklarını erken yaşta fark ederek en üst düzeyde kullanmaları; yaratıcı düşünce, keşif, icat, sosyal ilişkilerde başarı, inovasyon, liderlik, iletişim ve sanatsal beceriler kazanmaları; özel yetenekleri doğrultusunda bilimsel çalışma disiplini kazanmaları, disiplinler arası düşünme, sorunları çözme, belirlenen ihtiyaçları karşılamaya yönelik projeler gerçekleştirmeleri” amaçlanıyor.¹²⁷

¹²⁴ MEB ÖRGM, t.y.a.

¹²⁵ Millî Eğitim Bakanlığı’nın ERG’yle Temmuz 2020’de paylaştığı veridir.

¹²⁶ MEB ÖRGM, t.y.a.

¹²⁷ A.g.e.

“ÜSTÜN” TANIMI YERİNE “YÜKSEK YETENEKLİ”

Eğitim çevrelerinde bu öğrencilerin tanınmasında son 10 yıldır IQ (*Intelligence Quotient*) ölçümü yapan standart testlerin kullanımından giderek uzaklaşıyor. Amerika ve Avrupa’da öğrencinin yüksek yetenek potansiyelini ortaya koyabileceği, çok boyutlu ve sosyoekonomik özelliklerden en az etkilenecek ölçme araçlarının kullanımı yaygınlaşıyor. Bir ölçme aracının standartlaşması demek onun genel olarak güvenilir ölçüm yaptığı anlamına gelmekte. Bu nedenle zeka ya da yetenek ölçümü için kullanılan ölçme araçlarının standardize edilmesi önemli.

BİLSEM yönetmeliklerine göre uygulanmakta olan iki program bulunuyor.

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP), özel yetenekli bireylerin bilim ve sanat merkezlerinde takip ettikleri program esas alınarak gelişim özellikleri, eğitim ihtiyaçları, performansları doğrultusunda hedeflenen amaçlara yönelik hazırlanan ve bu bireylere verilecek destek eğitim hizmetlerini de içeren özel eğitim programıdır. **Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme Programı (BYF)** ise genel zihinsel yetenek alanından tanınan ve destek eğitim programını tamamlayan öğrencilerin bireysel yeteneklerini fark etmeleri amacıyla yürütülen eğitim programıdır.

MEB, 2016-17 eğitim-öğretim yılında bir çerçeve öğretim programı hazırlayarak bunun BİLSEM’lerde esnek şekilde uygulanmasını sağladı. Böylece BİLSEM’ler arasındaki farklı uygulamalar ortadan kaldırıldı, kazandırılacak beceriler belirlendi, öğretmen ve öğrencilerin ne yapacakları konusundaki kafa karışıklığı giderildi. Ancak konuyla ilgili araştırmalar çerçeve öğretim programında yer alan etkinliklerin sırasının, süresinin ve seviyesinin uygun olmadığı, bilimsel hata içerdiği, öğrencilerin ilgisini çekmediği ve okullarda uygulanan öğretim programı ile uyum sağlamadığı yönündedir.¹²⁸ Konuyla ilgili ülkemizde yapılan araştırmalar belirli performans puanlarıyla göreve seçilen BİLSEM öğretmenlerinin programları uygulama ve geliştirme konusunda eksikleri olduğunu, birçok BİLSEM’in fiziki koşullarının ve öğretim materyallerinin üstün yeteneklilerin eğitimi için yetersiz olduğunu ortaya koyuyor.¹²⁹ Üstün yeteneklilerle ilgili eğitim programlarının hazırlanması ve uygulanmasında öğretmen yeterlikleri ve öğretim materyalleri önem taşır. Bu konuda sorun oluşturan bir diğer durum ise genellikle öğretmenlerin BİLSEM’lerde kadrolu olmamasıdır. Sürekliliğin BİLSEM gibi kapsayıcı eğitim uygulamalarını olumlu etkilediği bilinmektedir. Ancak “birinci ve ikinci hizmet bölgelerinde bulunan BİLSEM’lerde kadrolu öğretmen sayısı fazla iken diğer hizmet bölgelerinde bulunan BİLSEM’lerde kadrolu öğretmen sayısı oldukça yetersizdir.”¹³⁰ Bu durum öğretim programlarının BİLSEM amaçlarına dönük hazırlanmasını ve uygulanmasını olumsuz etkiliyor. Öğrencilerin zihinsel ve bedensel olarak rahat olmadığı, materyal eksikliği yüzünden düşüncelerini hayata geçiremediği, uygulama yapamadığı ortamlarda öğrencilerden projeler, ürünler, icatlar ve buluşlar beklemek çok gerçekçi görünmüyor.

BİLSEM’lerdeki eksikliklerin giderilerek öğrencilerin düşüncelerini uygulayacakları, materyal bakımından zengin, teknolojik donanıma sahip, her zaman çalışabilecekleri, beslenme ve dinlenme gibi ihtiyaçlarını karşılayacak rahat çalışma ortamları oluşturulması önemlidir.¹³¹ Bu nedenle BİLSEM öğretim programlarının farklılaştırılmış öğretime uygun biçimde düzenlenmesi gündeme alınmalıdır.

128 Çetin ve Doğan, 2018.

129 Özkan ve Tay, 2012; Ayaydın ve Ün, 2018.

130 Atlı ve Balay, 2016.

131 Çetin ve Doğan, 2018, s.629.

AÇIK LİSE UYGULAMALARI

Ülkemizde açık lise uygulamaları MEB bünyesinde 1992-93 eğitim-öğretim yılından beri 28 yıllık bir geçmişe sahiptir. Ancak son yıllarda açıköğretim lisesine devam eden öğrencilerin sayısında belirgin bir artış gözlemleniyor. Açık lise uygulamasına ek olarak mesleki açık öğretim lisesi ile açık öğretim imam hatip lisesi de bulunuyor. Bu kurumlarda yaş sınırı yok ve öğrenim süresi sınırsız. Açık lise programları fiziksel engelliler, tutuklular, kırsal kesimde yaşayanlar gibi dezavantajlı grupların eğitime erişimi açısından önemli bir görev üstleniyor.

2019-20 eğitim-öğretim yılının birinci dönemi itibarıyla açıköğretim kurumlarına kayıtlı 14-17 yaş öğrenci sayısı 248.820 oldu.¹³² Bu öğrencilerin %56,3'ü oğlan, %43,7'si ise kız çocuktur.¹³³ Açıköğretim lisesinde öğrenim gören 14-17 yaş öğrencilerin tüm ortaöğretim öğrencilerine oranı son yıllarda azalıyor. Açıköğretim lisesinde öğrenim gören 14-17 yaş öğrencilerin tüm ortaöğretim öğrencilerine oranı 2017-18'de %5,9 iken 2018-19'da %4,5'e geriledi. 2018-19 verilerine göre, açıköğretim kurumlarına kayıtlı 14-17 yaş öğrencilerin tüm ortaöğretim öğrencilerine oranına bölgeler ayrımında bakıldığında, en yüksek oran %5,4'le Batı Anadolu'dadır.¹³⁴ Onu, Güneydoğu Anadolu (%5,2) ve Akdeniz (%4,8) izliyor.¹³⁵ 2019-20 eğitim-öğretim yılının birinci döneminde 18 yaşında olup açık lisede öğrenim gören öğrenci sayısı ise 94.895'tir.

132 MEB tarafından 10 Temmuz 2020 tarihinde ERG ile paylaşılan veri.

133 ERG, 2019c, s.25.

134 ERG, 2019b.

135 A.g.e.

SONUÇ YERİNE

Eğitim İzleme Raporu 2020'nin ikinci dosyası olan Eğitimin İçeriği'nde 2019-20 eğitim-öğretim yılında öne çıkan gelişmeler değerlendirildi. Bu bağlamda pandemi sürecinde eğitim, FATİH projesi, EBA ve uzaktan eğitim uygulamaları, yeni ortaöğretim tasarımı, ölçme ve değerlendirme, yabancı dil öğretimi ve kapsayıcı eğitim alanındaki gelişmeler ele alındı. Bu çalışmalar değerlendirilirken, MEB tarafından yayımlanan belge ve raporlardan, bakanlık ve bakanlık birimlerinin açıklamalarından, öğretmen, alan uzmanı ve akademisyenlerin görüşleriyle ulusal ve uluslararası kaynaklardan yararlanıldı.

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de eğitimi en çok etkileyen olgu pandemi olduğu için bu süreçle ilgili ülkemizde yapılan TRT EBA TV'nin yayına başlaması başta olmak üzere çeşitli düzenlemeler incelendi. Eğitimin içeriği açısından uzaktan öğretim programlarının ne kadar yeterli ve esnek olduğu tartışmalıdır. Sürecin en görünür ögesi olan TRT EBA TV'de ilk günden itibaren derslere dilbilgisi ve dört işlemle başlandı. Ancak içerik aktarma çabasının yerine öğrencilerin süreçteki temel ihtiyaçları olan bilgi ve güven duygusunu geliştirmeye dönük, pandemiyle ilgili kısa ve etkili etkinliklerle öğretime geçiş yapılması daha etkili olabilirdi.

MEB, COVID-19 salgını öncesinde çok gündemde olmayan EBA dijital platformunu etkin hale getirmek için bazı uygulamalar ortaya koydu. Öğretmen puanlama sistemi gibi uygulamalara ilişkin getirilen eleştiriler dikkate alınmalıdır. Pandemi sürecinde yaşanan öğrenme kayıplarının farkında olmak ve öğretimde buna uygun düzenlemeler yapmak gerekiyor. Yaş grubu ve öğretim kademeleri yükseldikçe (sosyoekonomik, kültürel değişkenlerden bağımsız olarak) uzaktan eğitimden yararlanma olanağı artsa da, özellikle ülkemizde kademeler arası geçiş sınavlarına hazırlanan öğrencilerde önemli öğrenme kayıpları yaşandı. Pandemi süreci özellikle fırsat eşitliği açısından eğitim sistemimizdeki sorunları daha görünür kıldı. Sosyoekonomik özelliklerin uzaktan eğitime erişimi doğrudan etkilemesini engelleyecek, çocuğun üstün yararını gözetilen düzenlemeler yapılmalı.

Normal hayat akışında olduğu gibi pandemi sürecinde de özel gereksinimli çocuklar ve aileleri daha çok zorlukla karşılaştı. Engelli Çocuk Hakları Ağı (EÇHA) tarafından yayımlanan *Covid 19 (Pandemi) Sürecinde 'Özel Gereksinimli Çocukların ve Ailelerinin İhtiyaçlarını Belirlemeye Yönelik' Eğitim Analiz Raporu*'nda konuyla ilgili çarpıcı veriler bulunuyor. Örneğin, ankete cevap veren ailelerin %61'i çocukların örgün eğitime erişebilme olanaklarının ve erişebildikleri kaynakların olmadığını belirtiyorlar. Çocukların yarıdan fazlası pandemi sürecinde hiçbir kaynağa ulaşamıyorlar, eğitimlerini alamıyorlar. Aileler ağırlıklı olarak örgün eğitime erişilemediğini, EBA TV'de çocukların gereksinimlerine uygun eğitim programları olmadığını ve EBA TV'nin yetersiz olduğunu paylaşıyorlar.

Eğitim teknolojilerinin etkin kullanımı, içeriğin tasarlanmasında ve öğrencilerle paylaşılmasında daha önemli hale geldi. Bu nedenle dijital okuryazarlık becerilerinin eğitim içeriklerinde kendisine daha fazla yer bulması bekleniyor.

MEB bu yıl “Ortaöğretim Tasarımı”nın uygulama hazırlıklarını tamamlamaya çalıştı. Bu kapsamda ders programlarının hazırlanması ile programların tamamlanmasının ardından öğretim materyallerinin ve ders kitaplarının yazım süreçleri başlatıldı. “Ortaöğretim Tasarımı” öğretim programı teorik derslerin sayıca azaldığı, güncel konularla ilişkili seçmeli derslerin yer aldığı, öğrencilerin okul içi ve dışı etkinliklerinin de önemsendiğini gösteren bir yapıya sahip. “Ortaöğretim Tasarımı”nda öğrencilerin özellikle 10. sınıftan itibaren kişisel, sosyal ve mesleki gelişimlerini belgelendirecek şekilde okul içi ve dışı etkinliklerde yer almaları gerektiği belirtiliyor. Alışlagelen ortaöğretim modelinden farklı, disiplinlerarası, yan alan ve sertifikasyona dayalı olan yeni modelin etkili uygulanması için gerekli altyapının oluşturulması, öğretmen yeterliklerinin programı uygulamada yeterli hale getirilmesi gerekiyor.

MEB tarafından bu yıl yapılan bir diğer çalışma ise elektronik ortamda ve standart bir ölçme aracıyla öğrencilerin dört dil becerisinin birlikte değerlendirilmesi oldu. Türkçeyi etkin kullanabilen öğrencilerin hedeflediği bu uygulamayla temel dil becerileri olarak ifade edilen dinleme, konuşma, okuma ve yazma alanlarında bir değerlendirme yapıldı. 15 ilde 1.850 7. sınıf öğrencisinin katılımıyla gerçekleştirilen araştırma sonuçları kız öğrencilerin her dört dil becerisinde de oğlan öğrencilere göre daha yüksek başarı gösterdiğini, anne ve baba eğitim düzeyinin Türkçe dil yeterliklerini doğrudan etkilediğini gösteriyor. Yeni nesil sorularda da okuma becerisinin kritik bir özellik haline geldiği anlaşılıyor. Soru kökleri ve seçenekler uzun metinlerden oluşuyor. Okuma becerisi gelişmiş öğrencilerin avantajlı olacağı soru türlerinin yanı sıra yaratıcı okuma ve yazma çalışmaları ile öğrenme sürecini gerçekleştiren öğrenciler soruları anlamakta zorluk yaşamayacaktır. Ancak geleneksel bir sınıf ortamında bu tür etkinliklerle karşılaşmamış öğrenciler için sınav hazırlığı kaygı yaratacak bir konu olabilir.

MEB izleme ve değerlendirme çalışmalarının içeriğine bakıldığında ise raporların *MEB 2019-2023 Stratejik Planı*’nda geliştirilmesi gereken alanlar olarak belirlenen sosyal etkinlikler, okuma kültürü, teknolojinin eğitime entegrasyonu ile öğrenci devamsızlığı sorunu başlıkları üzerine yoğunlaştığı görülüyor.

Eğitimin içeriğinde ele alınan tüm sorunların, gelişme ve ilerlemelerin eğitim paydaşları tarafından izlenmesi ve çözüm süreçlerine katkıda bulunulması geleceğin sağlıklı toplumunun bir gerekliliği olarak görülmelidir.

KAYNAKÇA

Ajanskamu.net (2020, 6 Mayıs). Öğretmenlere EBA puanı uyarısı. Temmuz 2020, <https://www.ajanskamu.net/ogretmenler/ogretmenlere-eba-puani-uyarisi-h105159.html>

Altay Karataş, A. (2020, 28 Mayıs). Bakan Selçuk: 800 bin yabancı öğrenci uzaktan eğitim sistemine dahil edildi. *Hürriyet*. Temmuz 2020, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/bakan-selcuk-800-bin-yabanci-ogrenci-uzaktan-egitim-sistemine-dahil-edildi-41527270>

Altın, H. M. ve Kalelioğlu, F. (2015). Fatih projesi ile ilgili öğrenci ve öğretmen görüşleri. *Başkent University Journal of Education*, 2(1).

Arı, A. (2004). Yaz tatili öğrenme kaybı konusunda öğretmen görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 163. https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/163/ari.htm

Arık, B. M. (2020, 15 Nisan). Türkiye'de koronavirüsün eğitime etkileri – IV | Dijital uçurum eğitimi nasıl etkiliyor? *ERG Blog*. Haziran 2020, <https://www.egitimreformugirisimi.org/koronavirusun-egitime-etkileri-iv-dijital-ucurum-uzaktan-egitimi-nasil-etkiliyor/>

Atlı, H. ve Balay, R. (2016). Bilim ve sanat merkezindeki üstün yetenekliler eğitiminin sürdürülebilirliğine ilişkin öğrenci düşünceleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 17(2),191-205. http://kefad.ahievran.edu.tr/InstitutionArchiveFiles/f44778c7-ad4a-e711-80ef-00224d68272d/d1a3a581-af4a-e711-80ef-00224d68272d/Cilt17Sayi2/JKEF_17_2_2016_191_205.pdf

Ayaydın, Y. ve Ün, D. (2018). Bilim ve sanat merkezi öğretmenlerinin BİLSEM ve üstün yetenekli öğrencilerin eğitimine yönelik görüşleri. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 121-155. <http://static.dergipark.org.tr/article-download/df7c/c9e9/acb0/5b2a5a9b55754.pdf?>

Azzi-Huck, K. ve Shmis, T. (2020, 18 Mart). Managing the impact of COVID-19 on education systems around the world: How countries are preparing, coping, and planning for recovery. *World Bank Blogs*. Nisan 2020, <https://blogs.worldbank.org/education/managing-impact-covid-19-education-systems-around-world-how-countries-are-preparing>

Bahçeci, F. ve Efe, B. (2018). Lise öğrencilerinin eğitim bilişim ağı (EBA) sitesine yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 11(4), 676-692. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/548634>

Bakar, E., Keleş, Ö. ve Koçakoğlu, M. (2009). Öğretmenlerin MEB 6. sınıf fen ve teknoloji dersi kitap setleriyle ilgili görüşlerinin değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 41-50. http://kefad.ahievran.edu.tr/InstitutionArchiveFiles/f44778c7-ad4a-e711-80ef-00224d68272d/d1a3a581-af4a-e711-80ef-00224d68272d/Cilt10Sayi1/JKEF_10_1_2009_41_50.pdf

Bal, H. ve Boz, M. S. (2017). Eğitim bilişim ağı (EBA) kullanılabilirlik düzeyinin ölçülmesi. *MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü*. Mayıs 2020, http://yegitek.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_11/06103543_SERPYLhYLYA_HOCA.pdf

Barnová, S. ve Gabrhelová, G. (2017). Resilience in schools. Mayıs 2020, https://www.researchgate.net/publication/320490507_Resilience_in_Schools

Basın İlan Kurumu (2020, 17 Mayıs). MEB yeni ortaöğretim modelini açıkladı. Temmuz 2020, <https://www.bik.gov.tr/meb-yeni-ortaogretim-modelini-acikladi/>

BEGEP (t.y.a). Bu projeyi neden yapıyoruz. Mayıs 2020, <https://begep.org/bu-projeyi-neden-yapiyoruz/>

BEGEP (t.y.b). Bütünleştirici Eğitimin Geliştirilmesi Projesi resmi internet sayfası. Nisan 2020, <https://begep.org/anasayfa/>

Boz, M. S. (2018). Öğrencilerin dijital okuma kültürü. *MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü*. Mayıs 2020, https://yegitek.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_11/06102914_serpil.pdf

Burton, J., Horowitz, R. ve Abeles, H. (1999). Learning in and through the arts: Curriculum implications. Eylül 2019, <http://artsedge.kennedy-center.org/champions/pdfs/Learning.pdf>

Canbal, M. S., Kerkez, B., Suna, E., Numanoğlu, K. V. ve Özer, M. (2020). Mesleki ve teknik ortaöğretimde paradigma değişimi için yeni bir adım: Eğitim programlarının güncellenmesi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 11(21), 1-26. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/eibd/issue/53462/742980>

Civriz, E. (2019). *Ortaöğretim 9. sınıf İngilizce dersi öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri* [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü]. <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11655/21696/18.12%20ESRA%20C4%BOVR%C4%BOZ%20TEZ.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Cumhuriyet Halk Partisi (2020). Milli eğitim sisteminde teknoloji entegrasyonu: 2020'ye nasıl girdik? Bir projeksiyon çalışması. Temmuz 2020, https://cdn.chp.org.tr/iys/eposta/Attachment/rapor_1.pdf

Cuya, B. ve Kayış, E. (2018). Öğrencilere göre EBA Portalı'nın kullanım düzeyi. *MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü*. Aralık 2019, https://yegitek.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_11/06102811_EsraBilhan.pdf

Çetin, A. ve Doğan, A. (2018). Bilim ve sanat merkezlerinde görev yapan matematik öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 19(4), 615-641.

Diker Coşkun, Y. (2017). Eğitim izleme raporu 2016-2017: Öğretim programları arka plan raporu. *ERG*. Ağustos 2020, http://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2017/03/Ogretim_Programlari_Arka_Plan_Raporu.pdf

Doğan S., Demir, S. B. ve Pınar, M. A. (2014). 4+4+4 kesintili zorunlu eğitim sisteminin sınıf öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi. *Elementary Education Online*, 13(2), 503-517.

Dorn, E., Hancock, B., Sarakatsannis, J. ve Viruleg, E. (2020, 1 Haziran). COVID-19 and student learning in the United States: The hurt could last a lifetime. *McKinsey & Company*. Temmuz 2020, <https://www.mckinsey.com/industries/public-sector/our-insights/covid-19-and-student-learning-in-the-united-states-the-hurt-could-last-a-lifetime#>

- Engelli Çocuk Hakları Ağı (2020). Covid 19 (pandemi) sürecinde 'özel gereksinimli çocukların ve ailelerinin ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik' eğitim analiz raporu. Mayıs 2020, <https://www.echa.org.tr/egitim-analiz-raporu-yayimlandi>
- ERG (2017). Eğitim izleme raporu 2016-2017. Temmuz 2020, http://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2017/03/EIR2016-17_12.10.17.web-1.pdf
- ERG (2019a). Eğitim izleme raporu 2019: Eğitimin içeriği. Temmuz 2020, https://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2010/01/EIR_Egitimin_Icerigi.pdf
- ERG (2019b). Eğitim izleme raporu 2019: Öğrenciler ve eğitime erişim. Temmuz 2020, <https://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2010/01/Ogrenciler-ve-Egitime-Erisim.pdf>
- ERG (2019c). Eğitim Reformu Girişimi'nin ortaöğretim tasarımı inceleme ve değerlendirmesi. *ERG Bilgi Notu*. Mart 2020, <https://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2017/03/Orta%C3%B6%C4%9Fretim-Tasar%C4%B1m%C4%B1-2.pdf>
- Evrensel (2020, 4 Haziran). Öğretmenler anlatıyor: EBA'daki puan sistemi motivasyonu düşürüyor. Ağustos 2020, <https://www.evrensel.net/haber/406304/ogretmenler-anlatiyor-ebadaki-puan-sistemi-motivasyonu-dusuruyor>
- FATİH Projesi (t.y.). Vizyonumuz-misyonumuz. Nisan 2020, <http://fatihprojesi.meb.gov.tr/about.html>
- Fuchs, D. ve Fuchs, L. S. (2006). Introduction to response to intervention: What, why, and how valid is it? *Reading Research Quarterly*, 41(1), 93-99. <https://ila.onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1598/RRQ.41.1.4>
- Güler, M., Arslan, Z. ve Çelik, D. (2019). 2018 liselere giriş sınavına ilişkin matematik öğretmenlerinin görüşleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 337-363. <https://dergipark.org.tr/pub/yyuefd/issue/50700/660875>
- Günbayı, A., Yörük, T., Günbayı, İ. ve Orhon, G. (2017). İngilizce öğretmenlerinin yaşadıkları öğretimsel sorunlara ilişkin görüşleri: Bir durum çalışması. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 23-37. http://www.jret.org/FileUpload/ks281142/File/03.aybike_gunbayi.pdf
- İnam, A. (2007). Eğitişim mi öğütüşüm mü. *Mostar*, 24-25.
- İnan, M. (2012, 17 Ağustos). Öğretmenler de 4+4+4'ten umutsuz. *Vatan*. Temmuz 2020, <http://www.gazetevatan.com/ogretmenler-de-4-4-4-ten-umutsuz-474776-gundem/>
- K-State Research and Extension (2020, 15 Haziran). Child development expert shares ways to address learning gaps induced by pandemic. Temmuz 2020, <https://www.ksre.k-state.edu/news/stories/2020/06/tips-to-address-learning-gaps-caused-by-pandemic.html>
- Kahraman, B. ve Kaya, O. N. (2020, 5 Şubat). Fen eğitimi alanında yapılmış harmanlanmış öğrenme çalışmalarına yönelik tematik içerik analizi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. <http://www.efdergi.hacettepe.edu.tr/yonetim/plugins/uploads/files/3197-published.pdf>

Kamupersoneli.net (2019, 14 Eylül). Liselerde sınıf geçme sistemi değişiyor (sınıfta kalma hakkında yeni sistem). Mayıs 2020, <https://www.kamupersoneli.net/egitim/liselerde-sinif-gecme-sistemi-degisiyor-sinifta-kalma-hakkinda-h79732.html>

Kan, A. (2007). Portfolyo değerlendirme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 133-144. <http://www.efdergi.hacettepe.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/585-published.pdf>

Kandemir, A. (2016). *İlkokul 2. sınıf İngilizce öğretim programının katılımcı odaklı program değerlendirme yaklaşımıyla değerlendirilmesi* [Yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü]. <http://acikerisim.pau.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11499/713/An%20l%20Kandemir.pdf?sequence=1>

Karabacak, Z. İ. ve Sezgin, A. A. (2019). Türkiye’de dijital dönüşüm ve dijital okuryazarlık. *Türk İdare Dergisi* 488. <http://www.tid.gov.tr/Makaleler/10-T%C3%BCrkiye%E2%80%99de%20Dijital%20D%C3%B6n%C3%BCm%C5%9F%C3%BCm%20ve%20Dijital%20Okuryazarl%C4%B1k.pdf>

Kaytaz, M. (2005). Türkiye’de okulöncesi eğitiminin fayda-maliyet analizi. *Anne Çocuk Eğitim Vakfı*. Ağustos 2020, <http://www.acev.org/wp-content/uploads/2017/11/turkiyede-okuloncesi-egitiminin-fayda-maliyet-analizi.pdf>

Kılıç, C. V. (2015). Türkiye’de üstün ve özel yetenekli çocuklara yönelik bir eğitim politikası oluşturulamaması sorunu üzerine bir değerlendirme. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 4(12), 145-154.

Korlu, Ö. (2020). Eğitim izleme raporu 2020: Eğitim yönetişimi ve finansmanı. *Eğitim Reformu Girişimi*. Temmuz 2020, https://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2020/06/EIR2020_YonetisimVeFinansmanRaporu.21.07.20.pdf

MEB (2017). Millî eğitim istatistikleri: Örgün eğitim 2016-2017. Mayıs 2020, http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/08151328_meb_istatistikleri_organ_egitim_2016_2017.pdf

MEB (2018a). 2023 eğitim vizyonu. Mayıs 2020, http://2023vizyonu.meb.gov.tr/doc/2023_EGITIM_VIZYONU.pdf

MEB (2018b). Millî eğitim istatistikleri: Örgün eğitim 2017-2018. Mayıs 2020, http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_09/06123056_meb_istatistikleri_organ_egitim_2017_2018.pdf

MEB (2019a). Millî Eğitim Bakanlığı 2020 bütçe sunuşu. Nisan 2020, http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_12/18094404_2020_BUTCE_SUNUYU_17.12.2019.pdf

MEB (2019b). Millî eğitim istatistikleri: Örgün eğitim 2018-2019. Mayıs 2020, http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_09/30102730_meb_istatistikleri_organ_egitim_2018_2019.pdf

MEB (2020). *Dört beceride Türkçe dil sınavı: Pilot çalışma sonuçları. Eğitim Analiz ve Değerlendirme Raporları Serisi. No. 11*. Ankara: MEB.

MEB (2020, 10 Şubat). Türkiye eğitim sisteminin yeni sloganı “eğitimde fırsat adaleti”. Temmuz 2020, <https://www.meb.gov.tr/turkiye-egitim-sisteminin-yeni-slogani-egitimde-firsat-adaleti/haber/20281/tr>

MEB (2020, 21 Şubat). Bakan Selçuk yeni ilkokul ve ortaokul tasarımını anlattı. Temmuz 2020, <http://www.meb.gov.tr/bakan-selcuk-yeni-ilkokul-ve-ortaokul-tasarimini-anlatti/haber/20364/tr>

MEB (2020, 5 Mart). Özel eğitim anaokulu ve özel eğitim anasınıfı olmayan il kalmayacak. Temmuz 2020, <https://www.meb.gov.tr/ozel-egitim-anaokulu-ve-ozel-egitim-ana-sinifi-olmayan-il-kalmayacak/haber/20447/tr>

MEB (2020, 10 Nisan). EBA, kullanıcı sayısı ile küresel rekora gidiyor. Haziran 2020, <http://www.meb.gov.tr/eba-kullanici-sayisiyla-kuresel-rekora-gidiyor/haber/20673/tr>

MEB (2020, 11 Nisan). Meslek liseleri maske de üretiyor makinesini de. Temmuz 2020, <https://www.meb.gov.tr/meslek-liseleri-maske-de-uretiyor-makinesini-de/haber/20685/tr>

MEB (2020, 28 Nisan). 1 milyona yakın öğrenci, “EBA akademik destek sistemi” ile üniversite hedefine ilerliyor. Haziran 2020, <http://meb.gov.tr/1-milyona-yakin-ogrenci-eba-akademik-destek-sistemi-ile-universite-hedefine-ilerliyor/haber/20798/tr>

MEB (2020, 30 Nisan). Türkiye’deki uzaktan eğitimi Avrupa’ya anlattılar. Haziran 2020, <http://www.meb.gov.tr/turkiyedeki-uzaktan-egitimi-avrupaya-anlattilar/haber/20810/tr>

MEB (2020, 16 Mayıs). Bir COVID-19 kazanımı: Özelim eğitimdeyim. Haziran 2020, <https://www.meb.gov.tr/bir-covid-19-kazanimi-ozelim-egitimdeyim/haber/20923/tr>

MEB (2020, 27 Mayıs). Yapay zekâlı “EBA Asistan” 10 milyon soruya cevap verdi. Haziran 2020, <https://www.meb.gov.tr/yapay-zekli-eba-asistan-10-milyon-soruya-cevap-verdi/haber/20992/tr>

MEB (2020, 28 Mayıs). 800.000 yabancı öğrenci EBA’dan yararlanıyor. Haziran 2020, <https://www.meb.gov.tr/800000-yabanci-ogrenci-ebadan-yararlaniyor/haber/21000/tr>

MEB (2020, 12 Ağustos). Okulları birlikte açacağız. Ağustos 2020, <http://www.meb.gov.tr/okullari-birlikte-acacagiz/haber/21424/tr>

MEB (2020, 16 Ağustos). 2020-2021 eğitim öğretim yılı çalışma takviminde düzenleme. Ağustos 2020, <http://www.meb.gov.tr/2020-2021-egitim-ogretim-yili-calisma-takviminde-duzenleme/haber/21438/tr>

MEB Erzincan Millî Eğitim Müdürlüğü (t.y.). Tasarım beceri atölyeleri. Temmuz 2020, http://erzincan.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_08/22112151_TBA_MEB_Sunu.pdf

MEB İstanbul Millî Eğitim Müdürlüğü (2019, 5 Aralık). Tasarım-beceri atölyeleri akademik iş birliği. Mart 2019, <https://istanbul.meb.gov.tr/www/tasarim-beceri-atolyeleri-akademik-is-birligi/icerik/2879>

MEB MTEGM (2019). Mesleki ve teknik eğitim genel müdürlüğü 2019 yılı birim faaliyet raporu. Mayıs 2020, https://mtegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_03/12170303_2019_Faaliyet_Raporu_MTEGM_1.pdf

MEB OGM (t.y.). Sıkça sorulan sorular. Temmuz 2020, <http://ogm.meb.gov.tr/www/sss.php>

MEB OGM (2009). Bilgi kuramı dersi öğretim programı. Aralık 2019, <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2019930143337229-Bilgi%20Kuramı%20Dersi%20Öğretim%20Programı.pdf>

MEB OGM (2018). İzleme ve değerlendirme raporu 2018. Mayıs 2020, http://ogm.meb.gov.tr/ogm_izleme_ve_degerlendirme_raporu_2018.pdf

MEB OGM (2020). 2019 yılı birim faaliyet raporu. Mayıs 2020, https://ogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_03/18120317_OGM_2019_Birim_Faaliyet_Raporu_16.01.2020_YmzalY.pdf

MEB ÖDSGM (2019, 7 Ekim). 5, 6, ve 7. sınıf düzeylerinde beceri temelli sorular yayımlanmıştır. Nisan 2020, <https://odsgm.meb.gov.tr/www/5-6-ve-7-sinif-duzeylerinde-beceri-temelli-sorular-yayimlanmistir/icerik/491>

MEB ÖRGM (t.y.a). Bilim ve sanat merkezleri yönergesi. Mayıs 2020, https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_10/07031350_bilsem_yonergesi.pdf

MEB ÖRGM (t.y.b). Özel eğitim hizmetleri semineri. Temmuz 2020, https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_04/01015208_zeletmhzmetlersemner.ppt

MEB ÖRGM (2013). Birlikte başarırız: Bütünleştirme kapsamında eğitim uygulamaları öğretmen kılavuz kitabı. Mayıs 2020, https://orgm.meb.gov.tr/kitaplar/Butunlestirme_Kapsaminda_Egitim_Uygulamalari_Ogretmen_Kilavuz_Kitabi.pdf

MEB ÖRGM (2020, 15 Ocak). Bütünleştirici eğitimin güçlendirilmesi projesi (BEGEP). Nisan 2020, <https://orgm.meb.gov.tr/www/bütünlestirici-egitimin-guclendirilmesi-projesi-begep/icerik/1261>

MebPersonel.com (2020, 25 Temmuz). İlkokul yeniden beş yıl olmalı. Temmuz 2020, <https://www.mebpersonel.com/egitim/ilkokul-yeniden-bes-yil-olmali-h243722.html>

MEB SGB (2015). T.C. Millî Eğitim Bakanlığı 2015-2019 stratejik planı. Nisan 2020, http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_09/10052958_10.09.2015sp17.15imzasz.pdf

MEB SGB (2018). Millî Eğitim Bakanlığı 2018 yılı performans programı. Nisan 2020, https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_03/19144448_2018_PP_-_13.02.2017_2.pdf

MEB SGB (2019). T.C. Millî Eğitim Bakanlığı 2019-2023 stratejik planı. Temmuz 2020, http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_12/31105532_Millî_EYitim_BakanlYYY_2019-2023_Stratejik_PlanY__31.12.pdf

MEB TEGM (2020). 2019 yılı birim faaliyet raporu. Temmuz 2020, <https://drive.google.com/file/d/1F24BD3goG7lKVfYN4LhONmWgDsGhSJLG/view>

MEB TTKB (2018). Haftalık ders çizelgeleri. Temmuz 2020, <https://ttkb.meb.gov.tr/www/haftalik-ders-cizelgeleri/kategori/7>

MEB TTKB (2019). 2019 yılı birim faaliyet raporu. Nisan 2020, http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_01/17115116_2019_idari_faaliyet_raporu.pdf

MEB YEĞİTEK (2020, 18 Şubat). Eğitim bilişim ağı'nın (EBA) yeni dönem lansmanı gerçekleşti. Nisan 2020, <https://yegitek.meb.gov.tr/www/egitim-bilisim-aginin-eba-yeni-donem-lansmani-gerceklesti/icerik/2999>

MEB YEĞİTEK (2020, 19 Haziran). Sayılarla uzaktan eğitim. Temmuz 2020, <http://yegitek.meb.gov.tr/www/sayilarla-uzaktan-egitim/icerik/3064>

OECD (2019). PISA 2018 results (volume I): What students know and can do. Ağustos 2020, <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/5f07c754-en.pdf?expires=1597734480&i-d=id&accname=guest&checksum=91B2E108A0D695639B8A9F62F5BCA153>

OECD (2020a). A framework to guide an education response to the covid 19 pandemic of 2020. Nisan 2020, https://www.hm.ee/sites/default/files/framework_guide_v1_002_harward.pdf

OECD (2020b). Education GPS. Temmuz 2020, <https://gpseducation.oecd.org>

OGM Materyal (t.y.). Hakkımızda. Temmuz 2020, <http://ogmmateryal.eba.gov.tr/panel/Hakkimizda.htm>

Öğretmen Ağı (2020). Dünyanın dört bir yanından öğretmenler, yeni normal konusacak!. Temmuz 2020, https://www.ogretmenagi.org/ogretmenler_yeni_normali_konusacak

Özdemir Güneli, M. (2020, 20 Haziran). Kontenjan arttı ama. *Milliyet*. Temmuz 2020, <https://www.milliyet.com.tr/egitim/kontenjan-artti-ama-6239740>

Özdemir Tosun, H. ve Tümer, S. (2020, 6 Mart). Milli eğitim bakanı Selçuk: Tasarım beceri atölyeleri benim için Türk eğitim sisteminin geleceğe olan yatırımının kalbi. AA. Temmuz 2020, <https://www.aa.com.tr/tr/egitim/milli-egitim-bakani-selcuk-tasarim-beceri-atolyeleri-benim-icin-turk-egitim-sisteminin-gelecege-olan-yatiriminin-kalbi/1757065>

Özkan, D. ve Tay, B. (2012). Yönetici görüşleri çerçevesinde bilim ve sanat merkezleri öğretmenlerinin seçimlerine bağlı olarak performans düzeyleri. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(6), 52-69.

Özüdoğru, F. ve Adıgüzel C. (2016). Aydınlatıcı program değerlendirme modeli. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Özel Sayısı*. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/461367>

Saygılı, D. ve Kana, F. (2016). Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı dersinde Eğitim Bilişim Ağı'nın kullanımına yönelik öğrenci görüşlerine yönelik bir durum çalışması. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 10(20), 11-23.

Sayıştay Başkanlığı (2017). Millî Eğitim Bakanlığı 2017 yılı sayıştay denetim raporu. Mayıs 2020, https://www.sayistay.gov.tr/tr/Upload/62643830/files/raporlar/kid/2017/Genel_Bütçe_Kapsamındaki_%20Kamu_İdareleri/MİLLİ%20EĞİTİM%20BAKANLIĞI.pdf

Sayıştay Başkanlığı (2018). Millî Eğitim Bakanlığı 2018 yılı sayıştay denetim raporu. Mayıs 2020, https://www.sayistay.gov.tr/tr/Upload/62643830/files/raporlar/kid/2018/Genel_Bütçe_Kapsamındaki_%20Kamu_İdareleri/MİLLİ%20EĞİTİM%20BAKANLIĞI.pdf

Sputnik Türkiye (2019, 20 Mayıs). Milli eğitim bakanı Selçuk: İlk ve ortaokul sistemi de değişecek. Haziran 2020, <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201905201039098510-milli-egitim-bakani-selcuk-ilk-ve-ortaokul-sistemi-de-degisecek/>

Sucuoğlu, B. (2019). Türkiye'de otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar ve bütünleştirme. *Tohum Otizm Vakfı*. Ağustos 2020, https://www.tohumotizm.org.tr/wp-content/uploads/2019/09/turkiyede_otizm_spektrum_bozuklugu_olan_cocuklar_ve_butunlestirme.pdf

Şimşek, H. (2010). *Lise dördüncü sınıf fizik 12 ders kitabına ilişkin öğretmen görüşleri* [Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü].

<http://acikerisimarsiv.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/6525/264340.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Şirin, B. (2019). *Ortaokul 7. ve 8. sınıf matematik ders kitaplarının PISA temel matematik beceri seviyelerine göre incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bülent Ecevit Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

TCCB SBB (2019). On birinci kalkınma planı 2019-2023. Mayıs 2020, <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/On-Birinci-Kalkinma-Plani.pdf>

The University of Kansas Education Online (t.y.). Understanding response to intervention (RTI) and multi-tiered system of support (MTSS). Haziran 2020, <https://educationonline.ku.edu/community/what-is-response-to-intervention>

Torun, E., Çelik, F. ve Demir, D. (2020, 25 Haziran). Uluslararası T4 yeni normal eğitim konferansı. *eKampus*. Haziran 2020, <https://www.ekampus.orav.org.tr/post/t4-yeni-normal-egitim-konferansi>

Türkiye Eğitim (2020, 2 Mayıs). MEB'den öğretmenlere "EBA öğretmen puanları" uyarısı. Mayıs 2020, <https://www.turkiyeegitim.com/mebden-ogretmenlere-eba-ogretmen-puanlari-uyarisi-106951h.htm>

Türkiye Eğitim (2020, 18 Mayıs). Öğretmenlere şok tehdit: EBA kullanımında gevşekliğiniz devam ederse en ağır.... Mayıs 2020, <https://www.turkiyeegitim.com/ogretmenlere-sok-tehdit-eba-kullaniminda-gevsekliginiz-devam-ederse-en-agir-107285h.htm>

T4event (2020). The new normal: Education post COVID-19. Temmuz 2020, <https://www.t4event.one/index.html>

Uçar, S. (2020, 28 Nisan). Türk Eğitim-Sen: Öğretmenlere baskı kuruluyor. *Sözcü*. Ağustos 2020, <https://www.sozcu.com.tr/2020/egitim/turk-egitim-sen-ogretmenlere-baski-kuruluyor-5780041/>

Uluğ, Z. A. (2019). *Yönetici görüşlerine göre meslek liselerinin sorunları ve çözüm önerileri: Esenyurt ilçesi örneği* [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Ortak Yüksek Lisans Programı]. <https://bit.ly/20l16pB>

UNESCO (2020). COVID-19 impact on education. Nisan 2020, <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>

Ülkar, E. (2019, 1 Aralık). Her dersten 50 ortalama şartı geliyor... Sınıfta kalmak geri dönüyor. *Hürriyet*. Temmuz 2020, <https://www.hurriyet.com.tr/egitim/her-dersten-50-ortalama-sarti-geliyor-sinifta-kalmak-geri-donuyor-41386609>

Yüzbaşıoğlu, N. (2020, 22 Nisan). Kovid-19 salgını dünya genelinde uzaktan ve sanal eğitimi zorunlu kıldı. *AA*. Ağustos 2020, <https://www.aa.com.tr/tr/egitim/kovid-19-salgini-dunya-genelinde-uzaktan-ve-sanal-egitimi-zorunlu-kildi/1814237>

Zor, M. ve Köse, E. (2015). Sınıf öğretmenlerinin bilim ve sanat merkezlerine yönelik görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(6), 42-53.

Yazar

Doç. Dr. Yelkin Diker Coşkun

Koordinasyon

Yeliz Düşkün

Katkıda Bulunanlar

Merve Mert

Burcu Meltem Arık

Ezgi Tunca

Işık Tüzün

Özgenur Korlu

Yeliz Düşkün

Yayına Hazırlayanlar

Ezgi Tunca

İrem Doğan

Merve Mert

Özge Karakaya

Yeliz Düşkün

Yapım

MYRA

Koordinasyon

Engin Doğan

Yayın Kimliği Tasarımı

Alper San

Sayfa Tasarımı

Gülderen Rençber Erbaş

İstanbul, Eylül 2020

Bu yayına şu şekilde referans veriniz:

Diker Coşkun, Y. (2020). Eğitim izleme raporu 2020: Eğitimin içeriği. *Eğitim Reformu Girişimi*.

<https://www.egitimreformugirisimi.org/egitim-izleme-raporu-2020-egitimin-icerigi/>

ERG EĞİTİM
REFORMU
GİRİŞİMİ | EĞİTİM
GÖZLEMEVİ

Bankalar Cad. Minerva Han
No: 2 Kat: 5 Karaköy 34425 İstanbul

T +90 (212) 292 05 42

F +90 (212) 292 02 95

www.egitimreformugirisimi.org